

IOANNIS DE IANDVNO

PHILOSOPHI ACUTISSIMI

SVPER OCTO LIBROS ARISTOTELIS

DE PHYSICO AVDITV SVBTILISSIMAE QVAESTIONES:

In quarum singularum capite Tituli earum ac Conclusiones

nuper ad Legentium, & Studioforum commodum

in Summas collectae conspiciuntur:

ELIAE ETIAM HEBRAEI CRETENSIS QVAESTIONES:

videlicet de Primo Motore, de Mundi Efficientia, de Esse & Essentia, & Vno:

cum Eiusdem in dictis Averrois super eosdem libros Annotationibus

quāmcasligatissimae leguntur:

DVO DEMVM HORVM OMNIVM EXTANT INDICES:

alter Quaestionum ac Conclusionum singulorum librorum nuper additus,

alter totius operis notabilia quaeq; accuratissime demonstrans:

QVORVM DILIGENS CASTIGATIO SEQVENTI

LEGITVR EPISTOLA

VENETIIS APVD IVNTAS

ANNO M D L I.

HELIAE HEBREI CRETENSIS PHILOSOPHI ACVTISSIMAE QVAEDAM QVAESTIONES HVIC OPERI EX INGENIO AC

DOCTRINA SVA ADDITAE, NVPER RECOGNITAE

PRAEFATIO

Icut habetur à Philosopho Quarto. Ethicorum. Tractatu Secundo, qui de Magnitudine sermonem faciens, Pusillanimus priuās se bonis sibi dignis opponit magis magnanimitati, quae est quid bonum, quam superbiam, quae est ipsi quaedam stultitia, magis enim per superbiam quis se dignificat quam sit dignus. Pusillanimus uero se laudabilibus operibus & rerum speculabilium veritatis inuentione priuarum reddit. Optimum itaque, immo omnibus rebus anteponendum arbitror, ut quisque veram rerum cognitionem, maxime vero difficultum diuinarumque indagari pro viribus annitatur: quauis id forte superbiam ascribendum nonnullis videretur, nec enim adeo dandum est vitio si quis superbus quatum si pusillanimus efficiatur. Humanum enim est & naturale homini quaerere rerum cognitionem quantum possibile est, unde pater omnium Philosophorum et maximus inquisitor physicae veritatis Aristoteles, immo inuictor & eius imitator, & Commentator fidelissimus Auerrois mirabilis Philosophus, 17. de animalibus, loquendo de apibus dicunt. Conueniens est homini et naturale inuestigare valde de rebus, in quibus possibilis est multa inquisitio, & hoc vel secundum dispositionem rei, vel secundum considerantis posse, & si id, quod inuenit, non sit demonstratiuum, erit initiū vel via posterioribus, si autem demonstratio sit impossibilis, tunc utilius humanae cognitionis in tali genere est tale genus cognitionis, & maxime de rebus arduis & diuinis: quarum cognitio, etsi sit pauca, delectabilior est & nobilior multa cognitione aliarum, ut dicunt in fine. 11. & in alijs locis, ut dicebamus his diebus cum doctoribus dignissimis nobilibus domino Antonio Picimano, & domino Dominico Grimani, plena tamen cognitio diuinorum prophetarum est & aliorum talium, qui de fide tractant, quibus maxime credendum est, Philosophorum autem uia alia est, ipsorum enim est res cognoscere per rationem demonstratiuam, vel ut possibile est volentes sine ratione rationes conformes esse rebus, non ut melancholici credentes videre diuina & mirabilia, ut quosdam vidi, tales enim Galeno & Medicis sunt dimittendi, ego autem pronunc, ut imitator Philosophos, loquor in eorum doctrina, & si in quibusdam aliter dicendum sit, Quare mihi visum est ea circa has quaestiones aggregare, quae Peripateticorum principijs congrua videretur. Mouit me insuper nobilitas magnifici & generosi doctoris dignissimi domini Hieronymi Donati filij magnifici & illustris militis Patritij Veneti domini Antonij, qui olim in hoc studio Parauino quaestionem hanc publice optime differuit, cuius quidem mandato quaestiones has compilare volui.

Vale.

DE PRIMO MOTORE, ACVTISSIMA QVAESTIO

An Deus Gloriosus, omnium rerum Primū principium, moueat primum Caelum, sicut efficiens & sicut finis, vel tantum sit mouens sicut finis.

Verit quaestio difficilis, in qua multi dubitauerunt, & opiniones in ea diuersae sunt inuenta, consistit enim in primo omnium rerum principio. Et est, an omnium rerum primum principium, quod est Deus gloriosus, mouet primum caelum sicut efficiens, & finem, sicut inuenitur hoc in reliquis motoribus cum corporibus coelestibus aliquo modo, vel sit mouens cum sicut finem, ita quod sit alius motor appropriatus, praeter Deum, mouens primum mobile. Et haec quaestio est valde difficilis & nobilis. Difficilis quidem propter diuersas opiniones in ipsa repertas, in tantum quod omnes quasi Philosophi, et maiores eorum in ipsa diuersificati sunt, uel sicut diuersitate in opinione, vel sicut diuersitatem in verbis meritis, quorundam ita quod aliqui uel ex verbis eorum, quod non est alius motor primo corpori praeter primam causam. Aliqui autem uel oppositum, & non solum propter eorum uerba diuersa in hac difficultate reperta, uerum etiam propter fundamenta, super quae sunt in hac scientia sustentati. Et ideo Latini maiores in sequentes Principem Posteriorum Commentatore Auerroem, simpliciter dixerunt, quod Deus non mouet primum corpus, & dicunt quod haec est eorum opinio suis principijs conueniens. Praeterea, Difficultas uideri potest in hac quaestione, cum sit de primo principio, ut 2. Meta. dicit Philosophus. Dispositio. n. in intellectus in anima apud illud quod est natura valde manifestum, istis est dispositioni oculorum uel pertilionis apud lucem Solis, ubi dicit Comen. quod hoc non ostendit res abstractas intelligere esse impossibile nobis, sed difficile: & est propter paucitatem propositionum repertarum in istis quaestionibus difficultibus. Nobilis autem, quia est de ente nobilissimo, ac est declaratio nis modus sicut naturam subiecti artis huius, erit sufficiens quasi pro propositiones primas in hac scientia statim concedendas ab hoc bene disposito, non nihil de re natura sciēte, cum sciuerit quod demonstrationes in omni scientia debent esse conuenientes naturae subiecti illius scientiae, eo modo quo in illa scientia considerat, ubi bene declarat Philosophus Primo Ethic. Et ideo visum est mihi ponere rationes ad utramque partem. Nam iste modus est utilis. Et ideo Philosophus in multis locis ponit rationes probabiles ad utramque partem. Nam cum fuerit inuenta ueritas apparebit solutio illarum rationum, sicut est de natura demonstrationis. Et quia est in illis rationibus est aliquid ueritatis, sicut dicit Commentator.

Primo igitur arguere ad partem negatiuam rationibus multis acceptis ex uerbis Auerrois & aliorum. Ipse. n. in sua summa Scientiae Diuinae, particula quarta uersus finem, hanc difficultatem praecipue considerat, ponit haec uerba. Ita declaratum est ex sermone praedicto, quod nobilior horum motorum est motor coeli stellati. Et quod iste est causa aliorum motorum. Et hoc est quod ita est declaratum ex illo sermone. Sed cum nos considerauerimus proprietates primi, id est quod est vnus simplex non intelligens de sua essentia aliquam multitudinem, & inter actionem huius motoris non conueniunt huic istae proprietates, uult dicere, quod primum simpliciter intelligit de iactu, super Phys.

Argumenta
asserunt ad
partem negatiuam.

Conclusions

sua essentia rem existentem in sua essentia non in alio. Nam ipse intelligit suam essentiam tamen sine relatione & sua essentia non est causata, & in eo non est multitudo: nec propter varietatem intellectus & intellecti, neque multitudo intellectuum, ut dicit Commentator commento, 51. Duodecimo Meta. Sed alii motores vel intelligentiae intelligunt suam essentiam quam habent a primo. Et hoc modo intelligunt rem, quae est propter suam essentiam aliquo modo: quod illud, quod intelligunt de primo, est sua essentia, sicut declarabitur. Et ideo in eis reperitur multitudo aliquo modo, & relatio: quamvis intelligens, intellectus, & intellectum in ipsis abstractis sunt unum, sicut declarabitur. Iste tamen modus declarationis non est omnino conueniens positioni, sed veritati, ut apparebit. Postea autem dat ipse causam in multitudine repertam in quolibet motore modo conuenienti positioni. Et dicit, quod iste motor de necessitate ab ipso peruenit magis, quam una forma. Nam ipse dat formam caelo stellato, & esse motoris mouens coelum, quod est post ipsum, & ab uno simpliciter in quantum simpliciter tamen unum prouenit. Quo ergo prouenit ab ipso multitudo diuersarum rerum, quae diuersificantur in dignitate? nam motor de necessitate est nobilior quam forma caeli, & essentia ex qua ista duo sequuntur, habet partes quasdam nobiliores, quasdam vero minus nobiles. Vult dicere, quia proueniunt aut se quuntur ab ipso duae res distinctae secundum dignitatem & agens agit simile essentiae eius, de necessitate illud agens non erit omnino unum, sed continet in seipso partes dissimiles. Et cum fuerit talis dispositio huius essentiae, scilicet motoris caeli stellati, de necessitate erit causatum habens causam, quae est causa sui esse. Et illud principium est illud, cui conueniunt illae proprietates, & ei equipollent, & hoc est Deus gloriosus. Nam ponere aliud principium prius isto, de necessitate est superfluum, & in natura non est superfluum: sed qualis est ordo istorum principiorum ad hoc primo videtur esse magis conueniens quod magis propinquum ipsi sit intellectum magis simplex, & magis nobile. Et, quia non inuenitur hic motor nobilior motore totius, sequitur de necessitate, quod ipse sit potentia res ordinata vel producta ab ipso, scilicet primo principio, videtur ergo, quod propria sua opinio est haec, & componatur sermo eius sic, ab uno simpliciter, secundum quod est unum simplex, non prouenit ab ipso multitudine: sed primum simpliciter est unum simpliciter: ergo a primo non prouenit multitudo. Et, cum coniungatur huic conclusioni, quod a primo motore ordinatur vel prouenit multitudo, sequitur quod primus motor non est primum simpliciter. Propositio autem dicens, quod ab uno, in quantum unum, non prouenit ab ipso multitudo, nisi unum tamen, declarata est perfecte a Commentatore in Lib. Destructio Destructio, quae composuit contra Algazel. Et aliquas earum rationum dicam. Dicit enim ibidem, si fuisset possibile ex una essentia multas actiones prouenire, fuisset possibile aliquid fieri sine efficiente, nam ens ab ente producit, non a non ente. Et ideo impossibile est priuatum ex se produci, et cum efficiens aliquid agit & extrahit illud de potentia ad actum, extrahit illud efficiens, secundum quod est in actu, erit de necessitate modus rei actus secundum modum efficientis extrahentis illud a priuatione in esse. Nam, si quodlibet actum fieret ex quolibet efficiente, non autem determinato, fuisset possibile res exire in actum de se, non propter efficiens produciens ipsas: & si multae species extrahuntur de potentia in actum ab uno efficiente, de necessitate oportet esse in ipso aliquid, quod sit proportionale ipsis speciebus. Nam, si in agere non fuisset nisi unus modus ex ipsis reliqui modi, qui extrahuntur extraherentur de se sine efficiente.

Sed tunc ibidem ipse dubitat contra hanc rationem dicens, forte aliquis diceret, quod conditio agentis est esse in actu absolute tantum, non esse secundum actum determinatum. Et respondens huic dicit, quod, si hoc esset, ita quodlibet produceretur per quodlibet efficiens non determinatum a determinato. Et sic entia confunderentur. Praeterea, esse absolute, id est, vniuersale magis est propinquum priuationi quam

esse. Et ideo negant ens vniuersale & colorem vniuersalem, dicentes inesse intentionum, vult dicere, ut puto quia ens in actu est unum numero determinatum, sicut declaratum est in Septimo Meta. & in multis alijs locis. Et dicit, quod verificantes intentiones dicunt ipsas, neque esse, neque non esse. Vult dicere, quod vniuersalia, quae sunt ab intellectu, aliquo modo non sunt in actu extra animam, nec simpliciter priuata: quia tunc vniuersale esset signum, sed sunt extra animam in potentia. Praeterea dicit, quod, si fuisset efficiens esse ens absolute, tamen intentiones fuissent causae rerum. Declaratur haec conditionalis, ut puto sic. Nam, si fuisset efficiens agere propriam & determinatam rem, vel res determinatas esse tamen in actu: & quod non sit habens proprietates determinatas conuenientes aliquo modo rebus actis, fuisset possibile quod vniuersale quod sit per operationem intellectus, quod est idem, ut dicit cum ente absolute tamen esset causa rerum existentium extra animam. Nam, postquam agens non indiget modo proprio conuenienti effectui, esset proportio entis in potentia vniuersalis, quod sit per intellectum, quod est idem, cum ente absolute ad causatum proportio entis absolute in efficiente in quo non est modus conueniens effectui. Aut sic declaratur: quia ens absolute tamen non proprium & determinatum est intentio, ut dixit: & sic intentio fuisset causare res. Adhuc probas istam propositionem dicit, quod nos scimus res esse diuersas secundum definitionem, & quod quidditatem per diuersitatem actionum earum, & ideo, si quodlibet vel quaelibet actio produceretur a quolibet efficiente, non fuisset possibilis diuersitas in quidditatibus eorum. Et sic non esset definitio, nec quidditas, neque scientia. Adhuc posuit multas rationes ad quaesitum, quas hic dimitto. Propositio autem dicens quod primum est unum simpliciter absolute declarata est ab ipso in dicta sua summa, & in Duodecimo Meta. & in lib. Destructio Destructio, ubi loquitur de proprietatibus. De ordine autem aliarum intelligentiarum videtur etiam dubium sicut dicit ibidem, scilicet in sua summa. Nam si cut dicit, necesse est intelligentiam nobiliorem esse priorem: sed nobilitas in istis inuenitur aliquo quatuor modorum, aut propter uelocitatem motus, aut magnitudinem corporis mobilis plura circundantis, aut propter multitudinem stellarum vel magnitudinem earum, vel propter multitudinem motuum & paucitatem eorum, quibus perficitur motus stellarum. Nam illud, quod indiget ad motionem stellarum plus uno motore, est diminutum respectu indigentis paucioribus motoribus. Nam hoc non indiget motoribus ita multis praeter ipsum. Et dicit hic, nam ipse credit, quod omnis motus determinatus necessarius ad motionem stellarum habet motorem determinatum, verbi gratia, si ad motionem Saturni requiratur quinque motus habet quinque motores secundum istam viam, ergo dicit, quod motor caeli stellati est nobilior alijs motoribus, nam in ipso inuenitur nobilitas omnibus modis supradictis. De ordine autem aliorum motorum dicit, quod non habemus propositiones veras vel necessarias, nisi tantum, quod videtur magis conueniens, sicut consueuerat expositores in hoc loco, scilicet, quod post dignitatem motoris corporis stellati est motor Saturni. Et similiter dicendum est de alijs motibus, scilicet, quod ordo eorum in nobilitate est secundum ordinem coelorum, unum post aliud, vel sub aliud, ut declaratum est in Astronomia. & dat causam, propter quam dicit non habere propositiones in hoc necessarias. Nam secundum proprietates, quas diximus prius, attribueremus dignitatem eis accidit contradictio. Nam, si posuerimus dignitatem in motoribus secundum situm corporum eorum, & esset positum quod circundans est magis circundato, quod est sibi quasi forma, sicut declaratum est in loco suo: & postea considerauerimus dignitatem secundum uelocitatem multitudinem & paucitatem & magnitudinem stellarum & paruitatem, sequitur oppositum. Nam nos videmus coelos magis inferiores esse velociores ut coelum Solis & Lunae, nisi dicat quod, quod haec velocitas est respectu magnitudinis vel distantiae non in se: vult dicere, quod haec corpora sunt

sunt minora. Et ideo perficiunt circulationes eorum tempore breuiori: sed, cum consideramus magnitudinem & circulationem forte superiora sunt uelociora. Et ideo non valet hæc consequentia, sunt uelociora: ergo perficiunt circulationes eorum vel reuolutiones tempore minori, nec hæc perficiunt circulationes tempore minori, ergo sunt uelociores. Postea autem dicit, quod hoc videtur à dispositione Solis. Nam ipse est maior, & habet pauciores motus hominibus. Dicit etiam, quod possumus opinari, quod mouetur Solem ordinatur à motore cœli stellati, & postea ordinatur vel producit à motore Solis motor Saturni. Et sic secundum istum ordinem usque ad motorem Lunæ. Et dat signum super hoc illud, quod semper videtur de motu stellarum in comparatione ad solem, & à conseruatione eorum perpetua in uelocitate & tarditate secundum distantias determinatas eorum: & maxime Venus & Mercurius, nam motus istorum duorum cœlorum sunt æquales motui Solis. Luna et videtur quod procedit æqualiter apud coniunctionem & oppositionem, & apud quadraturas. Et ideo videtur quod motor Solis est nobilior, & reliqui cœli propter primum, quasi seruiant Soli, & sequitur eum sicut diximus. Et ideo dicit vniuersaliter, quod non habemus demonstrationem de hoc, & similem sententiam posuit in 12. Metaphysicorum, cōmen. 44. Deinde adducit difficultates accedentes in hac materia, & solutiones earum. Primum est, quod secundum istum ordinem proveniunt à motore Saturni, non ergo anima corporis eius, scilicet sua substantia, & motor cœli, qui est post ipsum, & motus corporis eius perficitur per plus quam unum motum, & illud, quod ordinatur ab ipso, est plus quam unus motor: imo secundum hoc sunt sex, unus motus motor corporis existentis post ipsum, et quinque, quibus perficitur motor Saturni. Sed, secundum illud, quod præcessit, videtur necessarium quod non debet ordinari ab isto motore nisi tres res. Nam ipse est in tertio gradu. Et est necessarium, quod multitudo inuenta in actione eius sequitur multitudinem existentem in substantia eius, sicut ex vna essentia proveniunt vna actio tantum. Et ad hæc respondet, quod hoc sequeretur, si posuerimus res ordinatas ab isto tertio motore uniformiter, & secundum unum modum ab ipso. Sed nos dicimus, quod à motore Saturni ordinantur primarie et principaliter tria: unum eorum est motor cœli existentis post ipsum, & anima cœli, & unus motorum, quibus indiget ad motum illius stellæ. & postea ordinantur vel procedunt ab isto motore tres reliqui motores ordinate, id est secundus à primo, & tertius à secundo. Secunda difficultas est, quod sequeretur secundum hoc, quod motores Solis & Lunæ sunt multi secundum multitudinem inuenta in substantia eorum duorum, cum sit istis principijs multitudo existens in substantia eorum, & habebit Luna verbi gratia, novem motus, & Sol, si posuerimus ipsum super Lunam, & sub Venerem, & Mercurium secundum diuersitatem, quæ est in hoc inter Astronomos. Et huius respondet, quod secundum hanc opinionem est necessarium, quod multitudo ordinata à quolibet eorum est secundum multitudinem, secundum quam diuiditur hæc essentia non plus, & ideo ab uno ordinatur vni, non duo. Et impossibile est, ut illud, cuius essentia diuiditur in duo, proveniat ab essentia multiplici, sit secundum numerum, secundum quem diuiditur illa essentia, & dat causam in hoc. Nam non est possibile, sicut postea declarabit, quod aliquod istorum principiorum sit sine actione. Sed, quod actiones cuiuslibet eorum sint secundum numerum, secundum quem diuiditur essentia illius, non est necessarium. Et causa huius est, quod illud, quod est ex eis magis nobile, quarum essentia diuiditur vel multiplicatur, actiones eius sunt numeratæ per se. Illud autem, quod est minus nobile, actiones eius sunt pauciores multitudine existente in essentia eius, & vniuersaliter non sequitur ex hoc, quod dicimus, ex uno non fit nisi vni, quod ab illo, cuius substantia diuiditur in duo, proveniant duo. In libro autem Destructionum, quæ composuit contra Algazel, ponit talē difficultatē de mente ipsius Algazel contra hanc positionem, dicit enim sic, quod hæc videtur fabulose dicta & phantastice. Nam & si concesserimus istas

suppositiones quæ tunc verificabitur dictum eorum, scilicet quod primum causatum: quia est possibile in se provenit ab ipso substantia cœli supremi: & secundum quod intelligit se provenit ab ipso anima cœli: & secundum quod intelligit suam causam provenit ab ipso alia intelligentia: & quæ differt iste sermo à sermone dicente cum fuerit homo possibilis ex se intelligens se et suam causam, provenit ab ipso secundum quod est possibile cœlum. Et secundum quod intelligit se & suam causam duæ alie res. Nam esse possibile ex se, non diuersificatur per diuersitatem substantiæ, possibilis fuerit homo vel intelligentia vel cœlum: & tunc querit, quæ est habitudo inter esse possibile ex se, et provenire cœlum ab ipso, & multum deridet hæc positionem. Dixit autem secundum quod est possibile provenire ab ipso cœlum, & secundum quod intelligit se provenire ab ipso anima cœli, quia ipse credidit, quod anima cœli est alia à motore separato, & à corpore secundum opinionem Auicennæ. Auerrois autem ponit tantum motorem & corpus simplex, ideo diuersificatur in exemplis ipsorum. Cui respondet Auerrois ibidem dicens, quæuis hæc opinio non conueniat principijs physicorum, tamen inconueniens, quod adducere voluit Algazel, non sequitur. Nam exemplum eius de homine fuisset verum, si poneretur homo possibilis ex se, necessarius ab alio intelligens se & suam causam produciens entia secundum suam essentiam, & secundum suam cognitionem, sicut positum est totum hoc in secunda causa apud hanc opinionem. Nam cum fuerit sic positum, sequitur, quod procedunt ab isto homine duæ res, vna earum secundum quod cognoscit se, altera secundum quod cognoscit suum efficiens. Nam positus est efficiens secundum cognitionem, & non est remotum etiam dicere, si poneretur efficiens secundum suam substantiam, quod illud, quod provenit ab ipso, est secundum quod est possibilis ex se, aliud ab illo quod provenit ab ipso, secundum quod est necessarius: ex quo hæc duæ intentiones inveniuntur in sua essentia vel in sua substantia. Et dicit vniuersaliter, quod non differt hoc à sermone dicente, si poneretur homo, in quo sunt omnes proprietates existentes in primo proveniret ab illo totus mundus. Nam propter proprietates existentes in primo, iudicamus mundum esse ab ipso. Et in fine dicit in abbreviatione eius, quod hæc est via modernorum Philosophorum arabum, sicut Alpharabij, Auicennæ, & aliorum: & putat, quod hæc est via Platonis & Themistij, & est fortior via, super qua sustentati sunt in hac opinione. Iam valde prolongauit in ista prima ratione, quæ est positio Auicennæ, & aliorum. Nam ab istis dictis intelliguntur multa dicta Commentatoris, quæ postea adducuntur contra hanc opinionem tali modo, quod non posset quis errare in expositione illorum dictorum, nec extorquere dicta Commentatoris, propter quorundam opiniones. Secundo arguitur auctoritate Commentatoris Duodecimo Metaphysicæ, cōmen. 41. soluendo difficultatem Ioannis Grammatici. ubi dicit, Sed quereret aliquis, si mouetur à potentia, cuius actio est infinita, necesse est, ut moueat ipsum non in tempore, sicut contingit cum fuerit existens in ea: & dissolutio est, quod iste motus componitur, ut declaratum est, ex duobus motoribus, quorum vnus est finita motionis, & est anima existens in eo: & alter est infinita motionis, & est potentia, quæ non est in materia. Secundum igitur quod mouetur à potentia infinita, mouetur in tempore: cum dicere finitatem est habere proportionem determinatam ad rem motam, & in sua substantia est æterna, quæ admodum suum subiectum est æternum, scilicet in neutro eorum est possibilitas in substantia, sed est possibilitas in subiecto eorum ad recipiendum motum. In eis autem non nisi mouere tantum, & per diuersitatem istius propositionis in corporibus cœlestibus, scilicet quæ est inter corpora eorum & animas, diuersificantur in uelocitate & tarditate: & in hoc in quo conueniunt, quia mouentur à potentia non in materia, habent æternitatem motus & continuationem motus. Ex hoc modo verum est dicere corpus cœleste habere potentiam finitam. Et clarum est, quod non est intentio Auerrois, quod cœlum sit compositum ex anima existente in ipso subiecto Iandum, super phy. r iij inhaerens,

QVAESTIO DE PRIMO

inhærens, aut ex materia & forma. Nam ipse ubiq; ualde sollicitat istam opinionem destruere contra Auicem, non intelligit ergo per ista animā aut motorem, qui est in ipso, nisi motorem appropriatum sibi immateriali, qui aliquo modo dicitur anima: & dicitur esse in corpore, secundum quod est motor appropriatus, proportionatus corpori determinato. Motor ergo, de quo dicitur non esse in materia, est motor non existens in materia etiam appropriatus, non est motor appropriatus alicui corpori, nec existens in ipso: & hoc non verificatur de motore primi mobilis. Nam ipse etiam est appropriatus suo corpori, vel mobili: propterea quomodo verificabitur de illo primo mobili habere has duas intentiones, nisi cum posuerimus aliam substantiam priorem motore eius appropriato, patet ergo, quod est alius motor præter motorem appropriatum primi mobilis prior ipso, & est Deus, & non est aliqua via, secundum quam mouetur, nisi secundum finem. Et hæc ratio est ualde fortis, & difficilis expositionis, & maxime apud non intelligentes principia Commentatoris in Scientia Diuina, in tantum quod propter hanc rationem absolute dixit Ioannes de Iandonis in Octauo Physicorum, & maior pars Expositorum Latinorum, quod opinio Commentatoris est, quod Deus non mouet corpus determinatum, sed est mouens tantum secundum finem, & illud quod fortificat istam est natura Commen, in Octauo Physicorum, in solutione cuiusdam dubitationis, dicit, quod motor incorporeus non est finitus nec infinitus. Nam non est quantus, & istæ sunt proprietates quantitatis, in quibus uerbis sunt difficultates, ut patet per dicta Expositoris Thomæ. Nam ipse ibidem arguit contra Commentatorem dicens, quod magnitudo finita & infinita dupliciter debentur formæ & potentie motiui. Vno modo per accidens secundum extensionem sui subiecti, ut albedo dicitur magna secundum extensionem superficiæ, in qua est. Alio modo magnitudo debetur formæ secundum rationem proprie perfectionis, ita quod albedo perfectior & intensior in parua quantitate dicitur esse maior albedo quam albedo remissa in magno pariete. quamuis ergo forma non existens in materia non habet magnitudinem primo modo: tamen habet in secundo modo, & alia plura contra Commentatorem adducit. & quod uidetur magis difficile est. Nam ipsemet dicit in multis locis, quod proportionales motorum diuersificatur secundum velocitatem & tarditatem, & dicit ipsos esse finitos, ut patet in uerbis eius, Octauo Phys. & Duo decimo Meta, auctoritate præallegata. & Primo Cæli et Mundi, commento. 38. & 39. & 71. quæ omnia non uidentur posse solui, nisi dicendo, quod primus non est finitus nec infinitus: quia non appropriatur alicui corpori per aliquem motum determinatum, sicut relique intelligentiæ, nec existit in corpore, sed est finis tantum. Tercio arguitur, præter motorem mouentem secundum amatum & intellectum, oportet de necessitate ponere motorem amatum & intelligentem: sed primum principium, quod est Deus, mouet secundum quod est amatum & intellectum: ergo oportet ponere præter ipsum amantem & intelligentem. Maior probatur, supponendo quod declaratum est à Philosopho, in. 12. Meta, quod nullus est modus, secundum quem mouentur corpora cælestia à motoribus eorum, nisi secundum intellectum & desiderium, & tunc declaratur sic. Cælum mouetur secundum quod est intelligens et desiderans: ergo mouetur ad amatum & intellectum. sed cælum non mouetur secundum quod est amans & intelligens nisi intelligendo per cælum aggregatum ex corpore cælesti & motore suo immateriali, & motor eius est illud quod intelligit. Nā non est alia anima in cælo nec forma, nec phantasia secundum Commentatorem, ergo ille motor mouet ad amatum & ad intellectum. Quod autem primum simpliciter mouet secundum quod est amatum et intellectum patet. Nā motor corporis primi, sicut & alij, mouet secundum quod est amans & intelligens: ergo est præter ipsum amatum & intellectum, apud quod mouetur vel mouet, & hoc non est nisi Deus. nā non oportet ponere ad huc causam priorem isto amato. Et hæc omnia uidentur esse manifesta ex uerbis & intentione Philosophi & Commentato

ris. Nā Commentator. 12. Meta, *versus finem comment.* 38. loquens de Arist. dicit. Et dicit omnia ista ad declarandum, quod corpora cælestia cum habent appetitum per intellectum, Intellectus autem maius bonum ipso appetit, contingit necessario quod corpora cælestia appetunt in hoc motu aliquod magis bonum ipsis: & cum illa sunt nobilissima corpora sensibilia & meliora, necesse est, quod illud bonum, quod appetunt, sit nobilissimum entium, & maxime, quod appetit totum cælum in motu diurno. Declaratum est ergo, quod appetens appetit nobilius ipso, et nihil est nobilius motore, & maxime totius præter amatum ab ipso, quod est Deus, & dicit in eodem. 12. commento. 37. *versus finem.* primum enim cælum mouetur ab isto motore secundum desiderium, ut assimiletur ei secundum suum posse, sicut amans mouetur, ut assimiletur suo amato. alia autem corpora cælestia mouentur secundum desiderium ad motum primi corporis, & in commento. 44. dicit. illud igitur, quod intelligit motor corporis cæli de primo motore, & est causa in anima cæli, aliud est ab eo, quod intelligit ex eo motore orbis Saturni, & similiter de unoquoque eorum, scilicet quod perfectio uniuscuiusque eorum est intelligendo causam primam & propriam, & manifestum est, quod cælum, quod post est, scilicet cælum Saturni, est primum secundum eum & Philosophum. propterea cum perfectio uniuscuiusque eorum est in intelligendo primam causam, secundum eum uero, quod perfectio motoris primi corporis est in intelligendo primam causam, ergo prima causa est præter motorem primi corporis, & in Substantia orbis, *versus finem* inquit. Et cum considerauit in istis uirtutibus cælestibus appetitiuis, uult dicere, motores, inuenit eas mouere ad appetibile nobilius ipsis. Hoc autem non verificatur de motore primi corporis, nisi ponat quod ipse non est Deus. Quarto arguunt Posteriores Latini sic, simpliciter nobile & perfectum non indiget actione, ut dicit Philosophus. 2. Cæli in duabus questionibus difficultibus: sed Deus est simpliciter nobile: ergo & confirmant hoc sic, Oportet mouens secundum efficiens, aut mouet per perfectionem quam acquirit, aut per conseruationem suæ perfectionis, sicut dicit Commen, in 12. Meta, commento. 37. sed Deus nullam acquirit perfectionem, cum sit prima causa, & simpliciter perfectus, nec indiget conseruatione suam perfectionem, nā nihil est eo nobilius, cui appetit assimilari. Et hæc est conseruatio perfectionis, sicut uideatur ex uerbis Commentatoris in illo loco. præterea dicunt, quod Philosophus dicit in loco præallegato Secundo cæli, quod oportet mouens aliquem motum efficiere, mouet per rem nobiliorem ipso: nihil autem est nobilius Deo, ergo &c. Quinto arguitur ratione rabi Moysis de Aegypto dicentis hæc uerba, & non desit conueniens, quod intellectus mouens primum mobile sit prima causa, quæ est necessaria ex se: quia iam conueniret cum alijs intelligentijs in una dispositione, & est mouere corpora, quasi ergo arguit sic, substantiæ diuersæ omnino, quæ una est causa aliarum, non prouenit ab eis unus effectus: sed substantia primi principij multum differt à substantia aliarum intelligentiarum secundum perfectionem & dignitatem, & est causa earum necessaria ex se: ergo non comparatur cum reliquis intelligentijs in mouere, & uidetur bona ratio. Sexto arguitur ratione, quam ponit dominus Commentator in quibusdam suis emphyis, & uidetur ex suis uerbis quod sit accepta ex uerbis Themistij: & est hæc, stellarum cælum nobilius est non stellato, ita quod quasi motus cæli non stellati est propter motum cæli stellati: sed primum non est stellatum secundum opinionem Posteriorum: ergo cælum stellatum existens post ipsum, est nobilius ipso, & motus eius, id est non stellati, ordinatur propter motum cæli stellati & illud, quod tali motu mouet, mouetur per accidens. ergo motor primi cæli mouetur per accidens: sed primus non mouetur nec essentialiter nec accidentaliter: ergo motor primi corporis non est primum simpliciter, propositio autem dicens, quod illud, quod sic mouet, mouetur per accidens, declaratur hoc modo de mente ipsius in illo loco. Nam motus cæli stellati constituitur vel fit à duobus motoribus, qui intendunt motum uniusmet corporis, id est stellati.

lati. Nam illud, in quo nō est stella, est propter stellatum: & de necessitate isti duo motus diuersi habent duos motores, & in quantum sunt quasi in potētia vnus mobilis, sequitur q̄ quilibet eorum intendit unum motore, post q̄ ista principia mouent, s̄m q̄ sunt fines. & ideo quilibet istorum motorum duorum mouetur ab alio per accidēs. Vult dicere, ex quo quilibet istorum motorum intendit motum alterius. Nam isti duo motus, scilicet non stellati, qui ordinantur propter motum stellati, & motus cœli stellati, sunt quasi vnus motus compositus vel constitutus. sicut dicimus, q̄ reliqui motores mouentur per accidēs, quasi corpora eorum mouentur secundum motum primi corporis: & quasi motores eorum intendunt istum motum eundem. Dicit præterea ibidem ad declarationem huius, q̄ sicut motus multi, qui sunt propter vnū motum stellam, motores eorum, scilicet corporum intendunt ad vnū motorem, & est primus motor illius stellæ, sic est in istis duobus motibus, quos videmus in cœlo stellato, ex hac tamē ratione non habetur q̄ mouet tanquam finis tantum: forte enim mouet mediante alio, aut contingit non mouere effectiue nec mediate, nec immediate: quia ab ipso primo tantum sequitur primus motor, & nihil aliud: quia est omnino simplex & ab vno, tantū vnū prouenit s̄m ipsum, & similiter cōtingit rationi rabi Moysis, & ideo hæc opinio est omnino cōtraria positioni Philosophi & Cōmentatoris: & omnes rōnes quas dicemus sunt contra ipsam, non sic autem est de opinione Themistii, quāuis ipse differt ab opinione Philosophi & Cōmentatoris: & nō indigemus in hoc duobus motoribus, hæ sunt rationes fortiores, per quas hæc positio videtur esse vera.

Rōnes pro
parte affir-
matiuā.

Ad partem affirmatiuam arguitur auctoritate Cōmentatoris in Duodecimo Metaphy. commēto. 44. vbi istam difficultatem determinans ex intētionē, asserit partem affirmatiuam. dicit enim, Sed quæret aliquis, qm̄, si motus omnium orbium intendant eandem actionem & eundem ordinem communē omnibus, necesse est vt habeant eādem formam intellectam extrinsecam à formis, quas intendit vnusquisq̄ per se, s. formis proprijs. erit igitur forma quasi finis addita super formam propriam, erga quā mouetur orbis stellatus, & vnusquisq̄ orbis aliorum orbium. Dicamus igitur, q̄ nulla forma est quasi finis & communis & vniuersalis, nisi illa ex eis, quæ habet actionem communē. Et hæc est dispositio formæ mouentis primum cœlum motu diurno, dispositio enim in iuuamento corporum cœlestium adinuicem in creādo entia, quæ sunt hic & conseruando ea, est sicut dispositio regentium bonorum, qui iuuant se adinuicem in regendo bonam ciuitatem: qm̄ omnes actiones eorū sunt erga actionem primi principis. ponunt enim actiones suas seruientes & consequentes actionem primi principis, quemadmodum igitur primus princeps in ciuitatibus necesse est vt habeat actionem propriam, quæ est nobilissima actio num, & si non esset ociosus, quam actionem intendunt per suam actionem oēs, qui sunt sub primo principe, quemadmodum igitur necesse est in istis principatibus, vt primus principatus sit, sic est necesse in actionibus principum, vt prima actio sit, & sic accedit in artificijs, quæ iuuant se adinuicem erga vnū artificiale: & sunt illa, quorum quædam sunt participatia alijs, & omnia reducuntur ad vnū artificium: verum igitur qm̄ plura artificia seruunt artificijs equitandi. Sic igitur est intelligendum de istis corporibus cum suis formis, à quibus mouentur. Et de istis formis adinuicem, postea ibidem dicit tantum esse illic intellectus & intellectum, & perfectum & perficiens: quemadmodum artificia perficiuntur abinuicem in hoc, q̄ accipiunt principia abinuicem, & omnia reducuntur ad accipiendum omnia sua principia ab artificio vniuersali continenti ea. Et ideo videmus, q̄ scientia magis propria Primi Dei, scilicet est illud, quod continetur sub prima Philosophia, & scientia propria proprijs, quæ sunt sub eo, est similis scientijs particularibus, quæ sunt sub Prima Philo-

sophia. Videtur ergo ex verbis eius expresse, q̄ non est hic forma præter formas appropriatas. apparet etiam, q̄, si prima forma non esset mouens, & habeat actionem, sicut reliqui motores, quamuis sit illa actio magis nobilis & magis vniuersalis, esset ociosa, videtur etiam, q̄ ille primus motor est Deus, & mirum est de Latinis quomodo intelligunt istam quæstionem. Nam, si poneretur hic forma non appropriata mouens secundum finem tantum, sicut dicunt, quæstio est vera, & nulla indiget solutione: et quomodo verificatur apud eos, q̄ non est forma quasi finis & vniuersalis, nisi forma habens actionem communem, & est motus diurnus. Et, si velint exponere q̄ Deus est habens illam actionem mediate, tamē hoc est falsum: nam nulla est positio ponens inter primum motorem primi mobilis & Deum aliam intelligentiam, vel saltem nō apparet verisimilis positio, nec motuum Cōmentatoris ad hoc inducit, quare ergo mouetur hæc difficultas, si Cōmentator concedit hoc, scilicet q̄ Deus est mouens mediate secundum finem. Et quare negat quæstionem, immo verum est secundum hoc, q̄ est quasi finis addita super formam propriam. Præterea, Ipse assimilauit hoc primo principi, & arti principali. Et dixit, q̄ primus Princeps habet actionem determinatam, nobilissimam tamē actionem: & q̄ alij ponunt suas actiones seruientes & consequentes actionem primi Principis, & hoc non verificabitur nisi de motore appropriato motui diurno primi corporis, quem consequuntur alia corpora cœlestia, & motores eorum. Præterea, Ipse ponit hanc dubitationem contra se, quia iam dixit, quod non est substantia prior motore totius, quia quilibet eorum est mouens secundum agens & finem. Hæc autem dubitatio probat oppositū, scilicet, quod est vna & addita. vnde Cōmentator soluit istam, ergo solutio hæc vult, quod non est aliqua communis præter appropriatos. hoc patet etiā ex dictis eius in illo commento ante quæstionem prædictam, vbi dicit, C etiam est intelligendum, quod motus aliorum orbium intendunt motum orbis stellati, & q̄ perfectio vnuscuiusq̄ mouentium vnū quodq̄ eorum, id est orbium, scilicet primorum, perficitur per primum motorem omnium. Et ideo omnes intendunt hunc motum diurnum, qui est primi motoris actio, & principium aliarum actionū. Et cum huic fuerit adiunctum illud, quod dicit cōmento. 72. sententia erit magis clara.

CONCLUSIO AD MENTEM PHILOSOPHI ET COMMENTATORIS.

Primum principium, quod est Deus, mouet primum cœlum effectiue immediate, sicut motores ceteri sua determinata mobilia.

In ista difficultate sic procedam. Primo declarabitur positio, quæ est Philosophi, & sui Excellentissimi Cōmentatoris, & adducam quasi omnia verba eorum reperta in hac difficultate, & declarabo ea secundum possem meum. Secundo, ponam quasdam suppositiones, ex quibus apparebit solutio argumentorum, & difficultatum ferē omnium accidentium in ista quæstione. Tertio soluiam argumenta. Dico ergo, q̄ conclusio, quam tenet Philosophus, & Cōmentator est hæc, q̄ Deus vel primum principium simpliciter entium, mouet immediate primum cœlum effectiue determinatum, sicut & reliqui motores mouent sua corpora determinata, in hoc tamen est aliqua differentia sicut postea declarabitur. Hæc conclusio declaratur multis modis. Primo, si poneretur forma abstracta prior, vel alia à forma mouente primum cœlum, esset frustra, s. sine aliqua indigentia vel ratione cogente ad hoc ponendū: sed sine ratione non est aliquid ponendum vel affirmandū esse: ergo &c. Minor patet, maior declarabit cum erunt soluta argumenta, quæ videntur hoc probare. Secundo sic probatur, si ponetur talis forma abstracta, scilicet non mouens effectiue, remouebitur ab illa forma, q̄ est maxime proprium formis Iandū, sup Phy. r iij abstractis

Modus procedendi.

QVAESTIO DE PRIMO

abstractis illius, s. mouere. erunt ergo sine actione, & sic ociose vel frustra: sed hoc est falsum. Nam natura nihil facit frustra, vel ociosum, immo patet, qd actio propria illis erit, secundum qd sunt abstractae, debet maxime attribui formae perfectissimae simpliciter, ita qd ei & maxime conuenit mouere, & haec ratio est fortis, super qua sustentatus est Philosophus ad probandum numerum abstractarum formarum, & maxime, quia totus mundus est quasi vnum animal, cuius quaedam partes ordinantur propter quasdam, & quaedam earum colligantur cum quibusdam, & omnes cum primo, unde nos inuenimus Philosophum & Commentatorem Secundo Coeli, commento. 24. ponentes istam propositionem tanquam per se notam, s. qd omne, in quo inuenitur melius & nobilius, suum esse melius est, ut sit secundum dispositionem meliorem. Natura enim, sicut dicit, non tantum facit necessarium, sed etiam illud, quod est melius. Quod autem mouere est conueniens bonum illis formis, probatur, Nam Commentator Secundo Coeli, commento. 17. inquit, omne enim habens actionem in se habet actionem in alio. Et per hoc illic voluit Philosophus declarare necessitatem motus & mobilis, et multitudinem motuum, vide illic verba sua maxime in translatione noua seu latina. Et idem in eodem Secundo dicitur, commento. 21. illud, quod inuenitur propter se prima intentione, necesse est ut inueniatur propter aliud secunda intentione, nisi illic non esset natura innata ad largiendum. Item commento. 17. dicit, in rebus autem diuinitas est conuerso, scilicet qd actio eorum prima intentione est propter suum esse, & secunda propter aliud: Et declarabitur adhuc magis in processu hoc totum. Praeterea, Dominus Auer, in sua summa vel abbreviatione, capitulo. 4. loquens de numero abstractorum dicit, sed cum posuerimus qd si aliud principium ex istis principiis praeter ista, quae numerauimus, oportet de necessitate, qd illud principium habeat actionem aliquam sibi determinatam vel propriam. Nam impossibile est, qd si aliquod principium ex istis nobilibus principiis sine actione. Nam substantia ignis impossibile est quin ab ipsa ordinetur vel proueniat combustio, & ista principia agunt naturaliter. Vult dicere, non voluntarie vniuocum cum voluntate nostra, nec naturaliter, id est sine cognitione, sed actio eorum sequitur naturam & substantiam eorum, quae natura est cognitio, sicut combustio vel esse combustium sequitur naturam ignis, & sicut Sol naturaliter illuminat. Itē dicit, qd, si esset aliquod principium ex istis sine actione, tam natura fecisset aliquid ociose vel frustra, quamuis esse eorum prima intentione non est propter eorum actionem, sed secunda intentione: sed hoc aequaliter secundum vnam dispositionem inuenitur in eis, s. qd non inuenitur in eis principium ociosum. Vult dicere, qd non est possibile inuenire formam ex illis, quae non habeat actionem propriam praeter actionem eius in se, & est intellectio, quae est substantia eius, quae inest sibi propter se ipsa prima intentione, sicut posui ex dictis eius in Secundo Coeli. motus etiam vel mouere est prima intentione per se ipsas, ut sint meliori dispositione, secundum quam esse possunt: secunda autem, ut conseruent istum mundum inferiorem, sicut declarabitur. Postea dicit, Itē, & ideo debemus absolute hic dicere, qd numerus eorum est finitus, & impossibile est esse principia non agentia. Et manifestum est, qd ipse intelligit hic de actione, actionem aliam ab intellectione. Nam ipse dicit, qd eorum non est prima intentione propter suas actiones, et hoc patet etiam ex dictis eius & intentione ibidem. Itē, in illo loco parumpost inquit, sed motus eorum est vnus & continuus modo quo dicā. Nam ipsa cum cognoscunt bonum, in cuius cognitione consistit eorum perfectio, appetunt assimilari sibi in perfectione, & hoc cum esse eorum inuenitur secundum meliorem dispositionem, quae est possibilis in ipsis, & quia melius est qd moueant, qd ut quiescant. (Nam motus est vita aliqua rerum naturalium) sunt semper in motu, & hoc non est, quia cognitio eorum est

propter motum: nam si sic, esset magis nobile propter minus nobile, sed, quia, motus prouenit a perfectione, & sequitur ipsam, sicut combustio sequitur formam ignis, & sicut nos, cum peruenimus ad ultimam perfectionem, melius est nobis influere in alios, vel docere per illam perfectionem alios secundum mensuram sibi possibilem, non quod perfectio nostra sit propter illud aliud, ita est in corporibus caelestibus cum istis inferioribus. Et debes scire, qd Commentator intelligit hic per corpus caeleste aggregatum ex corpore, & suo motore. Item, notandum, qd ex istis dictis & ex verbis eius in Secundo Coeli, commento. 17. apparet solutio quorundam argumentorum, quibus putauerunt quidam Latinorum arguere contra ipsum dicendo in multis locis, qd, quamuis non agunt hic aut mouent, tamen non sunt frustra aut ociosa. Nam esse eorum non est propter motum, nec propter inferiora, sed propter se, & suas proprias actiones, quae sunt intellectiones eorum. Et propter hoc putauerunt, quod errauit Commentator commento primo. primi Metaphysicae. Et ipsi vere errauerunt, & non intellexerunt verba sua, quia enim Posteriorum Philosophorum equipollet ei, aut priorum praeter Aristotelem, sed de hoc alias magis dicam. Redeamus ad nostrum propositum. Itē Commentator Duo decimo Metaphysicae. Commento. 48. dicit, nulla substantia abstracta est, quae non mouet, quia tunc inueniretur in dispositione diminuta, & patet qd non intelligit medietate vel secundum finem, quia haec non esset tunc via numerandi istas substantias abstractas secundum numerum motuum, sicut dicit ibidem, & Philosophus dicit ibidem, omnis natura, & omnis substantia impassibilis: etenim per se inuenit dispositionem meliorem, vult dicere mouere, ut patet. Item Commentator in media sua expositione in Duodecimo Metaphysicae, inquit, qd illud, quod inest istis principiis abstractis, secundum quod sunt abstracta, est quod sint mouentes. Dicit praeterea Duodecimo commento. 44. Et ideo dicit Aristoteles, qd si aliqua substantia essent non mouentes, essent ociosae, patet ergo expresse, qd abstracta debent esse secundum meliorem & nobiliorem dispositionem, sed melius est mouere, & ideo, si non mouent, essent frustra secundum hunc modum, & maxime primus, esset enim possibile dicere, quod mouere est imperfectio respectu primi, si separata mouerentur, seu fatigarentur aliquomodo, quando mouent, sed non est ita. Tercio declaratur sic, tantum abstractarum proprietates, quorum esse est declaratum in Physica, per motum, declarantur in Metaphysica: sed in naturalibus non est declaratum nisi esse motorum, secundum quod sunt motores: ergo tantum proprietates eorum declarantur in Scientia Diuina huic appropriata, & ideo non loquitur in Scientia Diuina nisi de illis, quorum esse est declaratum in naturalibus per motum: sed loquitur de illis in Scientia Naturali secundum qd motores, & in Scientia Diuina secundum qd sunt formae & fines. Et ideo, si sit hic forma non mouens, sed est tantum causa secundum finem, de illa non est loquendum nec in Scientia Naturali, nam Naturalis non habet de hoc considerare, nec in Diuina. Nam Scientia Diuina non considerat nisi de formis abstractis, quorum esse accipit a Naturali, & hoc manifestum est scientibus aliquid de philosophia Aristotele, & Commentatoris. Declarauit iam hoc Commentator Duodecimo Metaphysicae, commento. 6. Nec aliquis potest dicere, qd hoc supponitur tanquam per se notum, nam hoc est valde dubitabile: & puto forte impossibile sicut tu vides: nec etiam dicere possumus qd mouens secundum finem tantum non est corpus cum in aeterno mouet, nam hoc est omnino notum, vel saltem non est declaratum per illas rationes Octauo Physicorum, quō ergo scitur non esse corpus saltem in illo loco? Quarto arguitur, si poneretur, sicut diximus, sequeret qd demonstrationes Aristotele, in Octauo Physicorum, in hoc proposito non probant illud quod intendit probare. Consequentia probatur, supponendo illud, quod est per se notum

notum in illo loco: ex verbis Philosophi, & est, q̄ intentio sua est declarare esse primæ causæ, & quod nō est corpus nec virtus in corpore, & est perpetua. Modo, si poneretur prima causa alia à primo motore effectiue, hoc nūquā declarabitur, nec declaratum est per illas demonstrationes acceptas à motu perpetuo, nisi apud non intelligentes Aristoteli, demonstrationes in illo loco. Et Cōmentator ibidem in exponendo verba Philosophi, q̄ primus motor est in circūferentia maximi corporis dicit, & ideo omnes leges conueniunt in hoc, quoniam Deus habitat in cœlo. Videtur ergo q̄ Deus est primus motor, & q̄ demonstrationes Philosophi probant esse Deum incorporeum, & nos videmus q̄ Cōmentator reprehēdit Auic. Cōmento vltimo. Primi Physicorū, dicendo, q̄ ipse voluit declarare primū motore alia via, pro qua declarauit hoc Philosophus Octauo Physicorū, sed Auicē, non declarauit alia via nisi primū principium, ergo Deus est primus motor immediate, nam Philosophus nō declarauit ibidem nisi hoc, vel reprehensio Cōmentatoris nulla, & Philosophus & Cōmentator in secūdo Physicorū, in cōmento, 72, dicūt expresse, q̄ proprietates primi motoris sunt q̄ mouet & nō mouetur, & q̄ est primū omnium rerum, & patet ibidē, q̄ ipsi loquuntur de motore proprie, quāuis sit etiā finis, ipsi enim loquuntur ibidē de causa motiua, vt distinguitur ab alijs causis. Quod hæc sit opinio Philosophi & Cōmentatoris declarātū est ex prædictis, & declarabitur iterū perfecte adducendo verba eorum fore omnia in hoc proposito dicta. Primo enim, 12. Metaphy. in sua expositione media ponit hæc verba ad litterā, postquā illud quod dixit de ordine motorū in dignitate, & q̄ moderni non habent in hoc demonstrationem. Dicit enim. Et sic debemus credere q̄ dictū eorum de primo principio, q̄ nō sit mouens corpus cœleste per motum diurnū, non habet demonstrationē etiam. Nam isti sustentari sunt in hoc, q̄ hæc substantia prima, q̄a est in fine simplicitatis & vnitatis, sicut declarātū est in ista scientia, & ab vno non prouenit nisi vnum, & motor cœli s̄m motum diurnū proueniūt ab ipso duæ res, vna est anima cœli, & alia motor cœli existentis post ipsum, & motor cœlimet nō est vnus nec simplex simpliciter: ergo ipse nō est primus, & duæ medię propositiones sunt falsę, nam nō est illic productio nec puentus vere, nisi dicitur æquiuoce postquā ista principia nō sunt causæ effectiue nisi s̄m motū, i. q̄a mouet, prouentus autē & productio intelligitur in causis agentibus, i. vere: sed tantū verificat de eis consecutio & esse sicut dicitur, q̄ res cōsequitur, et est propter suam formam, & inuenitur cum eius forma. Nota tamē q̄ hæc consecutio, & cōsecutio dicta ab ipso Cōmentatore cōmento, 44. 12. Metaphy. vbi dicit, nec cōsecutio dicitur æquiuoce, si translatio sit recta, nam illic loquitur de cōsecutione s̄m agentem, hic autē s̄m formam: & alio modo redeamus ab eius verbis, & s̄m hanc dispositionē verificatur de corporib⁹ cœlestibus, q̄ sunt entia propter istas substantias, inquantū illæ substantiæ sunt principia eorū s̄m motū aut motionē, & s̄m formā, & perfectionē. Et, cum hoc sit ita, non est impossibile q̄ à forma simplici perficiantur duæ res, quæ sunt duæ perfectiones diuersæ in cognitione s̄m magis & minus, & magis nobile & minus nobile. Et hoc scdm q̄ est in natura vniuscuiusq̄ intelligere de ipsa, & ipsa in se est vna simplex. Nam ipsa nō est causa nisi propter cognitionē tantum, i. q̄ intellectum est causa intelligentis ipsum, & hoc modo dicitur de istis, q̄ vna earum inuenitur per aliā, & cōsequitur, & est causata propter illā. Et hoc modo dicimus, q̄ omnia corpora cœlestia mouentur sequentia motum diurnum primi cœli. Et hoc propter appetitū illius, quod intelligunt de prima causa, & mouētur per motus proprios, per illud quod intelligunt de principijs determinatis eorum: & est ordo particularis, apud quem mouentur illæ stellæ absq̄ hoc q̄ sit multitudo in substantia illius principij, i. primi: quāuis multa intelligunt ipsum.

A Nā quodlibet eorū intelligit illud modo distincto & cognitione diuersa, & sic dicimus nos, q̄ illud, quod intelligit cœlummet de primo principio, est s̄m aliū modū, i. non s̄m modū, quem intelligit ipsum s̄m principium, & considera hoc, nam manifestū est. Vult dicere, q̄ reliquę intelligentiæ non intelligunt primam eo modo, quo ipsa intelligit seipsam. Nam, si sic, nulla esset diuersitas inter eas, & esset substantia, quæ est ens propter aliud, conueniens substantiæ quæ est ens propter se. Dicit vltē, q̄ illud, quod dicunt, quod ab vno non prouenit, neq̄ producit neq̄ fit nisi vnum, & reliquos modos, quibus vtuntur in isto loco, si voluerunt in hoc, q̄ ex vno simplici non prouenit nisi vnum simplex, nihil esset causatū nisi vnum tantū simplex. Nam illud, quod contingit in primo, in secūdo etiā contingit: & si intelligit, q̄ ab ipso prouenit cōpositum, i. propter vnū simplex, vel ab vno simplici, iā concesserunt q̄ ab vno simplici prouenit multitudo, & hæc omnia sunt falsa extranea. Nam non inuenitur illic aliqua res vel dispositio, propter quā oportet nos imaginari hæc verba, sed deduxit eos ad hoc, q̄a voluerunt dare intelligere vulgo istas intēctiones per modū cognitionis conuenientis eis s̄m sermones legum in esse entium in prima causa, & ideo oēs loquentes huius legis dicunt, q̄ concedens æternitatē mūdī, negat primū principium, & negat actiones, & isti voluerunt congregare hæc duo, i. moderni ex Philosophis arabū, & appropriare istam intentionem intentioni, quā vulgus intelligit, & imaginatur primo de principio, vult dicere, q̄ vulgus nō intelligit mundū habere efficiens ponendo ipsum æternum. & quis negat efficiens s̄m modum, quē vulgus ponit. Putatur à vulgo, q̄ negat primā causam, & ideo dixerunt moderni, q̄ ipse fecit vel ab ipso prouenit s̄m ordinem positū, quāuis crediderunt ipsas esse æternas, & quasi posuerunt productionē perpetuā, & ita Cōmentator locutus est de hoc Secūdo cœli, cōmento, 104. Dicit vltē, q̄a prosequens dictū suum, & in hoc gloriati sunt intantū, q̄ posuerunt hoc modo cōsiderationis pro principio, quod probare volunt primā causam esse aliā à motore per motum diurnum. Et considera hoc, q̄a manifestum est & Deus scit: & si esset hic principium abstractū non mouens omnino, fuisset natura posita ociosa vel frustra, sicut dicit Aristoteli. Nam illud, quod inest istis principijs abstractis s̄m q̄ abstracta sunt, est q̄ sint mouentes s̄m desiderij, & isti volendo declarare demonstrationē primum principium, negauerunt ab illo maxime proprium sibi, & est mouere, nō remansit principium apud eos nisi s̄m formā & finem, vult dicere, q̄ est valde inconueniens, q̄ alia principia sint principia s̄m motorem, finem, & formam, & primum nō potest mouere, nam si potest, moueret necessario: possibile autem in rebus æternis est necessarium, deinde dicit Cōmentator, & Aristoteli, multum reprehēdit Platonem, quia posuit formas abstractas nō mouētes, & si posuerimus quod mouens totum non est primum, quia est cōpositum, et concesserimus q̄ ab vno non prouenit nisi vnum, sequeretur q̄ hoc cōpositum productum ab ipso productum est etiam propter cōpositum vel à cōposito, & sic in infinitum: & non esset hic principium simplex, & hoc est inconueniens & absurdū sequens istam positionē. Et propter has intentiones vel opiniones, quas posuerunt in ista scientia, intantū q̄ crediderunt ipsas esse partem scientiæ Diuinæ, dixerūt multi considerantes in hac scientia, q̄ illa est debiliior scientijs alijs peripateticorum, i. scientia Diuina, & non est sicut putauerūt: sed illud quod de istis verificauit Aristoteli, est magis firmum vel fortius alijs demonstrationibus factis in alijs scientijs, sed falsificauit hoc, quia posuerunt isti homines istas res in ista arte, sed illud, quod affirmare vel credere debemus de istis rebus est, q̄ motus corporum cœlestium sunt æterni, & q̄ cuiuslibet motus eorum est motor æternus mouēs ipsum s̄m desiderium, & mouentur ipsa apud eum: q̄a intelligunt per intellectū, i. cognitionem

QVAESTIO DE PRIMO

cognitionem modi intellecti, versus quem mouetur: & quod est hic ordo vniuersalis & intellectus, & est primus, versus quem mouetur cœlummet, & ordines particulares intellecti, & sunt illi, versus quos mouet vnūquodq; corpus, t. referendo singula singulis. & q; illa omnia per suum motum cōsequuntur motū primū, & q; dispositio in hoc assimilatur dispositioni artis principalis, sub qua sunt multæ artes particulares, quęlibet earū fm quod est determinata ab arte principali, & finis eius ordinatur, ppter finem artis vniuersalis principalis, verbi grā, in arte regiminis ciuitatis, cum reliquis artibus particularibus, quibus perficitur regimen ciuitatis. & hæc tñ duo in hoc differunt, quia cognitiones intellectuales sunt priores q̃p actiones earū, & actiones productæ ab ipsis, sunt, ppter illas cognitiones, & in regiminibus e contrario, i. cū cognitiones sunt propter actiones, sic similis arti vniuersali regiminis ciuitatis est ordo intellectualis vniuersalis, quo intelligit cœlum, vult dicere primū, & similes artibus particularibus reliquis sunt intellectiones, quas intelligūt reliqui cœli, vult dicere aggregatū ex corpore & intelligentia: & hoc est quod debet intelligi in ista scientia non plus neq; minus, & sunt istæ res, super quas sunt demonstrationes necessariae, sicut tu vides: hæc sunt verba eius. Patet ergo expresse, q; dñs Auer, nō tantū negat eorum propositiones, sed etiā conclusionē, illud autē, quod non est bene intellectū hic ex verbis eius, erit clarum per illa, quæ dicam in prima suppositione. Et debes scire, q; iste sermo, i. q; intelligentiæ proueniūt aut pducunt à primo, & quod in illis est aliqua cōpositio, est conueniens principijs Auicē. Nam ipse ponit q; intelligentiæ abstractæ ppter primā sunt possibiles esse ex se necessario ab alio. Sed Cōmentator multū cōtradicit huic opinioni in multis locis, & maxime in libro Destructio Destructionū. Nam dicit ibidē, q; iste sermo, i. possibile ex se necessario ab alio, est sermo malus. nam possibilitas est proprietas siue dispositio alia à re in qua est possibilitas. Illud ergo, quod apparet ex manifesto huius sermonis est, qd illud, quod est sub primo, est cōpositū ex duobus, vni eorum appropriatur possibilitas, & aliud, cui appropriatur necessitas. Et dicit præterea, q; cum dicunt, q; multitudo, quæ est in secūda causa, est per illud quod intelligit de se, & quod intelligit de sua causa, sequitur ex hoc, q; substantia huius est ex duabus naturis, aut ex duabus formis, & vtinam scirem quæ earū est ordinata vel pueniens à prima causa, & quæ nō. Et sequitur apud eos cum dixerint de ipsa, q; est possibilis ex se necessaria ab alio. Nam natura possibilis necessaria est alia à natura necessarij, quā accipit à necessario ex se. Nam natura possibilis nō pōt esse necessaria nisi natura possibilis conuerteret in natura necessitatis, & ideo in naturis necessarijs nō inuenitur possibilitas, & hoc vel si sint necessaria ex se aut ab alio: & hæc omnia dicta ab eis sunt sophisticationes & sermones debiliores sermonibus loquentū, & sunt intēiones additæ in Philosophia, & nō conueniētes principijs Physicorū, & nullus eorū habet sufficientiā sermonis rhetorici, & maxime sermonis topici, vel probabilis, & si hoc fuisset sic, quælibet earū formarū esset vna fm subiectū, multæ fm diffinitionē. Dicit præterea in illo libro, in q̃stione quarēre, an primus sit simplex, q; necessariū, quomodocūq; ponatur, non habet in se aliquā possibilitatē, & non inuenitur aliquid habēs vnā naturā, vel q; sit vnus naturæ, et dicit potest de illa natura, q; sit possibilis fm aliquid, necessaria fm aliquid, q; iam declaratū est, q; necessarium nullā habet possibilitatē, nam possibile opponitur necessario: sed illud, quod est possibile, est quod sit aliquid necessariū fm vnā naturā, possibile fm aliam, sicut dicitur de corpore cœlesti, quod est necessariū fm substantiā, possibile fm motū in vbi. Sed inueni in dictis Cōmentatoris in dicto libro, modū, per quē ipse vult moderare dicta Alpharabij & Auicē. Dicit enim, q; cū dixerunt, possibile ex se, nō intelligunt ex hoc proprietatē

E additam supra substantiā, sicut intelligit de possibili fm veritatē, vel non vult dicere de possibilitate materiæ: nā materiale est vere possibile. Dicit vltorius, sed intelligūt ex hoc, quod substantia aut natura eius dat quod nō sit necessariū nisi ppter causam, ita q; significat substantiā, à qua, cum fuerit negata sua causa, non est necessaria, i. q; negatur necessitas ab ipsa: & quasi volunt dicere, q; necessariū vel est necessariū per se, i. q; sua necessitas est in se, vel ex se, vel est necessarium propter causam, & illud, quod est necessariū propter causam, nō est necessariū ex se: & dicit, q; nullus dubitat, q; iste differentia non sunt substantiales, i. diuidentes substantiā, neq; additæ super substantiā, sed sunt intēiones dictæ fm negationē, aut relationē sicut dicimus de aliqua re, q; est ens, nam nō significat intēionē sibi additam extra animā, vnū etiam nō significat intēionē additā super quidditatē & substantiam: nō enim quælibet res, in qua intelligunt dispositiones diuersæ, necessario illæ dispositiones sunt additæ supra suam substantiā extra animā. & iste est modus negationū vel priuationū, & relationū, & ideo nō vī multis antiquis enumerare p̃dicamētū relationis inter entia existentia extra animā: & nō est impossibile in vna substantia vel essentia esse negatio vel affirmatio in suis dispositionibus absq; hoc q; sit multitudo in substantia & essentia. Sed tñ adhuc Cōmentator dicit, q; iste sermo aut oratio Auicē, nō est bonus. Nam ens, quod habet causam in suo esse nō habet significatū nisi priuationē. Volo dicere, q; omne, quod est ens ab alio vel per alium, nō habet de se vel ex sua essentia nisi priuationē, nisi natura illius sit natura veri possibilis. & ideo diuisio entis in necessarium & possibile nō est diuisio nota, cum non intelligat de possibili quod est verū possibile, iam amor declarandi induxit me dicere ista, q; per iam dicta multa dicta occulta erunt manifesta. Redeamus ad nostrū. Dicit enim Cōmentator in sua abbreviatione loco præallegato, postquā recitauit opinionē Auicē, vt posui in prima ratione. Et in hoc est dubiū. Nam, cū dicimus, q; ab vno nō puenit nisi vnū, est verū in efficiente, fm q; est efficiens tantum, nō fm q; est forma & finis. Nam forma & finis dicitur de eis agere similitudinarie, sed quælitū propriū in hoc est, an sit possibile, q; ab vno simplici ordinatur plus q; vnū, & q; perficiatur ab ipso plus q; vnum, & si hoc sit impossibile, quæstio erit vera. vult dicere per hoc, q; Deus non est motor primi corporis, si hoc est verū, quæstio est falsa, & iam locuti sumus de hoc in alio loco. Arguamus igitur sic, sortior ratio ad probandū istam conclusionē, sicut ibidem dicit, est hæc, i. Auicē, sed hæc est falsa, & multū debilis, sicut dixi de mēte Cōmentatoris. ergo hæc cōclusio nō est ponenda, i. q; Deus non sit mouens fm efficiēs, similē huius quod posui ex verbis Cōmentatoris in sua media expositione dicit, 12. Metaphy. 44. cōmento, dicit enim, quod autē moderni dicūt, substantiā primā esse priorē motore totius, falsum est, quælibet enim substantia istarū est principij substantiæ sensibilis fm motorem & fm finē. Et ideo dicit Aristot. q; si aliquæ substantiæ essent non mouentes, essent ociosæ. Ioannes autem de Ianduno in suis quæstionibus Octauo Physy, voluit extorquere hoc dictū, & dicit, q; Cōmentator in hoc quod dicit priorē motore totius intelligit prioritatē tēporis, ita q; Cōmentator vult cōtradicere dicentibus, q; intelligentiæ sunt de nouo productæ, & dicit, q; cum dixit Cōmentator, q; quælibet substantia istarū est principij substantiæ sensibilis fm motorem & fm finem, q; intelligit cum dixit, fm q; est mouens, fm q; est finis motus, & intelligit cum dixit, & fm finē, fm q; est finis substantiæ sensibilis, & quāuis dictū Cōmentatoris valde est manifestū, & maxime cum considerandū fuerit illud, quod posui ex verbis illius in sua media expositione, vbi dicit, q; isti negauerunt à primo principio maxime propriū sibi, & est mouere: & nō remansit apud eos principium nisi fm formā & fm finem tantū. Tamen præter hæc

hæc dicta, volo remouere expositionē eius, quia vere est expositio hoīs non intelligentis primū, sic Cōmentator arguit contra Auicē, Sed Auicē, non ponit intelligentias esse à Deo de nouo productas, sed dixit, q̄ Deus nō mouet primum corpus, vt patet per eius rationē, quāuis ipse sit causa finalis, sed alia intelligentia à Deo mouet illud: ergo &c. nec vult Cōmentator hic remouere creationē mūdi de nouo, quā, si sic, quare arguit contra dicentes, quod est prior motore totius, & non arguit cōtra dicentes ipsum esse priorē omnibus alijs intelligentijs & entibus. Et cum hæc ratio, quā ponit cōtra sic opinātes, s. q̄, cum illic nō est potētia neq̄ agens, sit fortior contra credentes creationē mūdi, quare ergo non concludit primo sequi ex dictis eorū creationē esse de nouo, quod sequit̄ ex dictis eorū, sicut dicit Ioannes, quæ est maxima ratio contra dicentes productionē intelligentiarū, & tunc ratio facta etiam erit fortior, sed dicit contra eos, q̄ nō est illic prouentus neq̄ consecutio, sed intelligens vel intellectus & intellectū: & quomodo sequitur ex ratione eorū, quā posuit creatio de nouo. Præterea, qualis erit ordo & habitudo huius dicti, cū dicto ante hoc si dicere volum⁹, q̄ cōtradicit creationi, sicut dicit Ioannes, nam ipse dicit in principio cōmenti, qm̄ iam declaratū est ex hoc sermone substantias æternas esse plures vna, & q̄ in eis est prima, s. illa, quæ omnia mouet: vult dicere, primū cœlum, ipse enim in oībus quasi suis cōmentis, vocat motorem primi cœli mouens totū, vel omnia. Dicit vltorius, & secundā & terciā fm ordinē orbū. ipse ergo dicit substantias æternas, & nō dicit motōres, & postea dicit, q̄ prima earū est mouens totū, vel omnia: & ideo bene pater, q̄ opinio modernorū, quā recitauit, est cōtra hoc de directo, cui cōtradicit Cōmentator: & quomodo fm opinionē Ioannis contradicit huic opinioni, per rationē quā ibidē dixi, s. q̄ quælibet substantia earū est principū &c. & maxime fm modū fm quē ipse exponit dictā propositionē, & quomodo dicit postea Cōmentator ibidē, q̄ primū principū habet actionē, & reliqua, quæ ibidē dicit contra istam opinionē, vide cōmentū, exposito autē Ioannis de illa propositione Cōmentatoris est error, nam ipse ponit per ly motōrē, q̄ dicit Cōmentator, motionē vel motū, secūdo, q̄ hoc dictū est hominis, quasi nō intelligentis, quomodo illæ substantiæ sunt principia substantiæ sensibilis fm principia philosophicorū. Nā Cōmentator cōmento, sexto, 12. Metaphy. dicit, declaratū igitur est in hac sciētia, q̄ ens non materiale, quod iā declaratum est esse mouens substantiā sensibile, est substantia antecedēs substantiā sensibile: & quod est principū eius fm formam & finem &c. ergo abstracta sunt motōres & formæ & fines substantiæ sensibilis. Et hoc intelligitur de omnibus substantijs abstractis, vt patet illic. Præterea sermo deī dīstratiuus est per se, & de omni, & Cōmentator Quinto cōmento, eiusdē inquit, declaratū etiam in hoc tractatu, q̄ principū primæ substantiæ abstractæ etiā est substantia & forma & finis, & quod mouet vtroq̄ modo, principū autē substantiæ abstractæ nō est nisi Deus, & dicit in media sua expositione, vt iā dixi: & fm hanc dispositionē verificatur de corporibus celestibus q̄ sunt entia propter istas substantias, in quantum illæ substantiæ sunt principia eorum fm motionē, & fm formam & perfectionē. Modus autē declarationis huius declarabitur in q̄stione sequenti: & iam Cōmentator locutus est de hoc cōmento, 37. 12. Metaphy. Et Auerrois in de Substantia Orbis reprehendit dicentes, quod Aristoteli, non posuit causam efficientē, nisi tantū mouentē, & dicit in libro, quē fecit contra Algazel, q̄ iam hæc q̄stio fuit inter Peripateticos & Platonicos, s. an mundus hēt efficiens. Nam fm Platonē ponentē mundū productū, non est dubium q̄ ponit causam efficientē. Sed Aristoteli, postquā ponit mundū esse æternum, quomodo habebit causam efficientē fm eum? Et Peripatetici rēdent, q̄ Aristoteli, bene ponit causam efficientē, & solutio stat in hoc, q̄

A esse corporū celestium consistit & remanet per motū, & dans motū facit motū: & cum ista corpora celestia non perficiuntur eorū esse nisi per motū, dans ergo motum est perficiens corpora celestia, vult dicere, aliquo modo. Dicit vltorius, q̄ iam declaratū est apud eos, q̄ ipse dat vnitatem, per quā mundus est vnus. Vult dicere, 12. Metaphy. cōmento, 52. & in libro Cœli, dicit vltorius, q̄ dans vnitatē, quæ est conditio in esse cōpositi, dat partes, ex quibus est cōpositio. Nam cōpositio est causa earū, sicut declaratū est in illo libro. Et hæc est dispositio primi principij cum toto mundo, & ideo inuentio æternitatis in ipso, s. mūdo, est q̄ nō habet principū neq̄ finem, & quia nō intelligunt hoc loquentes, vī eis difficile dicere mundum æternum & Deum æternū. Et ideo productio æterna magis verificatur de ipso q̄ æternitas, videt̄ ergo expresse ex dictis eius, q̄ motor mūdi est efficiens mūdū, s. dans motum & efficiens ipsum, & certum est, q̄ ille, cui appropriatur esse efficiens mūdi, est Deus, sicut Auerrois asserit expresse ibidē, ergo Deus est mouens & efficiens motum, & quare fm expositionē Ioannis nō dicit Cōmentator, q̄ quodlibet eorū principiorū est causa finalis motus & cœli, sed dixit fm motōrē & fm finem & fm expositionē eius est, ac si diceret, est causa finalis motus & causa finalis: & deficit tunc ly corporis celestis, & sic inutiliter repetitur causa finalis, & sic est nugatio, & eo magis, q̄ illud, quod est causa finalis alicuius, est etiā causa finalis accidentij priorij illius, non ergo indigebat hoc dicere. Præterea, quomodo includit simul omnia abstracta in ista ppositione, Nam ppositio tunc fm sua dicta est quasi æquiuoca, vere enī hæc expositio est multum extranea & phantastica. Item ad principale, nam Cōmentator, 12. Metaphy. cōmento, 37. dicit exponens verba Philosophi ibidē dicentis, & est etiam illud, quod diligitur propter se, & desideratur iter hæc principia abstracta: quorū vnūquodq̄ est aliquid vnū simplex, et elementum corporis quod mouet est illud, quod est ex eis in fine nobilitatis & simplicitatis et vnitatis, & intendebat per hunc sermonē distinguere inter primū principū, & alia principia abstracta. Alia enim videt̄ esse electa & desiderata ppter alia, s. principia aliorū motuū celestium, ppter motum diurnum: quod autē hunc motum facit, videt̄ esse electum per se, cum versus ipsum mouet onine motu velociori & maiori motibus proprijs vnicuiq̄ eorum, est ergo electum per se & amatum oībus: tale autē est perfectum in fine. Ioānes autē exponit, q̄ mouet mediate, sed hoc est falsum, nam Cōmentator dicit, q̄ principū desideratū ppter se inter hæc principia, quorum vnūquodq̄ est elementū corporis, quod mouet, ergo principū magis perfectum mouet corpus determinatum, sicut reliqui motōres, & quare fm suam opinionē nō dat differentia inter primū & reliquos, quod ipse mouet, tāquā finis, reliqui autē sicut efficientes: & puto, q̄ non cōsiderauit principū huius dicti Cōmentatoris, aut dimisit illud ex intentione propter amorē opinionis proprię, nam, quomodo Philosophus ponit differentia inter res non conuenientes in vna actione, & quomodo verificat hoc quod dicit Cōmentator, q̄ versus ipsum mouetur oē motu velociori motibus proprijs vnicuiq̄ eorum, nisi dicendo q̄ Cōmentator ponit differentiam inter motōrē, & motum primi corporis immediate, & inter reliquos motos & motōres. Item, Philosophus & Cōmentator cōmento, 49. 12. volendo probare numerum abstractorū non motorum, nisi quia substantiæ abstractæ sunt motōres, fm eos præcise, non plus neq̄ minus, dicit Philosophus, Omnis natura & omnis substantia, in qua pars non existit & est per se, inuenit dispositionem meliorem, & in alia translatione loco de ly, in qua pars non existit ponitur impassibilis. Dicit vltorius, non igitur est alia omnino nisi ista, immo necesse est, q̄ numerus substantiarū sit iste, quoniam, si alia sint, mouebunt igitur, quia sunt perfectio motus: & in alia translatione fines loco de ly perfectio:

perfectio: sed impossibile est ut alij motus sint à prædictis, & in principio illius textus dicit, necesse est igitur reputare, qd principia imobilia & sensibilia sunt huius numeri. Intentio ergo sua est declarare numerum substantiarum abstractarum, nam nō dixit in hoc sermone motores, & qd numerus motorum sit fm numerum motuum vel mobiliū, sed dixit numerus substantiarum: & dat rationem super hoc, qd abstracta sunt fm meliorem dispositionem: melius autē est mouere, qd sunt finis & pfectio motus: ergo non inuenitur forma de illis nō mouens, numerus ergo eorū est fm numerum motuū æqualiter. Et Cōmentator exponens ibidem dicit, si autē posuerimus, qd ipossibile est ut sit corpus celeste, quod nō habet iuamentū in motione stellæ alicuius, & posuerimus qd principia mouentia impossibile est ut sint nisi in dispositione meliori, vult dicere, principia abstracta, & si non in suo dicto poneretur aliquid superflue. Nam nō est dubium, qd formæ mouentes mouent: & addit, qd non accidit eis passio materiæ, cum sint entia per se non in materia. Et esse eorū in dispositione melior est, ut sint mouentia: necesse est ut via numerandi ista principia sit via ista, scilicet ex numeratione motuū stellarum, cum enim posuerimus qd nulla substantia abstracta est quæ nō moueat, quia tunc inueniretur in dispositione diminuta. Et, cum posuerimus, qd omnis orbis est propter stellā, & si non esset ocio sum, manifestū est qd via numerandi istas substantias est via numerandi motum stellarū. Et dicit, qd hic Philosophus confirmat hoc vltius, quoniam necesse est, si alix substantiæ sint ab istis substantiis, ut sint corpora motus celestia alia ab istis corporibus, quoniam vnaquæq; illarum substantiarū est perfectio & finis motus. Et concludit, impossibile est igitur, ut substantiæ mouentes sint nisi illæ quæ sunt fm numerum motuū. Dictū autem Ioannis in hoc dicentis, qd præter istas formas ponitur forma mouens fm finē tantū, & Philosophus non intendit nisi numerum motorū, falsum est. Nam Philosophus ibidē dicit, quia & substantias & principia imobilia & insensibilia tot rationabile existimare, & parum post addit, imo necesse est, qd numerus substantiarū sit iste, & nō dixit motorū. Præterea ratio Philosophi est, ibi contra hoc. Itē, Philosophus & Cōmentator cōmento. 43. dicunt oppositum. Nam Philosophus inquit, nos autem dicimus de substantiis diuinis, principium enim & primum entium non mouetur neq; essentialiter neq; accidentaliter, & mouet & facit primum motū etiam, verū est tamen qd in translatione hebraica sic inuenitur, nos dicamus iam ex positis & determinatis, qd principium & primum omnium entium nō mouetur neq; essentialiter neq; accidentaliter, & qd ipsum mouet primum motū æternū, & nō ponitur, & facit, & dicit vltius, & nos videmus præter motum totius simplicem, de quo dicimus moueri à substantia nō mobili alios motus æternos, qui sunt erraticorum. Videtur expresse ergo, qd primum principium entium mouet primum corpus. Ioānes autē dicit, qd mouet mediate, & hoc nihil est, nam nō solum mouet primum corpus tantū mediare fm hoc, immo omnia, quare ergo attribuit sibi primum tantum, cui respōdet Ioannes, qd primum sibi tantū attribuitur, quia motor illius corporis primi est nobilior, & intelligit primum modo perfectiori reliquis: sed hoc nihil est, nam motus corporū celestium omnium fm motum diurnū est vnus motus, & propter vnā intentionē, quāuis sit aliqua diuersitas inter eos, sicut declaratum est in multis locis, & maxime in secūdo Cœli cōmēto. 42. 58. 70. & 71. Et in abbreviatione Metaphy. Et ideo fm istum motū debemus dicere, qd ipse mouet illa corpora omnia nō tantum primum fm istam positionē. Præterea Philosophus ibidē dicit, Manifestum est igitur, qd substantiæ sunt fm numerum illorū, & loquitur de separatīs, ut patet expresse in alia translatione. Et Cōmentator ibidē explicans magis dicta Philosophi dicit, nos autē possumus declarare bene multitudinē istarum substantiarū ex rebus dictis,

E & inducere ad viam, qua quis potest scire numerum eorū, principium autē illius est hoc, qd prius declarauimus, scilicet qd primum principium entium est aliquid imobile, & qd hoc facit primum motum æternum & diurnum. Et parū post dicit, sed nos videmus in cœlo plures motus, præter motum totius cœli, quē dicimus fieri à prima substantia imobili, scilicet motum stellarū erraticarum. Et mirum est fm opinionē Ioannis, quomodo nunquā attribuit neq; Philosophus nec Cōmentator motum primi corporis suo motori appropriato, sed semper dicunt, qd est actio primi principij. Et postea Cōmentator dicit, qd numerus earum est fm numerum motuum: & hoc est valde extraneum fm modum latinorum, scilicet qd dicit semper de numero earum, & nunquā loquitur de prima substantia, immo ponit primā in numero earum numerando motores, ut patet, & hæc erit causa erroris in cognoscendo primā causam. Item, Cōmentator, 12. in fine cōmenti, 391. super illud Philosophi, hoc enim Deus, dicit fm hoc quod sonat hoc nomē, est vnum æternum valde nobile, & declaratum est rōne aliquod tale est esse, & est illud, quod mouet omne, hoc igitur est Deus, & in nostra translatione inuenitur, & est illud quod mouet totum. Item, cōmento. 37. dicit, incipit demonstrare, qd intellectum est illud intellectum, quod mouet totum cœlum motu diurno, qui est maximus & velocissimus motuum, & postea in illo cōmento dicit, qd ille motor ē in fine nobilitatis, & in cōmēto. 30. inquit, declaratum est ergo substantiā esse æternam, & semper mouentem. Et ideo nihil prodest ponere substantiam æternam, in qua non sit principium mouendi. Et hoc expresse dicit ibidē Philosophus, & Cōmentator cōmento. 38. dicit, vult declarare modum colligationis entium transmutabilium cum prima substantia. Et postea dicit loquendo de motu diurno: & quia illud, quod mouet ipsum, est non motum, cum sit in actu, impossibile est, ut sit fm aliam dispositionem. Id est, quod mouet ipsum primum motum, quia est actus purus sine aliqua potentia. C Et postea dicit, qd primus motor mouet istum motum tantum sine medio. Et Ioannes exponit sine corpore medio, non sine motore medio: & puto, qd ipse non exponit per primum motorem appropriatum primo corpori, quia videt, qd Auerois dicit de ipso, qd actus purus, & in principio dixit, qd vult declarare modum colligationis & c. cum prima substantia, & non dixit cum primo motore, quomodocūq; sit, expositio sua est extranea, nam nō est dubium in illo loco, qd primus motor mouet corpus primum sine corpore medio, & hæc nō indiget declaratione, præterea negatio, quæ ponitur ibidem, scilicet sine medio, negat omne medium, ut sciunt Logici. Præterea Philosophus & Cōmentator expresse Secundo Cœli cōmento. 37. hoc dicunt, Philosophus ibidem enim dicit, & cum ita sit, dignum est ut motor primus sit huiusmodi, causa enim prima mouet primum causatum tantum, id est primum corpus, ut patet ibidem, & Cōmentator dicit, necesse est ut motor primi motus sit non transmutabilis, quia motor primi moti, est primus motor, & ens simplex est, quod mouet motum simplex, & intelligit Cōmentator p primum motum corpus supremum, & per alia mota, res existētes sub ipso, ut patet ex verbis eius. 12. Metaphy. 37. & 34. Item, Cōmentator Secundo Cœli cōmento. 64. dicit, quædam acquirunt propinquitatem primi, qd est Deus pauca operatione. Et est orbis totum cōtinens, & cōmēto. 62. declarauit hoc magis, vnde Cōmenta. Et confidetur etiam cōmento. 71. illius secundi, & ex solutione secundæ difficultatis patet intelligenti, qd primum est, qd mouet primum corpus, vnde dicit, similiter intelligendum est, quod vltimus orbis mouet alios orbes, scilicet sicut dicit, quod nobilior mouet totum, quoniam ista principia prima potentia spiritalis non diuiditur in alijs orbibus, nisi quia potentia mouens animal nō diuiditur in alijs mēbris, nisi quia primo diuiditur in corde, videtur ergo, qd inter hanc potentiam,

rentiam, quæ immediate procedit à primo, & primum corpus non est medium, i. q. non est medium inter primū & corpus primū, neq. corpus neq. intelligentia. Quod autē hæc virtus causetur immediate à primo simpliciter, cuius proportio ad aliqua abstracta est sicut proportio primi Principis in ciuitate cum alijs regib. particularibus, patet per Auerroem in libro Destructio Destructionum, nam ipse ibidē dicit, quod autē omnia principia abstracta & non abstracta sint causata vel pducta à prima causa, & i. aliquo modo, & q. ppter illam virtutē pductā, s. de qua dixit, primus mundus est vnus, & per illam ligantur oēs partes eius intantū, q. totus est conueniens vni actioni, sicut vnum animal, in quo sunt multæ virtutes & actiones & mēbra diuersa, nam ipsum, apud scientes, ponitur vnū, q. autē hæc potentia sit causata à primo, est res concessa ab omnib. Nam oēs cœli apud eos, s. Philosophos, est quasi vnum animal, et motus diurnus assimilatur motui vniuersi animalis, i. s. m. locū: & motus partū cœli, i. aliorū corporū, præter primū, assimilatur motibus particularibus membrorū animalis. Et dicit post parum, q. si non esset hæc virtus, non esset hic ordo, & s. m. hoc verificatur, q. Deus facit oīa & conseruat ipsa. Arguo igitur ex dictis Cōmentatoris sic, Illa potentia immediate diuiditur, vel est in primo corpore: sed illud, à quo hæc potentia causatur, est Deus: ergo immediate causatur à Deo in isto corpore primo: sed hoc non est verū ponendo aliquā intelligentiā iter primā substantiā & primū corpus, ergo talis intelligentia non debet poni. Adhuc dicit, assimilatur multum ciuitati, quemadmodū ciuitas regitur & sustentatur per primum Principē, et per principes particulares sub primo, ita est in mūdo, & certum est, q. primū habet actionem sicut declarauit, et sicut apparet ex exēplo eius. Nota tamē, q. hoc argumentū patitur cauillationes, i. nō recte intelligatur, nam diceret quis, prouenit à primo in primo corpore sine medio corporeo, nō tamen sine medio omnino: hoc tamen remouet considerando in dictis, & quia Cōmentator assimilauit hoc corpus cordi, ppter ea remouetur considerando rationē, propter quā ponit hæc virtus. Quid autē sit hæc virtus, nō est declaratum, & forte dicam postea. Item, Philosophus & Cōmentator cōmento, 55, 12, Metaphy. dicunt cōtra Anaxagoram, q. ipse dixit sermonē diminutum, q. cōtinget erponere aliud principium, non sicut dicimus, q. principium mouens mouet s. m. perfectionē & cōplementū, vt videmus medicinā mouere ad se: mouet enim ad sanitatē, & medicina est forma sanitatis, vult dicere, q. omnis medicina, quæ est in anima medici, mouet ad sanitatē: & illa, s. forma, quæ est in anima artificis, est quodāmodo sanitas, sicut forma domus, quæ est in anima artificis, est quodāmodo domus. Et dicit in fine cōmenti, si igitur sanitas non esset in subiecto, sicut est de primo principio, tunc medicina moueret vtroq. modo, s. s. m. quod est agens motū & finis, & hoc est magis manifestū ex dictis eius hic, q. illud quod dicit cōmento, 44, vt posui, nam illic dicit s. m. motorem, hic autē dicit s. m. q. est agens motum. Ideo expositio Ioannis illic non est vera, s. m. quod omnino declarat positionē Cōmentatoris, etiā sicut diximus est illud, quod inuenitur in quadā sua epistola, vbi dicit hæc verba, Alpharabius, & Auicē, & sequentes eos opinantur primum principium non mouere primum corpus cœleste, & putant, q. hoc sequitur, q. est vnum omnino & in fine simplicitatis, & nos semper hanc viam considerantes scimus ipsam non esse demonstratiuā, nam, si esset demonstratiua, non fuisset incognita ab Aristoteli, & reliquis Peripateticis. Et ideo, si s. m. hoc ponunt ipsum non mouere aliquid, & sequitur ipsum esse ociosum sine actiōe, & q. d. sit quædam phantasia, vel quid phantasticum & similitudo quædam, postea ponit rationem Themistij pro ista positione & declarat eam sicut iam dixi, deinde dicit, q. non sequitur per rationē Themistij, q. primus motor nō sit mouens omnino, sicut sequitur s. m. eos. Illud autē, q. d.

A isti dicunt, quod ab vno nō prouenit nisi vnum, vanum est, nam non est aliquis prouentus ab aliqua causarū. nā à materia nihil prouenit, neq. à forma, neq. ab efficiente. Nam à forma prouenit actio habentis formā, & ab efficiente prouenit motus generationis vel trāsmutationis: vult dicere quasi, & ideo in abstractis non est prouentus neq. habens vere efficiens, sed sicut efficiēs sensibile, qui mouet materiā intantū, q. facit illud, quod est ens in potentia, esse ens in actu, non quod facit formā: & ponit eā in materiā. Et quia ibi non est materia, non est efficiens vere, nam actio agentis non est nisi motus trāsmutationis vel generationis, & motus requirit subiectum: nisi diceret quis, aliquid fieri ex nihilo, sicut ponunt leges: & tunc erit verum dicere abstracta esse producta. i. uenit tamen in eis intelligens & intellectū, perficiens & perfectum. Hoc est visum mihi adducere in declarationē huius cōclusionis de mente Illustrum Philosophorū. Et declaratum est ex hoc, istam esse positionē Cōmentatoris sine dubio, & maxime si quædā eius verba exponantur per reliqua, nam adducam quædā suppositiones seu propositiones: q. non debent simpliciter dici suppositiones, ex quibus apparebit solutio argumentorū contra istā cōclusionē, & per ipsas declarabunt multa fundamēta Sciētiae Diuinæ. Declarabo autem illas ex mente Cōmentatoris, & ex verbis eius s. m. posse meum. Prima suppositio est, q. anima cœli et forma eius abstracta & motor s. m. sunt vnum in esse, distincta autē s. m. cōsiderationē, i. cum cōsiderata fuerint s. m. modos diuersos, nam forma abstracta cōsiderata s. m. q. est mouēs, vocatur anima, s. m. se autem cōsiderata, vocatur intelligentia. Hæc suppositio vel cōpositio, q. non omnino deberet dici supponens, declaratur ex verbis Auerrois, & fundamētis eius, q. autem sint animata corpora cœlestia, patet ex verbis eius in libro Destructio Destructionū, vbi sicut loquens Peripateticis, Sed positio eorū vera est, q. motum s. m. motum circularem non quærit per ipsum, s. m. motum locum, sed quærit motum met circularem, q. autē est tale motor eius necessario est anima non natura, vult dicere, sine cognitione, nam motus nō habet esse nisi in intellectu, nam non inuenitur extra animā nisi mobile vel motum, & in ipsum est aliquid motus vel aliqua pars motus nō mensurata vel nō mensurabilis. Illud autem, quod mouet ad motum, s. m. q. est motus, appetit ipsum necessario appetens, aut motum cognoscit ipsum necessario. & hæc est vna via, per quā probatur corpora cœlestia habere intellectum & appetitū: & iam patet hoc per alias vias multas. Vna earū, q. vnū motū ex illis corporibus mouetur s. m. motus oppositos simul, s. ab oriente in occidentem & e conuerso. Et hoc nō potest esse à natura, nam quod mouetur naturaliter mouetur s. m. vnum motū tantū, & iam præcessit sermo de rationibus, à quibus moti sunt Philosophi, q. cœlum habet intellectū, & q. manifestior eorū est, q. declaratum est eis q. motiones eorum sunt intelligentiæ abstractæ à materia, de necessitate non mouent nisi inquantū sunt intellectæ & cognitæ: & cū sit ita motum ab ipsa, est intelligēs & cognoscens necessario. Apparet hoc etiā, quia motus eorum sunt necessario requisiti in esse istorum inferiorū et cōseruatione ipsorū, & nō potest hoc esse accidentaliter vel à casu. Vult dicere, q. hoc prouenit ab ordine intellectuali, qui est causa in esse istorum: & patet q. ipse intelligit hic cum dixit ipsa habere intellectum, ipsa esse animata, nam quæstio ibidē est an sint animata. Præterea ipse probat per hoc ipsa esse appetitiua: appetitus autem est proprius animæ: sicut dicit Auerrois in epistola de possibilitate continuationis, cap. 9. Vnde loquendo de intellectu possibili inquit, & iste intellectus materialis, q. nō habet aliquā formā, assimilatur valde animabus corporū cœlestium. Nam dispositio vel intentio animæ in ipsis nihil aliud est nisi appetitus ad motum cognoscendi illam formā abstractā per modum receptionis. Et dicit in fine cōmenti, 41, 12, Metaphy.

QVAESTIO DE PRIMO

raphy. hoc etiam modo proprio magis apparet: corpus enim celeste animatum est necessario. Simile scientiam omnino ponit Secundo Caeli, cōmēto. 61. Iam enim dixit ibidem expresse, quod cœlum est animatum, & adduxit rationes super hoc. Item locutus est de hoc Tercio cōmēto. Secūdi cœli. Item, dicit cōmēto. 36. 12. Et ex hoc quidem apparet bene, hæc corpora esse animata, & quod non habent de virtutibus animæ nisi intellectum & virtutē desideratiuā, quæ mouet in loco. Et in suo Tractatu de Substantia Orbis, versus finem dicit, Necesse fuit & hæc virtus, quæ neque leuis neque grauis sit in corpore simplici, & ipsam non habere subiectum, aut cōtrariū, & ut sic animal necessario non admittat materiā, sed anima corpori æterni, ita quod ista anima non sit abstracta à corpore suo. Et cum hoc separata ab ipso, inquantum istud corpus non indiget ipsa, quia est permanens per se. Vult dicere, quod hæc anima non est abstracta à corpore sicut res, quæ non appropriatur corpori. Nam ipsa est mouens illud corpus, mouens autem est cum moto. nam omne motum ex se mouetur per virtutē existentem in eo, sicut dicit ibidem: sed tamen non inheret corpori, si quod ipsa anima non existit in materia mediata dimētionibus, sicut formæ materiales. nam tunc esset cōpositum & generabile & corruptibile. Et ideo est abstracta à materia. Postea ibidem dicit, & cum considerauit de istis virtutibus, declaratum fuit ipsi appetitiuā ipsam esse virtutē de virtutibus animæ tantum. Hoc etiam videtur, nam nos videmus hæc corpora celestia esse determinata magnitudinis & figuræ, & quod mouentur ex se à partibus determinatis, non à quacūque parte, nec per aliquid extrinsecum: tale autem est vnum de necessitate, propter hæc enim dicimus rem esse vnam, dixi autem non per aliquid extrinsecum, quia ferrum mouetur ad magnetē ab extrinseco, hoc autem impossibile est in cœlo, si moueri ad aliquod corpus extrinsecum, seu ab aliquo corpore extrinseco, ut patet suo loco: tale etiam mouetur à quacūque parte, & si adiungitur huic, quod ipsum mouetur simul ad partes oppositas, erit hæc ratio magis cōpleta, dixi autem ferrum moueri ab extrinseco, quia mouetur presente magnete, quæ est quid extrinsecum. Quod autem hæc sit idē cum intelligentia abstracta, patet per principia Philosophi & Auerrois. Nam illa anima est abstracta à materia, ut declaratum est in cōmēto. 36. 12. Metaphy. in hoc proposito, ubi dicit, quod declaratum est in libro de Anima, formas abstractas & intellectas: quia propter hoc mouens est intellectus, & hoc mouens est anima, sicut dicit ibidem. ergo anima & intelligentia vel intellectus in ipsis sunt idē & vnum. Et dicit in de Substantia Orbis. Et ideo videtur, quod formæ corporum celestium & maxime forma corporis vltimi continentis sit quodāmodo anima, si propter appetitum existentem in eis. Et mouere & quodāmodo intellectus, & est forma simplex, per quam animal celeste cōponitur ex vno mouente, & vno moto. Et in sua abbreviatione Metaphy. postquam probauit corpora celestia esse animata dicit, & cum sint animata ipsa mouentur propter sensum aut imaginationē, aut per cognitionē intellectuā: sed impossibile est habere sensum, nam sensus positi sunt in animali propter salutem. Et hoc corpus declaratum est ipsum esse æternū, & simile est de imaginatiua: nam ipsa data est animali propter salutem. Præterea ubi non est sensus non potest esse imaginatiua, & si fuisset motus huius, corpus propter sensum aut imaginatiuā motus eius non esset vnus continuus: vult dicere, quia vna venit post aliam secundum diuersas imaginationes & sensationes secundum positionem Auic. dicentis quod ipsa imaginantur situs diuersos, quos mutant. Et ipse ibidem declarauit istam consequentiā, magis & in alijs locis. Et dicit cōcludendo, & cum ita sit, non remanet quod mouetur nisi propter appetitum, qui est propter cognitionē intellectuā vel à cognitione intellectuā. Et postea dicit, & cum declaratum est hoc de esse istorum principiorum, oportet considerare quale est esse eorum, & quomodo sunt motores, & quot modis sunt principia istorum corporum cele-

Estium diuinorum, & via ducens ad hoc est ponere hic illud, quod declaratum est in Scientia de Anima. nam maior pars principiorum, quæ hic ponuntur sunt accepta ab illa scientia, & nulla est via ad cognoscendum hoc genus entium secundum quod est sibi proprium, nisi post cognitionē illius Scientiæ. Et ideo ponitur in legibus cognosce te, & tunc cognosces Creatorem tuum. Dicamus ergo, quod iam declaratum est in illa scientia, quod formæ habent duplex esse, vnum sensibile aut simile sensibili, & est esse earum in materia. Dixit autem simile sensibili, quia forma substantialis non est sensibilis saltem per sensum exteriorē esse & intellectuāle, quod habent secundum quod abstrahantur à materia. Et ideo, si sit, sunt hic formæ, quarum esse est secundum quod non sunt materiales, de necessitate sunt intelligentiæ abstractæ: nam forma, secundum quod forma, non habet tertium esse, esse ergo istorum motorum est secundum quod sunt intelligentiæ. Et dicit in libro Destructio Destructiōnū in questione sexta, quod Philosophus ponit quod ens non materiale, sua substantia est cognitio tantum, nam ipsi vident, quod formæ non sunt cognoscentes nisi propter hoc, quia sunt materiales. Et ideo, cum inueniunt aliquid imateriale, sciunt ipsum esse cognoscentem: & ad hoc habent rationē, nam ipsi vident formas, quando sunt abstractæ in intellectu, quod sunt cognitio & intellectus: & quod intellectus nihil aliud est quam formæ abstractæ à materia: & cum sit ita, illud quod non est abstractum in fundamento suæ naturæ magis debet esse cognitio & intellectus illud, quod in fundamento suæ naturæ est abstractum. Et dicit in questione secūda. & cum verificatum est apud eos esse istius substantiæ, videlicet abstractæ, considerauerunt in natura formarum naturalium, & inuenerunt quasdam earum propinquas ad actum & remotas à potentia: quia quedam earum sunt minus passibiles quibusdam, quod est signum materiæ proprium eis, & inuenerunt animā magis purā à materia, & maxime intellectum. Vult dicere, ut credo, generabile & corruptibile, ut virtus cogitatiua sequens formā hominis, propriā, intantum quod dubitauerunt de ipso, an sit materialis vel non: & quia viderunt formas cognitivas ex formis animæ, & inuenerunt eas sine materia, sciuerunt quod causa cognitionis est esse abstractum à materia, & cum inuenerunt intellectum non esse passibile, cognouerunt quod causa, propter quam non cognoscit formā, nihil aliud est nisi quia est perfectio quædam potentialis. Vult dicere, quia est in materia: sed, quando est perfectio cōpleta cui non admiscetur potentia, vult dicere, quod non est in materia: tunc est intellectus, & de istis iam locutus est Cōmentator in libro de Anima, postea ibidem arguit aliter de hoc dicēs, cum ipsi, scilicet Philosophi viderunt etiam ordinem existentem in natura, & in actiones eius, præcedens secundum ordinē intellectuāle simile ordini artificiali, sciuerunt, quod est hic intellectus, qui dedit istis potentijs naturalibus hoc, scilicet quod actiones eorum sint secundum actiones intellectus, ita quod sunt ingeniosæ, & propter has rationes dixerunt absolute, quod hoc ens, quod est intellectus simpliciter est dans ordinē entibus inuentum in actiones eorum. Nam sicut dicit Auer. 12. Metaphy. in sua media expositione, ordo intellectualis, qui inuenitur in entibus, qui sunt propter substantiam. Vult dicere, abstractum inest eis propter ordinē existentem in substantia simplici non cōposita, quia ipsa non est in se intellectus in actu, sed est intellectus per aliud, & in potentia, & causa eius est ordo intellectualis, qui est in substantia simplici, cui non admiscetur materia: sed est intellectus per se & sua substantia est in actu, & est vere vnus & simplex, & intellectus in ipso est intellectus: sed substantia cōposita non est vere vna neque simplex, neque est per se intellecta, sed est intellecta per aliud: & non intelligo hic de simplici illud, quod dicitur respectu cōpositi, sicut dicimus elementa esse simplicia respectu mixti ex elementis: sed intelligo, quod in ipso non sit aliqua multitudo, & quod est vnum omnino, & cum sit ita, illud quod intelligit corpus celeste de primo ordine abstracto à materia, qui est causa in æternitate corporis celestis, & finis est causa in esse ordinis intellectualis

in omnibus partibus mundi, sicut illud, quod intelligit Rex & Princeps de legibus, & regimine, est causa in esse ordinis et regiminis in omnibus partibus ciuitatis. Vult dicere in summa, qd illud, quod est intellectus in potentia, & non est in se & in sua substantia intellectus, oportet qd sit tale propter intellectum in actu per se talem, continens in se illum ordinem intellectuale, & est causa illius. Et dixit commento, 61. secundo Cœli, declaratum est in Philosophicis, qd motor corporum cœlestium non est in materia, et declaratum est in libro de Anima, qd illud, quod est huiusmodi, est intellectus. & declaratum est in Prima Philosophia, qd forma intelligibilis non mouet nisi secundum desiderium, quod sit a suo intellectu, patet etiam ex fundamentis Auerois contra Auic, qd cœlum non habet formam neq; animam propter motorem abstractum, s. a motore abstracto. Declaratum est ergo cœlum habere intellectum, & qd anima eius est intellectus & motor. Quod autem anima ipsorum & intellectus est idem cum forma eorum, probat, nā ipse Cōmentator, 12. Metaphy. cōmento, 36. dicit, secundum igitur qd ista intellecta sunt formae eorum, sunt mouentia secundum agēs: & cōmento, 6. eiusdem dicit, declaratum est igitur in hac scientia, qd ens non materiale, quod iam declaratum est esse mouens substantia sensibilis, est substantia antecedens substantia sensibilem, & qd est principium eius secundum formam & finem. Et postea in eodem cōmento inquit, & cecidit dubitatio in hoc, quod principium formale & mouens non sunt tria numero, sed vnum in subiecto, & tria in ratione. Vult dicere secundum diuersas cōsiderationes, vt patet ibidem per ipsum, & in media sua expositione. 12. dicit cōcludendo post hoc, quod dixit de ordine intellectuali. Et ideo non inuenitur ista substantia causa substantia sensibilis secundum quod est mouens ipsum tantum, sed secundum quod est etiam causa eius secundum finem & secundum formam. Nam amatū & desideratū est causa amantis & appetentis secundum istas tres dispositiones, vult dicere, qd inquantū desideratū est bonū, apud quod vel propter quod mouetur est finis, & secundum hoc de causa motus æterni: & est motor & forma etiam, quia est perfectio eius, et actiones eius sunt per ipsum, actio autem rei prouenit ab ipsa propter eius formam. & hoc magis declarabitur in questione secunda. Declaratū est etiam p illud, quod posui, quod illa dicitur anima inquantū appetit & mouet, nam ista sunt propria animæ, cōsiderata autem secundum se, dicitur intelligentia, & debes scire, qd ex dicto Auero, in cōmento, 36. Duodecimi, vbi dicit, qd secundum qd sunt formæ, mouet secundum efficiens: declarabitur qd Deus mouet effectiue. Nā ipse est forma sine dubio, vt dictum est multoties: sed debes scire, qd secundum qd est anima, dicitur esse cum corpore, nā motor est cum moto, & omne quod est ex se motū, mouet per virtutē existentē in eo. Et ideo secundum istum modum dicitur esse finitum non in tēpore, sed in actione, i. qd ipse mouet corpus determinatū secundum motū determinatū: ita quod non potest mouere corpus maius, neq; motū velociorē: secundum enim istum modū appropriatū corpori, & dicitur esse cum ipso, quod corpus est vere diuisibile et finitum, non tamē potest diuidi, sed habet partem extra partē: & illud est, quod vere dicitur esse finitū vel infinitū, secundum autē qd est intellectū & desideratū, aut secundum qd est in se cōsideratum, non dicitur esse finitū neq; infinitū eo modo, quo declarauit. Nam secundum hoc non dicitur esse cum corpore, sed dicitur de ipso secundum qd est intellectū & desideratū, quod mouet vel est causa motus æterni per tēpore infinitū. Et videtur mihi qd hoc intellexit Cōmentator in Tractatu de Substantia Orbis versus finē. vbi dicit, & cum cōsiderauit in virtutibus appetitiuis cœlestibus, inuenit eas esse finitarū potentiā. Et patet qd ipse non intellexit finitatem secundum durationē: nam hoc est contra fundamēta sua. Patet pterea, qd ab illis motoribus motus est perpetuus: ergo non distinguitur nisi per operationē intellectus, i. secundum diuersas cōsiderationes. Nam ipse ibidem dicit, & cum cōsiderauit in continuationē motus eorum fuit declaratū, qd causa cōtinuationis motus earū non est ista virtus, qua mo-

uentur, sed illud quod largitur eis continuationē, est aliquid appetibile: quia cōtinuatio non prouenit nisi a motore non moto: sequitur, qd istud mouens neq; est corpus neq; potentia in corpore, & qd est intelligentia abstracta. Patet ergo, qd causa continuationis & perpetuitatis motus huius est, qd motor non est corpus neq; admittit corpori aut materijs, & hoc inuenitur in omnibus istis motoribus, & ideo non indigemus alia causa sicut putauit Ioannes, neq; etiā est dubiū sicut postea declarabitur, qd intellectū & desideratū sunt vnum in re cum appetente & mouente, i. cum virtute qua mouetur. ergo appetibile, quod est causa cōtinuationis motus, non distinguitur in esse a motore, sicut intellexit ibidem Ioannes: non ergo distinguitur nisi secundum intentionē & cōsiderationē sicut dixit: & quod facit hoc quod dixi esse clarum est quod dixit Cōmentator in illo tractatu ante hoc. Inquit enim, & non est dicendum, qd formæ, quibus mouent corpora cœlestia sint alię ab eis ad quas mouentur &c. vt ibidem declarat: & parū post dicit cōcludendo, ergo nihil est in corporibus cœlestibus, per quod forma, quæ est motus, differat ab ea ad quā est motus, immo sunt eadem formæ: & non differunt nisi in dispositione et ad id, quod inuit post, vt dicit Aristot. quod intellectus & intellectū idem sunt incorporibus cœlestibus. Declaratur pterea ex dicto eius ibidem, vbi dicit, & cum cōsiderauit de istis virtutibus declaratū fuit ipsi ipsam esse virtutē appetitiuā de virtutibus animę tantū. Vult dicere, & appetitus in ipsis præsupponit cognitionem, i. non est sine cognitione. Et ideo intelligunt etiā. Et dicit vterius, qd, cum cōsiderauit de istis virtutibus appetitiuis cœlestibus, inuenit eas moueri ad appetibile nobilius ipsis: declaratur autē postea, qd desideratū est intellectū, & ipse & suū intellectū sunt vnum. Et ideo non possumus intelligere ex dicto Cōmentatoris, qd differunt in re, & maxime, quia animæ eorum abstractæ sunt a materia: abstractū autē a materia est intellectus, sicut dixit. Intellectus autē & intellectū, de quo iam dixit esse idem, quod desideratū sunt vni & idē in ipsis, & in fine dicit, qd istud corpus cœleste intelligit hanc intelligentiā. Vult dicere, desideratū, quæ est causa cōtinuitatis motus: & patet, qd ipse intelligit hic per corpus cœleste, animā cœli, quæ est intellectus, sicut declaratū est, declarabitur autē postea, qd intellectus in abstractis & intellectū sunt vni & idem. Et si dicta Cōmentatoris non intelliguntur, sicut dixi, nullo modo verificabitur illud quod posui in declaratione principalis cōclusionis ex verbis eius in sua media expositione. vbi dicit, illud quod intelligunt de principijs determinatis vel proprijs eorum, & multa alia ibidem posita non erunt vera si non intelliguntur verba Cōmentatoris sicut dixi, & considera illa verba.

Secunda propositio, qd intelligens, intellectus & intellectum sunt vnum & idem in quolibet abstractorum, i. qd quodlibet abstractum, intelligens, intellectus, & intellectum in eo sunt idem. in hoc tamē est differētia inter primum & reliquas intelligentias. Hæc suppositio est quasi nota per illud, quod iam dictū est, & magis declarabit, quod autē intelligens & intellectus & intellectum in abstractis sunt vnum, declaratum est ex verbis Philosophi & Cōmentatoris cōmento, 39. 12. cōmēto, 51. & in libro Destructio Destructiōnū, questione tertia, in tertio modo prope finē sermonis incipientis. Dico, cum dicimus rem esse possibilem esse. Et in questione dicente, an Deus sit vnus in sermone incipiente. Et cum totū hoc ipsi dicunt Deū. Et in questione quęrente, an Deus cōuenit cum alio aliquo in genere, in sermone incipiente, Cōpositio autē, quę est inter genus & differētiā, & in multis alijs locis ibidem: & in abbreviatiōe suæ Metaphysicæ, & in questione sexta inquit, Et si sit aliquid sine materia intellectus in ipso est intellectum, & dicit pterea in illo libro. Et quia primum, s. ens est apud oēs simplex, videt istū, i. Auic. & alijs difficile, quomodo ab ipso prouenit multitudo, in tantum qd inducti sunt ppter hoc dicere, qd primus non mouet motum

In abstractis, intelligens, intellectus, intellectum idem sunt.

tum diurnū, sed à primo, puenit mouens motum diurnū, & ab isto motore pueniunt duo, cœlum, quod mouet, & motor, qui est pter ipsum: & hic est error fm fundamēta Philosophicorū, nā intelligēs & intellectū sunt vnum & idē in intellectu humano maxime in abstractis: et postea dicit, qd cū fuit intellectū ex verbis Alfarabī & Auic, qd motor secundus intelligit suā substantiā & intelligit suam causam: & fm qd intelligit se ordinat vel puenit aliquid. Et fm quod intelligit de suo principio, puenit ab ipso aliud quasi ipse hēt duas formas aut duas substantias vel naturas, sicut intellexit Algazel ex dictis ipforū est falsum, nā, si sic esset cōpositus, plus qd ex vna forma, tunc illa forma erit vna in subiecto, multo fm diffinitionē, sicut est anima. Et dicit in sua abbreviatiōe Metaphysicā, qd hoc erit, pprium intellectui fm quod est nō materiale, s. qd intellectus & intellectū est vnū. & id inuenit hoc in oībus abstractis: et hoc declarauit magis ibidē, sed ego accepi itētionē quasi tantū, nam si quis vult scire ista ex loco, vbi ordinate de istis tractant Philosophi, erunt sibi pbabilia, vt bñ declarat Cōmentator cōtra Algazel in libro Destructionis Destructionū. Et dicit in libro illo in qstione qrentē, an mūdus sit effectus Dei grā in tertia difficultate, qd nō est substantia vel qdditas intelligētiā causatā apud Philosophos, nisi illud, quod intelligit suo principio. Et nō sunt hic duæ res, s. vna ex istis quidditas, & reliqua intētio vel res addita supra quidditatē vel substantiam. Nā, si fuisset sic, esset cōpositū simplex, aut, s. abstractū non est cōpositum, patet ergo, qd intelligēs, intellectus & intellectum sunt vnū & idē in abstractis. Quod autē sit differētia in hoc inter ea aliquo mō, declaro declarādo prius qd aliā intelligētiā intelligunt primā: hoc autē probat multipliciter, primo vniuersali modo, & hoc declarandū, qd ista abstracta de necessitate habēt primum principū, & qd nō sunt omnino distincta, ita qd nō sit inter ea dependentia causā & causati: & hoc sic, nā hoc nomē, s. principium aut dī de eis vniuoce aut æquiuoce aut fm prius et posterius, quod vocat analogiā, sed non pōt dici vniuoce, nam vniuoce nō sunt multa nisi, ppter materiā, hic autem sunt imaterialia, & falsum est etiam qd dicatur de eis pure æquiuoce, qā iam declaratū est ipsa esse vnius generis, & non intelligi hic per genus, genus diuisum in species, sed quod dī vniuoce, nam hoc impossibile est in eis: sed intelligo qd vniuersale dictū de eis fm prius & posterius, vel quādā naturā: sicut hoc nomē intellectus et abstractū & principū, s. qd vere dicit de ipsis, s. qd sunt principia & motores vnius entis, s. mundi & si non, mundus nō esset vnus & colligatus: & cū hoc sit ita, non pōt dici de ipsis hoc nomen principū nisi fm prius & posterius: sed illa, à quibus dicit aliqd fm prius & posterius, de necessitate sunt attributa, sed ad aliquid, quod est causa esse illius dispositionis in eis. Verbi grā, hoc nomen caliditas dī de rebus calidis per habitudinē ad ignē, qui est causa caliditatis aliorū calidorū: & ex hoc apparet qd est aliqd primū principū istorū motorū. Præterea, Nos videmus istos motores esse diuersificatos in nobilitate & dignitate. Nā motor motus diurni nobilior est oībus, sicut declaratū est suo loco: res autē diuersæ in dignitate, quādo nō sunt diuersæ fm speciē, tunc diuersitas inuenta in eis est, ppter prioritatē quorūdam eorū super alios in illa intentione vel re in quā conueniunt. Res autē sic dispositæ, de necessitate quādā earū sunt causatæ à quibūdā, & primū in eis est causa in esse omnium aliorū. Et ex hoc vī, qd primus mouet fm efficiens. Nā postquā abstracta cōueniunt in substantia, sicut dictū est, debēt cōuenire in actione sequēte substantiā. Hoc etiā patet alia via magis ppria, Nam nos videmus actiones istorū corporū cœlestium ordinatas vel pductas per eorū motus & iuuant in esse cuiuslibet entis istorū inferiorū & in cōseruatione eorum in tantū, qd nos videmus, qd si aliquis istorum motorum nō esset, corrūperetur esse rerum & ordo earū. Et ideo videmus Lunā & Stellās erraticas, quod quasi ser-

E uiunt Soli, & sequunt ipsū, nam nos videmus semper eas pergere fm distantias determinatas, s. in ppinquitatē & remotiōē, & fm vias determinatas, s. in velocitatē & tarditatē, sicut declaratum est in Astronomia. Et hæc actio nō prouenit ab eis, vel nō inest eis accidentaliter: & cum sit ita ipsi de necessitate quærun, & cōsequunt vnū finē, & quia esse eorum non est, ppter res inferiores, finis ergo ille, in quo cōueniunt, est causa in hoc quod conueniunt & concurrunt & adiuuāt in pductione cuiuslibet inferioris. Nā res acta vel producta cum esse illius perficitur per plus vno motore. Illud pficitur per se, qā conueniunt illi motores in vno fine: & vniuersaliter mūdus est vnus per vnum principium: & sic nō vnitas inueniretur in entibus vel in mundo per accidens: vnde quasi manifestum est per se qd mundus constat ex causis & causatis. Et per istas causas cognouerimus primam causam. Et quod verificat hoc totum est, qā nos videmus qd reliqua corpora cœlestia mouētur motu diurno, & quasi omnia sequuntur primum motore & seruiunt ei. Declaratum est ergo per aggregatā ex dictis Auerrois & fundamentis eius hinc inde positis, qd primus est causa aliorū motorum: sed nulla est via, fm quā est causa eorum, nisi per illud, quod intelligunt de ipso: ergo intelligunt primum, nam sicut dicit diuinus Auerrois in abbreviatiōe Metaphysicæ: cum posuerimus vnum eorum esse causa alterius, de necessitate causatum intelligit suam causam. Nā hæc duo cōuertuntur, in eius, s. qd intelligit ex istis principijs aliud, illud aliud est sibi causa: & illud quod est causa illius causatum intelligit illud. Et declaratur etiam hæc conclusio per rationē vltimam probantē conclusionem præcedētē imediate, s. qd primus motor est causa aliorū. Et ideo dicit Auerrois in sua abbreviatiōe, reliqui motores cōueniunt cum hoc mobili, s. primo in motu eius: ergo in cognitione eius conueniunt. Probat præterea alia via, quilibet eorum intelligit suam substantiā: sed nō potest intelligere suā substantiā nisi intelligendo illud per quod sustentat vel cōpletur sua essentia: sed sua essentia sustentat aut cōpletur vel existit in eum p primum: ergo intelligit primum qlibet eorum. Præterea apparet hoc, nam intellectus fm qd intellectus versat circa ens nō circa priuatum, volo dicere qd intellectus nō dicit esse intelligens nō entia: sed non est aliquod ens præter ista entia, quæ intelligimus, ergo intellectus illorum cognoscunt hæc entia vel versant circa hæc. Et cum declaratum est, qd cognoscunt hæc entia, aut cognoscunt ipsa eo mō quo nos cognoscimus ipsa, aut modo nobiliori: sed falsum est qd cognoscunt illa vel cōsistant in cognitione eorum eo modo quo nō intellectus, qā sic minus nobili perficerent & essent causata ab istis entibus, sicut deducit bñ Cōmentator, 12. Metaphysicæ. & in libro Destructionis Destructionū, ergo cognoscunt illa mō perfectiori: & fm esse nobiliori qd esse circa quod, vel fm quod cōsistit intellectus vel cognitio nra. Nam vera cognitio est illa, quæ est cōformis rebus. Et ideo, si illa cognitio sit nobilior cognitione nra, cognitio earum versatur circa entia fm nobiliorem modum essendi qd modum, fm quæ versatur nra cognitio, etiam est esse nobile entis, s. esse intellectuāle, quod est causa: nobilior autē esse entium est eē quod hēt in prima causa, & idē Deus est oīa entia aliquo mō & cognoscit ipsa cognoscēdo suā substantiā, reliquæ autē intelligētiæ intelligunt illa fm qd intelligunt de ordine existēre in primo, intelligunt ergo primum: Nā reliquæ intelligētiæ assimilant principibus particularibus, qui sunt sub primo Principio, esse autē istorum Principium, in quantum sunt Principes particulares est per illud quod habēt de ordine vniuersali, quæ habēt à primo: & qā entia istarum intelligentiarum est illud quod intelligunt de ordine vniuersali existēte in primo, sequit qd essentia illorum est illud qd intelligunt de primo. Vtrum autē intelligunt primum fm qd sunt causatæ ab ipso, s. an intelligunt se esse causatas, non est hic locus huius, & forte declarabit per dicta & dicēda hic.

hic, postquā autē hoc sic declarātū est, declarabitur facili
differentia, quæ est inter vnitatē intellectus, intelligentis
& intellectū in prima causa, & vnitatē earū in reliquis in-
telligentiis: & nō oportet aliud facere in hoc nisi congre-
gare dicta Auerrois in hoc, & exponere illud, quod est dif-
ficile in eis per illud quod est notū magis: & tunc erit hæc
consideratio cōpleta: inuenio enim Cōmētatorē, 12. Me-
taphy. cōmento, 51. dicentē, & sic debet esse in alijs intel-
ligentiis abstractis: sed primus est simplicior eorū. Et id
est vnus simpliciter sine aliqua multiplicitate, nec ppter
alienitatem intellectus & intellectū: neq; propter multitu-
dinem intellectōrū, quasi enim ostendit per hoc mediū,
quo possumus scire differētiā inter vnitatē primi et alio-
rum motorū cum dixi, neq; propter alienitatem intelle-
ctus & intellectū sicut magis declarabitur. Dicit etiam in
libro de so. d. in modo tertio quæstionis, quærentis an
mundus sit effectus Dei, necessarium autē per aliud vult
dicere eo modo quo superius declarauī circa positionem
Auiicē, intellectus intelligit in ipso aliquam cōpositionē
ex causa, & causatum, & si sit corpus inuenitur in eo mul-
tudo vno modo & vnitās aliquo modo, i. vnū in actu,
multum in potentia, & si sit incorporeū intellectus non
intelligit in ipsa multitudine neq; in actu neq; in potētia.
Sed vnitatē omnibus modis. Et ideo antiqui vocant hoc
genus entium simplicia. Et cū hoc dicunt de illis entibus
q; causa est simplicior causato. Et ideo dicunt antiqui q;
primus est simplicior. Nam primus nō intelligitur in eo
causa & causatum. Vult dicere, sed tantū est causa. Alij
autē, primo intellectus intelligit in eis aliquā cōpositio-
nem. Vnde Cōmentator loquens de Auiicē, ibidē com-
plens suum sermonē inquit: & si intellexit per possibili-
tatē dispositionē intellectuāle, i. vt credo per operationē
intellectus: non sequitur propter hoc q; aliquis istorū sit
cōpositus, sed intelligitur in ipso cōpositio, fm q; est ex
causa & causatū. Et debes scire q; hoc quod dixi, & si sit
corpus vsq; in finem declaratum est ab ipso perfectē in
illo libro in sermone incipiente. Compositio autem, quæ
est inter genus & differentia. Et postea dicit loquens de
Algazel illud, quod ponit de mente Philosophorū, i. q;
inuenitur multitudo in alijs à prima causa, tantū est ser-
mo corruptus non conueniens principijs Physicorū. Nā
nulla est multitudo in illis intelligentiis apud eos. Et nō
distinguntur apud eos per simplicitatem & multitudi-
nem. Vult dicere q; non est multitudo, sicut ponit Alga-
zel in quidditate vel essentia, q; per idem accipio in isto
loco, i. loquendo de separatis quorū quidditas eo modo
quo dicunt habere qualitates: q; fm veritatē sunt quid-
ditates, non tamen cōstitutę, ex genere & differentia nō
distinguntur ab essentia: sed illi distinguuntur per cau-
sam & causatum, & differentia in hoc q; primus intelli-
git suam substantiā & reliqui motores suas substantias
est, q; primus intellectus intelligit de sua substantia rem
existentē in sua substantia, non rem quæ refertur ad cau-
sam: reliquæ autē intelligentiæ intelligunt de sua substan-
tia rem relatā ad causam earū, & ita ingreditur earū sub-
stantias multitudo hoc modo, & dicit postea in illo loco,
non sequitur q; intellectus & intellectum & oībus intel-
ligentiis abstractis est vnū & idem, quod oēs sint causę,
æque simplices. Nam ipsi, i. Philosophi ponūt, q; hæc di-
spositio inuenitur vel dicit de intelligentiis fm magis &
minus. Et nō inuenitur vere nisi in prima intelligentia: et
causa in hoc est, q; primus intellectus in sua substantia cō-
sistit omnino per ipsum, reliquæ autē intelligentiæ intelli-
gunt de suis substantiis quod ipse cōsistunt per ipsum: &
si intellectus intelligens & intellectū in quolibet illorum
esset vnū eo modo quo in primo esset substantia existēs
per se conueniens substantiæ existentes per aliud, vel in-
tellectus non continuaret eam rem intellectam. Dicit p-
terea in illa quæstione in tertia difficultate modī tertij, &
differentia inter causam & causatū est, quod prima cau-
sa esse eius omnino est per ipsam, esse autē secūdā per re-

lationem ad primā causam. Nam esse causata est sua met
substantia, & nō est res addita eis: sicut est dispositio hæc
in causatis materialibus, verbigratia. Color est res exis-
tens in se in corpore, i. est res absoluta, ipsum autem esse
causa visionis est fm quod est relatum vel relatiuū. Vi-
sio autem non habet esse nisi per istam relationem, vel
suum esse consistit in relatione. Et ideo abstracta à mate-
ria sunt substantiæ de natura relationis vel relatiui. Et
ideo referuntur causa & causatum in formis abstractis à
materia. Et si hoc erit bene intellectum, omnia quæ di-
cta sunt in hoc de mente Auerrois, erunt quasi intellecta:
& ex hoc autē q; reliquæ intelligentiæ intelligunt q; pri-
ma est causa earum. Nam ipsa intelligunt substantias ea-
rum, sed substantiæ earum sunt de natura relatiuorū, ita
q; suum esse constituitur per relationem: ergo intelligunt
rem ad quā referuntur. Præterea, intelligunt primū,
& intelligunt se intelligere primum, vel illud quod est pri-
mum, intelligens autē hoc perfectē, de necessitate intelli-
git se esse causatum à re intellecta, ergo &c. Item, in sua
abbreviatione Metaphysicæ, in hoc quæstro dicit, pri-
mum & vere simplex est illud, quod non indiget alia re
extra se in cognitione suæ substantiæ, & vult ibidem, q;
reliquæ intelligentiæ indigent hoc, & dicit cōmen. Quin-
to Tertij de Anima, in solutione tertiæ difficultatis, opi-
nandum est enī, q; istud, i. intellectus materialis, est quæ-
tum genus esse: quemadmodum enim sensibile esse diui-
ditur in formam & materiam, sic intelligibile esse diui-
ditur in cōsimilia his duobus, i. in aliquod simile forme,
& in aliquod simile materiæ, & hoc necesse est in omni
intelligentia abstracta, quæ intelligit aliud, & si nō esset
multitudo in formis abstractis: & ideo declaratum est in
prima Philosophia, quod nulla est forma liberata in po-
tentia simpliciter, nisi prima forma, quæ nihil intelligit
extra se, sed essentia eius est quidditas eius, illæ autē for-
mæ diuersificantur in quidditate & essentia quoquo mo-
do: & nisi esset hoc genus entium, quod sciūmus in sciē-
tia animæ, non possemus intelligere multitudinem in re-
bus abstractis, quemadmodum, si non sciremus hic na-
turam intellectus, non possemus scire q; motores abstra-
cti sunt intellectus. Hoc autem vltimum iam declaran-
dum est, per illud, quod iam dixi: reliquum autem sui ser-
monis declarabitur ponendo verba eius, circa hoc, in li-
bro Destructio Destructiōnum, & in alijs locis: dicit enī
in tertia quæstione versus finem. Videtur enim q; causa
multitudinis intelligentiarum abstractarum est propter
diuersitatē naturarū receptiuarū earū per illud quod in-
telligunt de primo principio, & per illud quod acquirūt
ab ipso de vnitatē, quæ est vna actio in se, multa vel mul-
tiplicata ppter multitudinē recipientiū ipsam, i. vnitatē:
sicut est de principe sub quo sunt multi duces p̄tulares:
& ante hoc in illa q̄stione inquit, & nō est remorū, q; ip-
sum, i. primū principii sit vnū in se, cōsiderant tñ de ipso
multæ intētiōes & cognoscuntur cognitiones distinctę
vel diuersę, i. intelligitur modis distinctis ab intelligen-
tiis, & simile huic dicit ibidem multoties, & dicit in epī-
stola de possibilitate continuationis. cap. 13. dicens, q;
si posuerimus q; quæ intelligunt formas abstractas à
magnitudine non sint aliquo modo cum magnitudine,
apparebit huius contrarium in corporibus celestibus.
Nam potentia eorum, quibus intelligunt abstracta, sunt
cum magnitudine, & ante hoc dicit in illa epīstola, nam
intellectus materialis, quia non habet aliquam formam
formarum, fuit similior omnibus rebus animabus cor-
porum celestium. Nam dispositio animæ ipsis, nil aliud
est nisi appetitus ad motum apud cognitionem illarum,
illam formam abstractam per modum receptionis. Et
hoc totum verificatur sicut dixi superius, cum conside-
rata fuerint, fm quod sunt animata. Declaratum est er-
go, q; vnio intellectus, intellecti, & intelligentis nō est in
omnibus abstractis vno modo. Declaratum est etiam,
q; in reliquis abstractis intelligitur in eis aliquo modo
Iandu. sup Phy. f recipiens

QVAESTIO DE PRIMO

recipiens & receptū, et potētia, nam, sūm quod in ipsis intelligitur recipiens, de necessitate intelligitur potētia: in primo autē non intelligitur recipiens & receptū, nisi forte alio modo, potētia autē non intelligitur in ipso, & bene considera ne putabis cōtradictionē in verbis. Nā reliqui motores recipiunt intellectiōē suā a primō, primus autē intelligit de se rem existentē in se non existentē in alio, & intelligit illā per modū receptionis: tamen in primo etiā intelligitur intellectus, intellectū & intelligens, sicut declarātū est cōmen. 39. 12. Metaphy. Ex istis patet intētiō Cōmentatoris in libro de Anima, cū dixit, nisi esset hoc genus entium &c. Nam non possemus intelligere multitudinem vel diuersitatē in eis, nisi propter naturas earū receptiuas aliquo modo, sicut dictū est, per dictā autem Iōanis in tercio de Anima nō verificat hoc dictū Cōmē. Vt sciunt intelligentes, quāuis multa bona dixit, debes tamen scire, qd nō debet dici potētia absolute illa potētia, quā intelligitur in istis abstractis: neq; est similis omnino potētiā intellectus nostri: nam non sunt in aliqua hora vel instanti in potētia, vt recipiant rem vel dispōnem, qā ipse sunt aeternę, & si de nouo vel vere reciperent essent generabiles & corruptibiles, & maxime, qā intellectus eorū est idem cum substantia eorū. Præterea, si sic, quare non recipiūt hoc intellectū vel istā intellectiōnem ante, cū pducens & recipiens inueniunt semper sūm vnā dispōnē, & semp est inter illa eadē habitudo: & ipse substantiā non intelligunt hæc inferiora eo modo, quo sunt: & si dicatur facta est in eis noua potētia vel dispositio, hoc idē, quāro tūc de illa potētia: & sic erit pcessus in infinitū. Cum igitur non est in eis res noua, nō habent vere efficiens, sicut est in intellectu nostro, sicut dicit Cōmentator, in libro de Anima, in principio cōmenti pdicti & in fine cōmen. secūdi, & cū nō habēt vere efficiens nō inueniunt in eis recipiens vere, neq; receptū, s. aliquo modo, ex istis patet, qd prima causa est vere vna nullam habens cōpositionē in substantia, neq; intellectus aliquo modo differt ab intellectu in ipsa, neq; habet aliquo modo potētiā neq; est aggregatū ex substantia & proprietatibus. Nā sicut dicit Cōmen. 12. Metaphy. cōmen. 39. omne cōpositū est nouum, vult dicere, si sit cōpositū in substantia, s. qd sit cōpositū ex materia & forma aut ex genere & differtia aut simile generi & differtentię, verbi gratia, substantia & proprietates pertinentes ad essentiā, quæ sunt partes essentiales est vere nouū, & si sit aggregatū ex substantia & proprietatibus additis extra animam essentię est cōpositū vel constitutū ex conditiōe vel conditionato vel ex causa & causato: & cum hoc est vnum de necessitate est causatū, sicut declaratum est ab ipso in libro Destructiō Destructiōnū expresse loquendo de proprietatibus & sua abbreviatiōe Metaphy. & aliquāter cōmen. 51. 12. & a fortiori si sit constitutū per efficientē, vel recipientē, & receptum vel causatū. Nam tunc illud aggregatū nō est prima causa, sicut optime declarat in illo libro, sed est actus purus perfectæ vnus, sūm principia Philosophorū, dixi autē proprietatibus additis extra animā essentialibus vel non, quia, quādo sunt multæ illæ, pprietates, ppter diuersas cōsiderationes vel proprietates dictæ sūm negatiōē, ita quod ex illis non sequatur aliqua multitudo non negatur a Philosophis, sicut dicit ibidē Auerrois. Vtrū autē hæc potētia in abstractis sit distincta in esse ab intellectu eorū, aut sūm cōsideratiōē tantū, & difficultates accides, nō est hic locus pprius, sed hoc hēt locū in qstione de vnitāte intellectus: ibi enī dixi multa de hoc & quasi de oibus istis suppositiōib⁹. Debes autem scire qd si intelligatur in primo de Anima, & recipiens aliquo modo intelligitur, tamē modo alio a modo, sūm quē intelligit in reliquis abstractis. Nā ipse recipiunt intellectū vel intellectiōnem aliquo modo ab ipso primo: ipse autem primus est sibi intellectum.

Tertia propositio, qd desiderans vel appetens & desideratū in abstractis est intelligēs & intellectū, Ex ista se,

Equitur qd appetens est idē in ipsis cum desiderato vel appetito: hæc suppositio declarata est per illud quod declaratum est in fine primæ suppositiōis, & per illud quod apparuit ex dictis Cōmen. qd sunt causæ sūm motorem & finem: & non est dubium qd finis in ipsis est idē cum desiderato, sed ipse declarat hoc ex intentione. 12. Metaphy. sic. 36. cōmen. Et in principio istius cōmenti inquit, & videt de istis principiis, quæ sunt in corporibus celestibus, quod desideratum in eis idem est cum intellectu. Et iam declarauī, qd appetitus eorum prouenit ab intellectu & cognitiōe: ergo desiderans est intelligens vel intellectus, nota tñ, qd in quantum dicitur desideratum, sūm illam cōsiderationem videtur magis nobile & honorabilior appetente. Nam desideratum assimilāt finī vel est finis in ipsis: finis autē, inquit finis, nobilior est eis quæ sunt propter finem. Et hoc valde manifestum est intelligentibus Cōmen. Auerrois, & principia eius.

FQuarta suppositio, quod motores corporū celestium mouent per se & primo, ppter se, secundario autē propter aliud, s. propter exitum istorū inferiorū in actum & cōseruationē eorū. Ista suppositio iam posita est superius, & declarauit eam Cōmen. 12. Metaphy. cōmēto. 36. vbi dicit qd non mouent nisi qā intelligunt ex se, qd perfectio & substantia eorum est in motu &c. & etiam intelligunt qd motus est causa exitus eius, quod est in potētia in illis formis abstractis ad actum, s. ad formas materiales: et declarat ibidē quod intendit, cum dixit in potētia, quē admodum dicimus, qd formæ artificiales habent esse in actu in materia, & in potētia in anima Artificis. Et dicit postea, sed tamen motus eorū non est propter exitum istarū formarū a potētia in actu nō ita qd illud est perfectio prima eorū, sed ita qd illud est consequens primam perfectiōē eorū. Intelligit ergo in hoc sermone per corpus celeste, aggregatū ex corpore & suo motore, quod est sicut vnum animal: mouentur ergo per se primo, vt assimilētur primo, i. vt sint sūm meliorem dispositionem

Gquæ possibilis est in natura eorū: melior autē dispositio est esse mota qd quiescere, nam motus est perfectio viuī, & est vita rerū naturalū, & ideo quærunt motum ppter motūmet: nam ipsa intelligunt ex se qd perfectio eorum est in motu, sed non intelligo qd cognitiō eorū ordinatur propter motum. Nam si hoc esset sic, magis nobile esset propter minus nobile, sicut dicit Auerrois in sua abbreviatiōe: sed quod motus prouenit a perfectiōe & consequitur ipsam, sicut cōbustio sequitur ignem, s. esse cōbustum: hoc tamē debet intelligi diuersimode in abstractis, & in corporibus eorū. Nam prima actiō abstractorum est intellectiō, quæ est substantia eorū, secūda autem actiō, s. sequēs substantiā eorū, est mouere: & tō cōtinuā perfectio eorū per mouere, corporū autē celestium actiō prima est recipere motū æternū circularē, i. moueri in æterno & semp a motoribus eorū, quæ tñ est principālī ppter suū esse, s. ppter æternitatē motus illius corporis, vt dicit Cōmen. secūdo Cœli cōmen. 7. ordinant tñ corpus illud, & motus ad motore. Nam si sit abstractū æternū, cuius actiō est mouere semper, oportet esse corpus æternū semper motum. Et ideo dicit Cōmen. in libro Destructiō Destructiōnū qd motus est actiō eorum propria, propter quem inuenta sunt. Et ideo, si motores eorum non essent, nō esset motus, et si motus nō esset, actiō eorū propria non esset, & tunc substantia eorū nō esset, probatur pterea qd perfectio eorū est in motu. Nā reliqui motores sunt entia, vel hñt esse propter colligatiā, quā habēt cum primo motore, ligant autē cum primo, qā ipse dat cuilibet eorū finē, propter quē inuenta sunt illa principia particularia, & est ordo intellectualis inuentus in quolibet eorum, primus autem est causa illius ordinis, sicut est de principe primo ciuitatis cum reliquis principibus, qui sunt sub ipso, & quia finis in ipsis est forma intellectus & intellectum, & non est in eis seruitus addita sup substantiam: sunt ergo entia per illud quod habent

Motore
corpo
lestius p
prio pp
mouet
cūdario
pp horū
rioz gñ
tione ac
seruatio

de illo fine: & ideo verificatur, sicut in sequenti questione declarabit, qd Deus est efficiens ista aliquo modo: finis autem eorum est quasi secundum quod sunt regentia particularia, id est non ita vniuersalia sicut primus. Nam iste finis nihil aliud est propter hoc: non sunt autem regentia nisi per motum, nam mundus non potest esse sine motu. mouent ergo, propter se, nam si cessabit regimen eorum cessabit ignis, quod mouent ergo, propter ordinem intellectuale quod habent a primo, ut assimulentur ei, cum sint secundum meliorem dispositionem eorum. primus autem mouet secundum ordinem intellectuale vniuersale, quod habet in se. Et ideo ipse solus perfectus mouet propter se, & est vere finis: nam ipse mouet propter se non ut assumatur alteri nisi sibi. Debes autem scire quod non intelligo per illud quod dixi, sicut conbustiuum esse sequitur ignem, quod actio eorum sit naturalis sine cognitione: & iam dixi de hoc aliquid. Quod autem mouent propter productionem istorum inferiorum patet. Nam per motum istorum producit hanc entiam & conseruant modo perfectio: & hoc non est per accidens. Nam de natura perfectionis formarum est esse agentes vel efficientes in isto mundo inferiori, & nos videmus eas semper producere istos effectus, scilicet esse istorum inferiorum & conseruationem istorum, sicut declarabitur in secunda questione. Quod autem non mouent propter ista inferiora prima intentione patet, quia actio aeterna & diuina est propter suum esse & perpetuitatem sui esse, ut declarat Comen. secundo Caeli, comen. 17. & hoc etiam patet, quia eternum & abstractum non est propter generabile & corruptibile, nam magis nobile non ordinatur propter minus nobile, sicut declarauit Comen. in multis locis: & in 12. Metaphy. & in secundo Caeli, & in sua abbreviatione. Et ideo dicit Comen. in sua abbreviatione Metaphy. & sicut nos, cum habuerimus ultimam perfectionem, melius est nobis influere alijs aliquid de illa perfectione, secundum quod eis est possibile recipere de illa perfectione, non quod perfectio nostra sit propter illos, sic est dispositio in corporibus celestibus cum istis inferioribus. Et dicit postea, & cum fuerit sic, patet quod ista principia, scilicet abstracta sunt causae huius mundi sensibilis secundum formam, & efficiens, & finis, & ideo esse vel productio huius mundi sensibilis ab illis, aliquo modo non est, quia ipsa, scilicet abstracta sunt propter istum mundum, sed ipse est propter ipsa, sicut declaratur ex isto sermone. Et cum hoc sit ita, non remanet quod proueniat ab ipsa nisi secundaria intentione eo modo quo dicimus, quod lex vel ponens legem est causa boni hominibus dignis, non quod ipse acquirat perfectionem in se. videtur ergo quod entia sunt duobus modis, quaedam sunt ut seruiunt alijs vel alio, quia ipsum est finis: & quaedam sunt, quae perficiunt alia & perficiunt ipsa: quia illa, scilicet perficientia sunt principia vel Principes, non quia sunt propter ipsa. & si bene considerabis comen. 17. & 31. secundo Caeli, erit tibi notum. Ante autem quam veniam ad solutionem argumentorum apparet mihi adducere hoc quod situm ex verbis Comen. in sua abbreviatione Metaphy. nam hoc est valde bonum & utile, ut puto in hoc, & haec sunt verba eius, primum autem efficiens, secundum quod de necessitate est aeternum, sequitur, quod non sit in materia: quod autem non habet formam, necessarium est etiam. Vtrum autem habet causam finale indiget consideratione. Nam, si posuerimus ipsum habere causam finale, erit causatum de necessitate ab ipsa: nam finis est nobilior efficiens. Vult dicere, ut puto in isto casu, quod finis sequens motum vel mutationem nobilior est mutatione, non illo qui mouet, secus est de fine non sequente transformationem, sed est ens quoddam, quia finis, ut sic, nobilior est illo qui mouet ut mouens est, sicut est in aeternis, sed de hoc dictum est aliquid, & cum ipse non est in materia: ergo finis tantum est causa sui esse. & quia nos iam ponimus ipsum primum efficiens, erit ergo causa finis: & sic erit causa sibi ipsi. hoc autem non sequitur in rebus materialibus. Nam efficiens est causa finis, secundum quod est finis, & quia hoc est impossibile, non remanet nisi quod ipse sit finis eius met, sicut sciens, cuius finis in docendo est influere bonum tantum, & ponens leges, qui ducit homines ad dignitatem absque hoc quod

A ipse acquirat dignitatem: & sic videtur etiam quod prima forma non habet efficiens, nam, si haberet efficiens, non esset ultima forma. Nam ipsa est etiam prior in esse efficiente, & magis remotum est quod sit materialis, & cum non habet efficiens, ipsa & ultimus efficiens sunt vnum in subiecto. Nam, si posuerimus ista duo numero, sequitur quod sit causata ab efficiente, & efficiens causatus ab ipsa, in quantum est habens formam, & non erit primum efficiens, oportet etiam de necessitate quod ipsa non habet finem. Nam finis, id est, ut puto habens finem vel forte finis est etiam forma: & dicitur de ipso quod habet formam, & erit ergo forma prior ipsa, & sic non erit illa ultima forma: & cum sit ita, finis eius est sua substantia: impossibile etiam est ponere quod finis primus sit aliud a primo efficiente, & a prima forma. Nam prima forma, ut iam declaratum est in isto sermone, & ultimum efficiens sunt vnum in subiecto, & non est possibile, ut iam diximus, ut ultimum efficiens habeat finem praeter se & suam substantiam. Iam ergo declaratum est ex isto sermone, quod omnia entia ascendunt ad causam vnam, & ipsa est finis & efficiens & forma: declarabimus autem hoc via magis propria postea, viam autem qua dixi hoc declarare similis est via, de qua dixit in 12. comen. 36. in exemplo balnei, & aliquantulum est de hoc, & magis in sequenti tangetur, & dixit ante hoc in isto libro, quod intelligit per ultimum efficiens ultimum motorem, & declaratum est ergo quod motor primus & forma & finis primus simpliciter sunt vnum, & quod primus est causa secundum efficiens & secundum formam, & secundum finem, & quod finis eius est substantia eius, ita quod ipse est finis eius. Po nam ergo nunc solutiones argumentorum.

Ad primam dico, quod iam declarata est aequiuocatio & falsitas illarum propositionum ex verbis Comentariorum positis in declaratione principalis conclusionis: & ipse perfectus declarauit in libro Destructio Destructio, num quod propositio dicens, quod ab vno non prouenit nisi vnum, diuersimode dicitur de agente corporeo, & non corporeo vniuersali, & dixit ibidem, quod primus efficiens abstractus est efficiens abstractus, corporeus autem est determinatum, ab agente autem abstracto, id est, non determinato, ut dicit, scilicet, quod non tantum agit in vnum et non in aliud, non tamen habet potentiam infinitam in vigore, nec naturam infinitam, sicut declaratur, non prouenit nisi actio absoluta, actio autem absoluta non determinatur in quendam actum, ita quod non in aliud: et per hoc concessit Aristoteles, quod faciens intellectus humana est abstractus a materia, scilicet, quod est efficiens omnia, scilicet, intellectus. & id haec propositio est aequiuoca: & sic dicit ibidem, quod responsio secundum opinionem sapientis est, scilicet, Aristoteles. quod res, quorum esse non completur, nisi quia quaedam earum sunt colligatae cum quibusdam, sicut colligatio materiae cum forma, & colligatio partium mundi simplicium, quaedam cum quibusdam, esse eorum sequitur colligationem illorum & cum sit ita dans colligationem dat esse: & quia omne colligatum colligatur per dispositionem, qua est vnum, unitas autem vel vnum, per quod colligatur, prouenit de necessitate ab vno quod est vnum per se existens: necesse est ergo quod sit hic abstractum vnum per se omnino existens. ab isto autem vno prouenit de necessitate vna dispositio in se: hoc autem recipitur in entibus secundum naturas eorum, & ab illa unitate data in quolibet entis prouenit esse illius entis, & omnia ascendunt ad primam unitatem, sicut prouenit caliditas in quolibet entis calido a primo calido, quod est ignis: & per hoc credidit Aristoteles, esse convenientiam inter esse sensibile & esse intellectuale: & dixit, mundus vnus prouenit ab vno: & quod vnum est causa unitatis & multitudinis modo diuerso, & propter difficultatem huius rei multi posteriores non intelligunt istud, sicut diximus, & cum hoc sit ita, patet quod est hic vnum ens, a quo prouenit vna potentia vel virtus, per quam sunt omnia entia, & quia sunt multa: ergo ab vno in quantum vnum prouenit multitudo, aut ordinatur, aut quomodocumque volueris dicere: & hoc est oppositum illius, quod putantur

Solutio argumentorum.

Infinitas in
tensua.

dicens quod ab vno puenit vnū: & considera istū errorē
quātum magnus est: & debes cōsiderare hoc dictū Phi-
losofophorū an sit demonstratiuum vel nō in libris antiquo-
rum, nō in libro Auticē, & aliorū, qui transmutauerūt po-
siciones Philosophorū in sciētia diuina in tm, quod facta
est similis imaginationibus extraneis. Ad scdm dico,
q istā difficultatē soluit Cōmen, mō magis expresse in
Secūdo Caeli cōmento, 38, & 71, & in de Substantia Or-
bis, vbi distinguit finitū & infinitū simplr, s. fm tēpus, i.
quod actio sua sit aeterna hoc est infinitum in duratione
vel infinitum in actione, s. q mouet in instāti: hoc est qd
dicunt moderni, infinitū intensiue, sed in Tractatu de Sub-
stantia Orbis perficit solutionē huius difficultatis cū di-
xit, & est manifestum, q si in corpore cōposito ex mate-
ria & forma esset virtus infinita in tēpore, sequeretur in
ipso esse infinitum in ipsa actione aut passione: & hoc est
ipossibile illud quod Aristo. intulit & c, i. qā omnis vir-
tus materia, s. omne cōpositum ex materia & forma, est
receptibile transmutationis, vel recipit transmutationē:
& ideo, si in aeterno nō transmutabitur, qā ponimus ip-
sum semp mouere, erit in ipso de necessitate virtus infini-
ta in actione, s. intensiue, per quā resistit transitus, vel per
quā nō debilitatur, intantū q cessat actio eius, qā bñ sic
cōpositum est generabile & corruptibile, vt bene declar-
at Cōmen, in libro Destructio Destructionū, & debili-
tatur etiā, & hoc vident probare rationes Philosophi in
Libro Caeli, vbi probat q cōlū nō est generabile & cor-
ruptibile, etiā quod possibile est corruptū a nullo, perpetuatur
nisi natura eius transmutaretur: vt dicit in, 12, sed
hoc non sequitur, si motor non sit in materia: qā ex quo
est omnino intransmutabilis si mouet vel si posset moue-
re aliquod mobile p vnum diē vel vnum annum, potest
mouere illud per tēpus infinitū, s. semper. Difficultas au-
tem, quā vides accidere in ista solutione, soluta est ab ip-
so, 12, Metaphy. cōmen. 41. versus finē, si verba sua dili-
genter cōsiderentur. Vnde hāc solutio met ponit, 12, ma-
gis cōpleta, si bene cōsiderent verba eius: & de hoc mul-
ta bona dicit in, 13, Metaphy. in sua media expōne: pro-
pter tamen amorē veritatis verborū Cōmen, dico vlti-
mus, q hāc difficultas potest solui eo modo quo iam di-
xi in fine primae suppositionis. Nam ibidē declarauī, q
duobus modis possumus cōsiderare motore, & fm vnū
modum dicitur esse finitus nō in tēpore, sed in velocita-
te, s. fm q dicit anima vel assimilāt animē: fm autē aliū
modū non dicitur esse finitus neq infinitus, sed tantū di-
citur de ipso q est causa ppetuitatis motus, & vult dice-
re Cōmen. cū dixit & alter est infinita motiois, q fm
q est intellectū, non appropriatū corpori, puenit ab ipso
perpetuitas motus: & nō dicit de isto sic cōsiderato pro-
pter hoc, q est potētiā finitā nec infinitē: soluit ergo hoc
modo, q non sequitur ponendo ipsum moueri a motore
infinito, s. cuius actio est infinita fm durationē immate-
rialis existens, q mouet in instāti. Nā isti motores cōsi-
derantur fm diuersas dispōnes vel intentiones. Vno mo-
do, fm q est anima, & tūc actio sua est determinata, i. q
non mouet fm velocitatē infinitā. Alio autē mō, s. fm q
est intellectū, & sic non mouet nisi inquantū finis: & hoc
totū fm diuersas cōsiderationes, & ideo vt sic, non dicit
finitus neq infinitus, sed dicitur esse causa, quod motus
est perpetuus, i. ppetuitatis motus: quasi ergo respondet,
quod virtus mouens, cū cōsiderata sit fm quod est effi-
ciens motū, s. fm quod est anima, est virtus finita, s. mo-
uens fm velocitatē determinatā in tēpore infinito: hēc au-
tem perpetuitas prouenit ab ipso fm quod est intellectū
& finis, sicut videt in multis cōmento, 13, & magis in de
Substantia Orbis. nam perpetuitas debet magis attribui
abstracto a materia omnino, i. non attributo corpori, in-
tellectū aut & finis fm quod talia nō sunt attributa cor-
pori: ergo, pterea motor mouet in eternū propter finem:
finis ergo est magis causa perpetuitatis motus, sed, si hoc
poneretur esse in corpore, sequerēt q moueret in instāti,

A vt cōpleuit in Tractatu de Substantia Orbis, vt dictum
est, fm autē expositionē Ioannis, quomodo pōt etiā ipse
soluere difficultatē perfecte: quomō enim intelligit hoc
dictū, s. si sit virtus infinita in corpore: si intelligit infini-
tam fm durationē, quare mouebit in instāti: & si in actio-
ne, s. intensiue, quare nō sequit hoc de abstracto, sed quia
non intellexit hoc perfecte, corrumpit vel debilitat de-
monstrationes Philosophi in octauo Physicorū. vide di-
cta sua, & videbis tunc, fm autē hoc, quod dixi, soluitur
hoc, quomodocūq intelligitur suum dictū, s. si sit virtus
imaterialis infinita. Nā, si intelligatur infinita intensiue,
sicut dixi in cōmen. 71. Secdo Caeli, mouebit in instāti, si
sit in corpore vel non, si autē intelligit infinita fm dura-
tionē, hoc nō pōt eē verū de virtute materiali, sicut dixi.
& qā oīs virtus corpea est gñabilis & corruptibilis, i. oē
sic cōpositū, s. ex materia & forā, est gñabile & corrupti-
bile: & p hoc etiā soluit difficultas accidens in dictis eius
octauo Physicorū. Nam ipsemet ibidem distinxit de vir-
tute finita & infinita: & ipse dicit ibidē in sentētia, q ipso-
sibile est q sit aliqua potētiā hoc mō, s. q motio eius sit
tātā velocitatis, q nō inuenitur magis, i. q nō possit ima-
ginari magis, siue sit materialis siue nō: & ideo dicit in ra-
tione vltimae difficultatis, q, si posuerimus actionē pro-
priā esse corporis, vult dicere, si posuerimus mouere per
tēpus infinitū esse a virtute corporea, sequit q in sit eipo-
tētiā infinita, i. intensiue: sed si posuerimus alicuius vero
corporis, i. hāc potētiā, a qua puenit ppetuitas motus, s.
fm q est intellectū & terminus, non sequit ex hoc qā illa
virtus hoc modo cōsiderata non appropriat corpori. Et
iō nō dicit finitum neq infinitum hoc modo cōsideratū:
& debes scire, q hāc solutio est similis solutioni Ioānis.
nisi qā ipse dicit, hāc est distincta realiter, ego autē fm
cōsiderationē tantū: & est iste modus rationum proba-
bilium, quā inueniuntur ad vtrāq partē. Nam rationes
Ioānis, quib⁹ voluit probare, q sunt distinctae realiter, s.
in esse ad modū loquendi Cōmen, non sequit ex illis, nisi
q sunt distinctae: rōnes autē oppositae opinionis probant
ipsa nō esse distincta in esse, nō q sunt nō distincta aliquo
modo. Veritas autē est, q sunt distincta fm cōsideratio-
nem, sicut dixi, sunt tamē vnum in subiecto, i. in esse. Re-
pōsiones autē dictae a quibūdā Latinorū Philosophanti-
bus, s. q etiā si posuerimus istos motores posse mouere
infinitē velociter, tñ nō volunt, est sermo extra Philoso-
phiam. Nam nulla virtus infinita hoc mō inuenit, sicut
declarat Cōmen, cōmen. 38. Secūdo Caeli: qā, vt dicit, si
motor nō hēret potētiā terminatā: ergo neq naturā ter-
minatā, & sic erit nō ens. Nā infinitū in actu non est ens,
& a fortiori nec actus purus. Sed forte aliquis rñdebit, q
nō incōuenit in abstractis & nō quātis: sed hoc nihil est.
nam infinitū siue quantū vel quale vel quodcūq sit, eius
esse est ipossibile, nam aliter sequerēt q totum est aequa-
le parti suae: hoc autē est ipossibile siue totum sit quantū,
siue perfectionale: cōsequētia patet p has duas supposi-
tiones, s. q medietas infiniti est infinitum. scda, q nullum
infinitum, saltē cum imaginabitur actu existens, excedit
aliud, circa quas, siq vult cauillare, nō curo: qā nolo de-
monstrare nisi Sapiētibus bñ dispositis. Præterea, infi-
nitum in actu, & totum, & completum ē sermo contradi-
cēs sibi ipsi, nā poneudo aliqd esse totum & completum,
oportet nihil eē extra ipsum, ponēdo autem ipsum infini-
tum, sequitur q semp est aliqd extra ipsum, vt declaratū
est tertio Physicorū, cōmē. 63, & 64. nec de expositione
Bur. est curādum. Præterea ponēdo rem in actu infi-
nitā, sequit de necessitate q oēs eius partes sint simul, &
q sit cōpleta, & ideo infinitum in actu iplicat contradi-
ctionē: & vide quomō deducit hoc Cōmen. cōmen. 46.
supradicto, & in sua summa tertio Phys. & non variat
ratio, nisi in quibūdā terminis, siue enim totum sit quā-
tum, siue non, idem contingit, & multa bona ibidem, s.
libro Caeli dicit super hoc, & in Tractatu de Substan-
tia Orbis: & maximum inconueniens est dicere, quod
præsupponit

præsupponit volēdo demonstrare aliquid valde dubitabile, q̄ nō pōt probari, vt habent isti dicere: & quod magis est remotū, est, quod non est manifestū, quod si ponit hęc virtus in corpe, & quod sit ibidē voluntas, quod nō debet mouere in instanti: sicut nō sequitur hoc in abstracto s̄m eorū positionē: quomō ergo declarabit, q̄ p̄mus motor nō est corpus, nec virtus in corpe sua? quare &c.

Præterea, ista abstracta & maxime primū, substantia nō excedit suā potētā, nec sua potētia excedit eius velle, vel voluntatē, nā hęc oīa in illo omnino sunt idē, tū enī differunt s̄m cōsiderationē, & iō faciunt tū quantū p̄nt, & faciunt totū quod volunt, sicut declaratū est suo loco. Vñ dñs Cōmē, in libro Destructio Destructiōnū q̄stione sc̄da inq̄t, q̄ Aristo, in quibusdā eius dictis in Metaphy, dicit, q̄ efficiēs, s̄. primū de necessitate aut virtus ei⁹ est sicut fortitudo eius, & volūtas vel velle eius est sicut sciētia eius, aut potētia eius excedit ā fortitudine, & fortitudo excedit ā velle, & velle debilius est sciētia eius, & si quædā istarū virtutū sunt debiliores quibusdā, i. non ita fortes, nō erit differētia inter nos & primā causam, & sic attribuit ei defectus & diminutio vt nobis: quod est valde inconueniēs, vel oportet dicere, quod quælibet istarū virtutū est in fine p̄fectionis, quando vult, pōt, & quādo potest, facit: & oīa in fine sciētia, i. sciētifice. Nota tū q̄ multa hic dicta sunt de Deo Metaphorice, sicut fortitudo, vt declarat libro Ethicorū, quomō aut voluntas vel velle dicit de Deo, & quis est modus, s̄m quē dicit velle, declaratū est perfecte ā Cōmē, in isto primo libro. Ad huc aut dictū Cōmē, in, 12. Metaphy, potest declarari hoc modo. Nam ipse dicit in sc̄do Coeli, in sua abbreviatione, q̄ in isto corpe, s̄. celesti, sunt duæ virtutes. Vna qua mouetur, & hęc forma nō diuidit s̄m diuisionē corporis, & est infinita actionis. Sc̄da est virtus declinationis, & est vñ naturalis s̄m quā dicimus hic corpus neq̄ graue, neq̄ leue, & est finita s̄m magnitudinē: & dicit in sua abbreviatione Metaphy, loquens de corpe celesti, & adiuvat istū motū proueniētē ab anima, inclinatio quā hēt naturaliter, nā non est incōpossibilitas vel repugnantia inter inclinationē huius corporis, & motum eius ab anima. Debes tū scire, q̄, si hoc dictū velimus dicere esse s̄m positionē p̄p̄iam, oportet dicere, q̄ hęc inclinatio nō est sibi propter formam in materia existentē, q̄a hęc est opinio Auicē, cui cōtradicit Auerrois sc̄do Coeli, sed debemus intelligere per istā inclinationē, quādam virtutē sequentē substantiā coeli, s̄. corporis, quæ est quædā sua p̄p̄ietas, per quā coelū redditur dispositū moueri ā suo motore s̄m motum determinatū in velocitate & tarditate, & tunc cōple solutionē. Et iō nō oportet dicere, p̄pter hęc dicta, s̄. 12. Metaphy, q̄ Cōmē, loquitur s̄m opinionē aliorū, debes tamen scire q̄ solutio Ioannis non est aliquo modo cōueniens principijs Auerrois, nā sicut declaravi in fine primæ suppositiōis, causa sufficiēs in perpetuitate motus illius mobilis est, q̄a motor est im materialis, nō admittit subiectū, & est ergo intellectus. Et ideo dicit multoties in de Substantia Orbis, si formæ essent diuiduales s̄m diuisionē corporis, motio earū esset finita. Vñ dicit etiā, infinitū vero in tēpore est necesse ēē in corporibus celestibus ex diuersitate motoris et moti in eis ā corporibus generabilibus & corruptibilibus, & inconueniens, quasi videt, adducere auctoritates ad hoc, quia omnia sua dicta declarat istud. Vñ nullus est inuētus dicere q̄ æternitas animæ coeli puenit ab abstracto, nisi Auicē, & eū sequētes, quos multū bene reprehendit Cōmē, sed q̄ æternitas non prouenit ab abstracto, nisi per causam aliā abstractā, nemo dixit: & maxime in primo coeli s̄m positionē Cōmē, in reliquis autē motoribus forte verificabitur hoc aliquo modo, sicut declarabitur in sc̄da difficultate. Nō tū in isto modo s̄m quē putabit magister Ioānes. Tertiū autē argumentū & cōfirmationes, soluunt per illa, q̄ dicta sunt in tertia suppositione: patet etiā q̄ p̄ istas rōnes non probatur nisi quod

A desideratū, ad quod mouetur, diuersificat ab illo, ā quo mouetur: non aut declaratū est ipsa esse distincta in esse, & debes scire, q̄ cum consideratū est corpus celeste tū non cum suo motore verificetur quod mouetur propter nobilius ipso distinctū in esse, quāuis sit cum ipso appropriatū sibi, sicut dixi, sed, si cōsideretur s̄m q̄ est aggregatum ex corpore & motore, i. anima mouetur ad nobilius ipso, s̄. ad desideratū, q̄ distinguitur ā motore s̄m cōsiderationē, nō s̄m esse. Ad quartū dico, q̄ intētio Philosophi, & Cōmē, sc̄do coeli est sicut dicit Cōmē, in principio cōmenti, 62. q̄ res, quæ acquirit perfectionem nobiliore sine actione est, cuius actio est sua substantia, i. intellectus abstractus, dicit autem acquirit quasi medietate, vt sit hoc conueniens exemplis, quæ adducit ibidem, nam non dicitur vere proprie acquisitio in eis: hoc autē non dicit de primo tantum, sed de omnibus p̄ncipijs abstractis, quorum prima actio, quæ est intellectio, est substantia eorum, & hoc declarauit Cōmē, 12. Coeli, cōmento, 66. cum hoc tamen stat, q̄ actio eorū sc̄da sequens suas substantias est propter perfectionē vel conseruationem perfectionis eorum, vt dictum est in quarta suppositione. Nota tamen, q̄, cum considerata sint corpora celestia non considerando motores eorum, verificatur de ipsis q̄ mouentur vt assimilantur primo principio, sicut dixi de assimilationē. Et ideo dicit Auerrois Sc̄do Coeli, cōmento Quarto, omnia entia non intendunt per suas operationes nisi vt assimilētur perfecte nobili, quod est Deus, s̄m q̄ in natura eorum est acquirere de assimilatione, & parum postea dicit ibidem, q̄ quædā acquirunt propinquitatem primi, quod est Deus pauca operatione, & hoc est orbis totum continens, & quædā pluribus actionibus, & sunt ceteri Orbis, nisi voluerimus hoc totum intelligere s̄m diuersas considerationes, vt dictum est prius, hoc tamen, quod nunc dictum est, vt detur magis, nam Cōmē, 12. Metaphy, in sua media expositione inq̄t, Et cum hoc ita sit, ipse est prima forma, & primus motor, & finis primus omnium entium hoc modo, excessus autem nobilitatis entium est propter excessum illorum in isto ordine & in isto bono, & ideo excessus eorum est s̄m propinquitatem & remotionem quam habent ad ipsum primum: ergo coelum mouetur vt recipiat ab isto ordine & bono vltimū quod in natura eius est recipere, & similiter etiam reliqui coeli, & dicit ante hoc, omne ens appetit istum ordinē s̄m q̄ in natura eius est recipere de ipso, sit animatum vel non, hoc autem dictum Cōmē, dictum est etiam ab expostitoribus in primo Ethicorum versus principium super illud Philosophi: omnia bonum appetunt, & maxime ab Alberto. Debes tamen scire, q̄ s̄m hoc non verificatur q̄ animata & inanimata appetunt & intendunt illum ordinem & illud bonum s̄m vnum modum, nam inanimata reguntur ab intelligentia non errante, & illum ordinem, & regimen est quod recipiunt potentia actiua habentes ordinem, & regimen, quæ sunt in omnibus entibus & illæ sunt quas Philosophi vocant naturam. Nam videtur q̄ omne ens habet operationes condecētes s̄m ordinē intellectualem & regimen eius, hoc autem non est per accidens nec accidentaliter: nec potest esse hoc propter intellectum similem intellectui nostro, sicut dicit Cōmentator in libro Destructio Destructiōnū & hęc est natura vniuersalis. Dicam ergo, res perfecta, cuius modi sunt omnia abstracta, & maxime primum, quorum perfectio & intellectio est sua substantia, nulla alia actione indigent in acquisitione huius perfectionis, neq̄ acquirunt istam perfectionē mediante aliqua actione, ex hoc tamē non sequitur q̄ non mouent. Nam motus est operatio proueniēs ā perfectione eorum, vt iam dictum est: cum autē dicunt, omne mouēs s̄m efficiēs aut mouet vt acquirit p̄fectionē: est verum cū limitatione tamen, cū autē dicunt q̄ primus nō mouet vt conseruet suam perfectionē, falsum est. Iam enim dictū est in quarta suppositione, q̄

DE EFFICIENTIA

ipse mouet, vt assimiletur sibi ipsi, hoc est, vt sit semper in meliori dispoſitione, ſc̄m quā eſſe poteſt. ipſe enim mouet propter ſe, ſinis enim primi efficiētis eſt ſua ſubſtantia, ſicut poſitum eſt de mente Cōmen, nobilior tñ, ſc̄m q̄ ſinis ſit, ſc̄m q̄ eſt efficiens, hoc tñ totū eſt ſc̄m diuerſas conſiderationes tantū, non q̄ ſit differētia in eſſe, Nam primū efficiens & prima forma & primus ſinis ſunt omnino vnū, vt dictū eſt. Ad rationem rabi Moyſis, dico, q̄ ſimilis proportio eſt inter primū & reliquos motores illi, p̄por- tionem, quā eſt inter actionē primi & aliorū motorū. Primus enim aſſimilatur primo Principi in ciuitate, in quo exiſtit ordo v̄lis, reliqui autē motores Principibus parti- cularibus, vnde actio primi eſt actio v̄lis, Nam oīa cor- pora mouent ſc̄m motū diurnū, primum autē corpus non mouetur ſc̄m alios motus aliorū corporū: illud etiam cor- pus eſt maximū & nobiliſſimū corporū, motus etiā hu- ius eſt velociſſimus motū: ipſe etiā mouet, p̄pter ſe tan- tum magis proprie & vere, & hæc differētia ſufficit. Vñ nos videmus q̄ per iſta media, p̄bant Philoſophi differē- tiam dignitatis iſtorū, ſufficit ergo iſta in diuerſitate ope- rationū, eorū. Ad ſextū dico, q̄ p̄poſitio dicens, q̄ coe- lum ſupremū nō habet ſtellā, negatur à Philoſopho & à ſuo Cōmen, multoties in. 12. Metaphy. & in ſua abbre- uiatione Metaphy. & hæc ſunt verba eius, loquendo de numero motū, vbi incipit, et eſt vnus cœli totum con- tinentis, & eſt coelum ſtellarū fixarū, Vtrū autē ſit cœlū nonum, dubitationē habet. Nam Ptolemeus putauit q̄ eſt alius motus zodiaci p̄ter motū diurnū, cuius reuolu- tio cōpletur per multa millia annorū. Alij autē putant, q̄ eſt propter motū vel motus prioritatis & poſteriori- tatis, nota tamē, q̄ cōmentū Quarto. 12. Metaphy. vi- detur vocare iſtum motū, motum proceſſus & reuerſio- nis ſc̄m latinā traductionē ſequitur dictū Cōmen, & iſte eſt homo famoſus in Alzarac de hominibus terræ no- ſtræ, ſ. Hispaniæ & ſequētes ipſum in hoc, & ponunt ad hoc aſtrolabia, à qua ſequitur iſte motus: nam ipſi conſi- derauerūt Solē vel reditum Solis in puncto certo in zo- diaco, & inueniunt iſta diuerſa, Quidam tamē putant, q̄ iſta diuerſitas eſt p̄pter motum vel motus additos Cœ- lo Solis: quidam dicunt, q̄ hoc accidit propter errorē in- ſtrumentorū, ex quo non p̄nt cognoscere hæc certe per ipſa, & vn̄uerſaliter remotum eſt apud me, vt ſit coelum nonum ſine ſtellis, nam coelum eſt propter ſtellas, & eſt nobilior eius pars, Et ideo, quādo in ipſo ſunt plures ſtel- læ eſt nobilior: & iam locutus eſt de hoc Ariſto, coelum autem, quod mouetur ſc̄m velociſſimū & maximū mo- tum, nobilior eſt omnibus corporibus cœleſtibus, q. d. Cōmen, q̄ diſpoſitio optima corporea debet eſſe nobi- lioris corporis, Et ideo concludit vltērius dicens, Et ideo non videtur nobis q̄ ſit ſine ſtellis, ſed eſt apud me ipſoſ- ſibile, Vnde ſemper inuenio Cōmen, coelum ſtellarū fi- xarum vocare coelum totū continens, & dicit in cōmen- to. 48. 12. Metaphy. & cum poſuerimus q̄ omnis orbis eſt propter ſtellam, & ſi non, eſſet ocioſus: & ibidem di- cit, ſed omnis motus eſt propter ſtellas, Poſſumus etiam dicere, q̄ adhuc, ſi ſit verum q̄ eſt aliud cœlū ſupra coe- lum ſtellarū, q̄ in illo coelo ſunt ſellæ, & hoc innuit Cō- men, cum dixit, remotū eſt apud me, vt ſit coelum nonū ſine ſtellis: & non dixit coelum nonum tñ: & hoc eſt tan- tum quod probat ſua ratio, nā ratio ſua in hoc ſtat, q̄ coe- lum eſt prope ſtellas & ſi non, eſſet ocioſum, per hoc au- tem non remouetur coelum nonum, & dicit in ſine vt iā poſui, & ideo non videtur q̄ ſit ſine ſtellis. Si tamen po- neretur corpus nonum, quod mouetur motu diurno tan- tum: & quod non habet ſtellam & demōſtrabitur, tunc oportebit dicere q̄ Ariſto, q̄ nō vidit in ſuo tēpore p̄ter motum ſtellarū fixarū, ſ. ſupra ipſum: & voluit declara- re, q̄ nō oportet ponere aliud coelum: et ideo nō oportet ponere aliū motū p̄ter iſtos: declarauit hoc iſto mō, ſi eſſet alius motus, eſſet alia ſtellā, Nam coelum nō eſt niſi propter ſtellam: non tamē ſequitur ex hoc absolute,

E q̄ coelum ſupremum, in quo non eſt ſtella, q̄ mouetur motu diurno, eſt ordinatum propter coelum contentum in ipſo: nam cætera non ſunt paria, Nam quāuis etiam po- neretur ita, ſ. q̄ corpus ſupremum motum ſc̄m motum diurnum non habet ſtellam, & quod eſt ſub ipſo, habet ſtellas, & eſt nobilior ipſo inquantum eſt ſtellarum, non ſequitur q̄ ſit nobilior absolute & ſimpliciter. Nam ſu- premum eſt nobilior, inquantum eſt maior: & quia mo- uetur motu velociſſimo & reliqua corpora cœleſtia ſe- quuntur ipſum, ita q̄ ſeruiunt ei quaſi, & motus eius nō perficitur plus vno motore, vt dictum eſt: & propterea diximus, q̄ motor eius eſt nobilior omnibus, & primus illorum absolute: ergo hoc debet eſſe nobilior, quia iſtæ diſpoſitiones ſibi attributæ arguunt in ipſo maiore per- fectionem perfectione inuenta coelo exiſtēti ſub ipſo, p̄- pter ſtellam, ſed tunc oportet limitare propoſitionem di- centem coelum eſt propter ſtellam, hoc modo, coelum, in quo eſt ſtella, eſt propter ſtellam.

Iſta ſunt viſa mihi Helię de Crera hebreo in iſta ardua difficultate, in qua nihil ſuſcepi ab aliquo moderno, ſunt tamen aggregata ex dictis Philoſophi, & domini Cōmē, quia ipſe videt dicere ſentētiās ſimiores ſententijs alio- rum peripateticorum præter Ariſto, aggregaui tamē di- cta eius & ordinaui modo quo videtur q̄ quædā verba eius exponunt reliqua, inquantum q̄ videtur nihil eſſe di- ctum, quin ſit in actu in verbis eius vel in potentia pro- pinqua, ſic etiam faciam in quæſtione ſequente quæ mul- tum eſt connexa cum iſta, & eſt hæc.

Q V A E S T I O D E M V N D I
E F F I C I E N T I A .

An entium vniuerſitas, ſecundum Philoſophorum dicta, à Deo glorioſo ſit, & quomodo.

N prima cauſa, & cōſequēter alia abſtracta dant motū tñ corporibus cœleſtibus, vel ſunt virtutes largiētes eis p̄manentia & eē. & quis eſt iſte modus, & vtrū, quomodo oīa entia ſunt cauſata ab ipſo Deo glorioſo ſc̄m principia Philoſophorū. Ad quēſtionē iam motā breui- ter dico, q̄ p̄fundi Philoſophi & maiores eorū, & maxi- me Auerrois in Tractatu de Subſtātia Orbis, & in libro Deſtructio Deſtructionū rñdent, q̄ primū abſtractum non tñ dat motū corpori cœleſti, ſed dat ſibi eē & per- manentiā æternā in ſua ſubſtātia: non eſſe, quod p̄ceſſit priuatio, vel non eſſe, q̄ hoc eſt ipſoſſibile ſc̄m principia eorū, ſed intelligunt, q̄ eſſe huius corporis ſequit̄ primum aliquo mō ſicut declarabit̄, & aliquo modo declaratū eſt in quēſtione de primo motore, nō q̄ ſit vere & proprie effi- ciens, vt dicit Cōmen, cōmento primo Quarto Cœli, & dicā in ſequētibz: ſed ſicut dicimus in reliqz abſtractis q̄ ſunt cauſata ab ipſo, & ſequitur per cognitionē, nam actio ſua nō eſt omnino naturalis neqz volūtaria eo mo- do quo in nos dicit̄ volūtas, ſed actio ſua ſequit̄ ſubſtan- tiam ſuā, ſubſtātia autē ſua eſt cognitio: & illa ſunt cauſata ab ipſo: ſicut intellectus vel intelligēs ſc̄m q̄ intelligens, cōſequitur intellectū, ita q̄ cauſat̄ ab intellectu, & dictū eſt in prima quēſtione in rñſione primæ difficultatis & ali- qualiter dictū eſt in. 12. Metaphy. cōmento. 32. de hoc, ſ. de modo, ſc̄m quē entia & maxime æterna ſunt cauſata à primo, & declarabit̄ hic p̄prie, q̄ autē corpora cœleſtia ſunt cauſata ab ipſo, p̄batur, quo probato habebitur mo- dus, ſc̄m quē ſunt cauſata. Primo ſic, actio eorū propria ſeu p̄pria paſſio ſequens eſſentias eorū, q̄ eſt in eis quaſi differētia vel accipit̄ in deſcriptione eorū loco differētię, & eſt vita eorum, eſt motus æternus circularis, ſ. ſic mo- ueri: remouens autem propriā paſſionē alicuius remouet eſſentiā illius, cōſeruans autē ipſam in æterno cōſeruāt illā eſſentiā, ſed primus eſt cā p̄petuitatis motus circularis il- lorū: ergo ille eſt cā eē & p̄manētia illorū, & cōponit̄ ſer- mo ſic, oē cōſeruās propriā paſſionē alicuius cōſequentē eſſentiā illius eſt cōſeruās eſſentiā illius: ſed p̄mū cōſeruāt motum

motū circularē in corpibus celestibus, qui est passio sequens substantias eorū, ergo iste est cā aliquo mō in eē substantiā eorū & in pmanētia: natura remouēs esse cōbustū vel caliditatē iā remouet naturā & substantiā ignis, & cōsequēter sic est de reliqs motorib⁹ cū suis corporib⁹, non tñ oīno eo mō. Vñ dicit Auerrois libro Destructio Destructio in mō scđo, q̄stione tertia, si mūdus esset æternus ex se & existēs nō fm q̄ mobilis: nam omnis motus cōstitutus ex partibus est nouus, i. factus, non hēret efficiens, sed si est æternus per dispositionē per quā semp est in factioe vel creatioe sua, tñ factio nō habet principiū nec finē, tunc dans vel causa istius factiois æternæ magis debet dici efficiens q̄ dans vel causa factiois nouæ: & fm hāc viā mūdus est factus à Deo, & hoc nomen factum magis cōuenit ei q̄ hoc nomē æternū: sed vocāt ipsum æternū, vt remoueat factio, i. ipsum esse factum ex subiecto & in tēpore, & ponit priuationem, & intelligit Cōmen, per mundū corpora celestia, & hoc magis declaro in alia via ponēdo verba Cōmen, in sua abbreviatiōe Metaphy, vbi dicit hāc verba: & ex hoc declaratū est q̄ ipsi, i. motores nō sunt motores tñ corporū celestium, sed dant eis formas eorū, per quas sunt, q̄a, qñ nos remouemus illas, i. intelligētias, nō inuenitur forma corporū celestium, sicut qñ remouet intellectus in actu remouet vltima perfectio: vel nō inuenit nobis vltima perfectio: & fm istū modū sunt efficiētes illa aliquo modo. Nā efficiens est, qui dat substantiā rei. Et hāc vel si sit actio vel actus perpetuus ei vel desinēs, sed melius est esse perpetuus: sunt etiā fines eorū. Nā formæ corporū celestium nil aliud sunt nisi illud, quod intelligūt de ipsis: mouetur autē ab ipsis fm desiderū: sunt ergo fines eorū, ista ergo principia ponunt esse respectu huius entis sensibilis, vt formæ efficientes, & fines: recurre ad illud quod dictum est in quibusdā suppositionibus q̄stionis pcedentis, vbi dictum est, q̄ eadē intelligentia fm diuersas cōsiderationes est finis & forma &c. Dicit vltēius in libro Destructio Destructio q̄ primū principiū est principiū omnium istorū principiorū fm efficiens & formā & finem. Nā forma & finis sunt idem in hoc genere entū, dans autem finē dat formā & esse: sed dans formā ē efficiēs. vult dicere, q̄ primus dat finē vt iam aliquo modo declaratū est, & ipse in illo libro declarat, ergo &c. Et hāc oīa declarata sunt ab ipso in sua abbreviatiōe & in media expositione, & in cōmen. 12. vbi dicit, declaratū est igitur in hac sententia, q̄ ens non materiale, quod iā declaratū est esse mouēs substantiā sensibile, est substantia antecedens substantiā sensibile: & quod est principiū eius fm formā & finē, & Cōmen, qnto eiisdē inquit, q̄ principiū primū substantiæ abstractæ etiā est substantia & forma & finis: & q̄ mouet vtroq̄ modo & cum adiunctū est huic illud quod dictū est cōmēto primo Quarto Cœli, i. vbi dicit, res enim æternæ nō habēt agens nisi fm similitudinem, neq̄ habent ex quatuor causis nisi formālē & finālē, & si habuerit aliquid quasi agens, nō erit nisi inquantū est forma illius, & cōseruans ipsum: & illud etiā quod dicit. 12. Metaphy. cōmēto. 44. vbi dicit, non est potētia, vnde neq̄ agens, neq̄ prouentus &c. erit hoc perfecte intellectum. Secūdo probat sic cōclusio: primū in omni genere est causa omnīū, quæ sunt sub illo genere: sicut ignis est causa cuiuslibet calidi, primū autē in genere vnitatis est Primus, qui est vere vnus: ergo est causa aliorū. Vñ corpus autem celeste est vnū cōpositū ex substantia & quantitate: nam si nō esset in ipso corporeitas, i. dimēsiōnes, non esset corpus vere: dans ergo vnitatē, vel ille qui est causa vnitatis existentis in ipso, dat suū esse & substantiam: primus ergo est causa sui esse. Nam sicut dicit Cōmen. 12. Metaphy. cōmēto vltimo, q̄ deficit à traductioe latina omne cōpositū: vult dicere, quocūq̄ modo cōpositionis vel constitutionis indiget causa extrinseca, à qua vel per quā illud cōpositū est vnū: & si illud principium est cōpositū indiget alio, & erit pcessus in infinitū.

A Et ideo oportet ponere vnū principiū omnino simplex. Tercio declarat supponendo illud, quod declaratū est in 12. Metaphy. q̄ ordo existens in exercitu est, ppter ducē primū: & nisi esset iste ordo, neq̄ exercitus, neq̄ vniuersum esset: hāc autem corpora celestia sunt entia particularia, quasi mēbra vnus animalis ordinata in esse totius vniuersi, & in ordine vniuersali totius, intantū q̄ ex omnibus entibus constituitur vnus ens, i. totus mundus, si sit per imaginationē quodlibet istorū corporū solum existens non ordinatū ad hoc, vt sit pars totius vniuersi cessabit suum esse, nam esse eorum consistit in ordine, & ideo dans vel causa ordinis in istis entibus dat substantias eorū: à primo autē est iste ordo, qui forte est vnitas existens in omnibus entibus fm naturas eorū, q̄, i. actio est causa vnitatis vno modo & multitudinis, alio modo vt dictū est in alia q̄stione: & dictū est à Cōmen. cōmēto, vltimo Metaphy. Vñ dicit ibidē cōcludēs, & hāc est causa q̄ mundus est vnus à primo: ergo prouenit aliquo modo substantia istorum, & forte hāc est virtus spūalis, quæ est in entibus, per quā mundus est ordinatus & vnus: & est similis ordini existēti in exercitu propter principē, sicut dictū est: vel forte virtus spūalis est illud quod, puenit à primo in entibus, & est in abstractis illud quod intelligunt de primo, quod est substantia eorū. Nā substantia vel essentia eorum nil aliud est, nisi illud, quod intelligunt de primo, in reliquis autē entibus est illud, quod habent de primo fm naturas eorum: nā ipsa recipiunt suum esse ab abstractis mediātibus corporibus eorum, esse autē illorum corporum, i. celestium ē à motorib⁹ eorum aliquo modo, vt dictum ē: nā nō est in materia aliorum entium pter abstracta recipere intellectionem, sed recipiunt esse, quod est eis proprium: & hoc apparet magis in entibus transmutantibus, quorum causa est motus: nā nisi motus Solis sit fm circulum obliquum, nō esset generatio neq̄ corruptio: sed motus est causa in esse & cōseruatiōe istorum inferiorum. Nā ab illis corporibus proueniunt qualitates propriæ & figuræ, ppræ & proportionēs & mensuræ propriæ, sicut bene declarat Auer. in. 12. cōmen. 18. motores autē sunt causæ motuum, & p̄mus est causa omnium, sed hic ē alius modus vnitatis vel vnionis, de quo dictum est in scđa via. Declarat p̄terea, nam quāuis abstracta nō dant esse in actu corporibus celestibus, i. esse pfectionale, vel pfectum, sicut forma, p̄pria materiæ, nā sunt substantiæ in actu & motores eorum non inhaerent materiæ, neq̄ pducuntur de potētia materiæ, sicut est de forma materiali, tamen aliquo modo sunt formæ eorū, à quibus, pueniunt oēs actiones eorū corporū, & sunt ppter motores, ita q̄ accideria, p̄pria cuiuslibet sunt in eis ppter motores, sicut materia determinatur à forma vel ab anima, & motio eorum, puenit ab ipsis: & sunt perfectiones illorū corporū, vt dictum est, quod enī mouet ipsum motu, p̄prio illi, est illud, quod largitur illi primo dispositiones, p̄ quas acquirit motum p̄prium. Et ideo mouens est agens orbem aliquo modo. Vnde & dat quantitatem propriam & figurā propriā isti motui, i. circulare. à primo autē inest eis mensura, p̄pria isti motui, i. circulare, à primo autē inest eis mensura, p̄pria vnicuiq̄ illorum corporum, & conuenientia inter ea adinuicē in ordine & quātitate, ita q̄ ex oībus p̄ficiat vnus actus, i. totus mundus, vt bene dixit Cōmen, in de Substantia Orbis, & iō cā motorū est cā esse corporū celestium, & quibet motor p̄prie est cā sui corporis, remouēs ergo motores remouet pfectionē corporū celestium, & formas eorū, quāuis nō sint formæ materiales, remouēs autē perfectionē & formā rei, remouet eē rei, & allegatum est ex verbis Cōmē. in p̄ria rōne, debes autē scire, q̄ non cōtradicit huic illud q̄ dictum est in libro Cœli & Mun. quod nihil est posse corrumpi, quod tñ perpetuē ab alio, vel recipiat æternitatem ab alio, nam nō dicimus coelum esse posse corrumpi, & nō sequitur ex modo, fm quē diximus coelorum esse, & abstractorū cāum eē à p̄mo q̄ in natura eorū sit p̄p̄tas

Iandū. sup Phy.

f. iij

ad

ad corruptionē. Nā in natura & substantia eorū nō est aliqua causa de causis corruptionis, qā sunt simplicia nō recipiētia transmutationē nisi fm motum locale circularē, sed esse eorum tñ depēdet ā primo, qā primus dat eis ordinē & vnitatē &c. Et cōsidera in hoc, nā nos dicimus, si primus nō esset nō remaneret entia, qā oīa dependēt ā primo modis diuersis, materia enim prima dependet ab ipso, qā nō pōt esse sine forma omnino. & ideo primū efficiens formatū, eo modo quo formæ materiales dicuntur esse factæ, dat esse materiæ, non esse absolutū, ita q post priuationē omnino facit illā esse, nam illa est quoddā ens potētiāle de se, sed dat ei ēē actuale pfectionale, vel actū perfectum esse: et si non esset hoc actuale esse quod habet ā forma non esset materia. Nam, cum remouet forma & finis rei, remouebitur illa res. Declarabitur autē postea, quomō formæ elementorū sunt causæ ēē materiæ. Et iō, si oīno remouebit forā oīno remouebit esse materiæ, non quod in sua substantia est aliqua cā corruptionis, et in ipsa sit natura potens recipere corruptionē: & tñ perpetuat ā primo: quod est ipossibile, ā quo fugimus, nā ipsa in se est simplex, sic dicā de corpibus celestib⁹, q ipsa sunt quædam entia: & de necessitate sui esse sunt motores eorū, & maxime primus, sicut declarauī, & ideo remouēs ēē primi remouet esse eorū: qā ad esse & pmanentiā istorū req runt necessario motores eorū, remouens autē aliquod necessarie requisitū in esse alicuius remouet esse illius, nō q in illorū corporū sit possibilitas ad corruptionē. Et ā primo remanet illa natura æterna, nā simplicia sunt, q nullā causam corruptionis habēt. Et iō nō sequit, celū vel corpora celestia idigent esse primi vel motorum: ergo pnt in se corrūpi vel sunt possibilia corrūpi fm suas naturas. Nā non intelligimus per esse possibile corrūpi nisi hēre in se naturā possibile recipere corruptionē: hoc impossibile est in eis. Dicimus etiā, q esse abstractorū est ā primo, nā ipse est intellectū eorū. Intelligēs autē fm q intelligēs, nō est, si intellectū nō sit, & ideo dicit Auer. 12. Metaphy. cōmento. 4. 4. mos autē modernorū in dicendo, q ā tali motore, puenit talis motor, aut sequit aut pcedit, aut talia verba, nō vere intelligunt de istis principijs abstractis, oīa enim ista sunt dispōnes supficietenus agentium non vere, tantū enim est illic intellectus & intellectum, pficiens & perfectum. Vnde dicit, q ab agente nil prouenit nisi extrahere illud, quod est in potētia ad actum: sed illic nō est potētia, i. qā illic nō est subiectum. vnde neq agēs, i. nisi fm similitudinē: sicut dixit in sua abbreviatio ne Metaphysicē ad istum, ppositū, ipse, s. primus, est etiā causa ordinis existentis in ipsis, esse enim istorū est fm q sunt pncipia particularia sub primo pncipe, sicut etiā & ordo nobilium regentiū exercitū in hoc constitutorū est ppter primum ducē, fm q sunt constituti, sed qā abstracta sunt entia vel suū esse absolute est inquantū sunt nobiles vel serui cōstituti ā primo, nam ipsi sunt simplices, & non inueniūt in eis esse modus, fm q sunt serui, & modus fm quē nō: quāuis sint entia, vt inueniūt hoc in cōpositis, i. q esse absolute seruorū nō est ā dño, sed quod sunt serui est ā dño, hoc autē nō inuenitur in abstractis: nisi qā seruitudo eorū est ordo vel intellectū, quod intelligunt, intellectū autē in eis est idē cum intellectu, sicut dictū est: sed qā intellectū eorū est illud, quod intelligunt ā primo modis diuersis: & intellectū eorū est sua substantia, seruitudo eorum est sua substantia. Declaratum est ergo, q illi sunt entia simplices, fm q sunt serui, & iō, si dñs nō sit, s. primus, illi nō sunt: nō tñ sunt possibiles corrūpi. Dico cōsequēter etiā de cōpositis, q esse eorum est ā primo, nam ipsa sunt entia ppter cōpositionē & vnitatē, q est in cōpositione eorum, & ppter alia dicta & dicenda, dans autem cōpositionē & vnitatē est primus mediantibus motoribus & corporibus celestibus: & forma prouenit ab ipso isto modo, mediante tñ agente particulari: & ordo intellectualis, quē cognoscimus esse in ipsis prouenit ab ordine intellectuāli in se simpliciter. vnde dicit Philoso-

phus, nisi esset motus Solis in circulo obliquo, non esset generatio neq corruptio. Et cum erunt hæc omnia bene cōsiderata, soluentur multæ difficultates in multis scientijs, & nō oportebit dicere omnia entia esse in prædicamento relatiōis, ita q substantia eorum cōsistit in relatione: nō quod relatio sit in eis addita subiecto accidēs eis, sicut narrauit Auer. de Auic. i libro Destructio Destructiōum. Nota tamē, q nō est proprie efficiens in rebus æternis: sed efficiens fm similitudinē, vt dixi, vnde sicut dicit Cōmen. in illo libro actio agentis nō cōsistit in priuatione fm q est priuatio, quia priuatio non est actus: neq in esse, cui non inest priuatio, quia quod habet esse perfectum in vltima eius perfectione non indiget efficiēte vel producente, vnde concludit, q tantum consistit in esse in tēpore, in quo ei inest admista priuatio, & est esse potētiāle. & ideo dicit, q motus semper indiget motore. Sed adhuc accidit in hoc maxima difficultas, nam Cōmentator in. 12. Metaphy. in solutione Ioannis Grāmatici dicit, in corpore quidem celesti non est potentia, vt corruptatur: quia nō habet contrarium, est igitur permanens per se, & per suam substantiam. Motus autē impossibilis est vt sit permanēs per suam substantiam, cum habet contrarium, s. quietem, fm igitur permanentiā motus, oportet nos ponere aliam intentionem remanentem in se, e contrario permanentiæ quæ est in substantia, & ideo non est in celo possibilitas nisi vt qescat, vnde concludit, q motus est necessarius per aliud, possibilis ex se: sed impossibile est inuenire substantiam possibile ex se, necessariam ex alio: quia illud, in quo est potentia in substantia, necesse est vt trāsmutetur eius substantia: & impossibile est vt acquirat permanentiam & æternitatē ex alio, nisi natura possibilis trāsmutetur in naturā necessariā, & dicit vltius, cum enim declaratum est corpus esse æternum, possibile est existimari q non indiget in hoc esse ponere principium nobilius eo: sed ipse ibidē declarat q necessarium est ponere principium nobilius ipso propter permanentiam & æternitatem motus omnino intransmutabile, & non ponit hoc propter permanentiam corporis celestis, & in de Substantia Orbis versus finem, loquendo de motore dicit, & vt sit anima non admista materiæ, sed anima corporis æterni, ita q ista anima non sit abstracta ā corpore suo, & cum hoc separata ab ipso, inquātum illud corpus non indiget ipsa: quia est permanens per se ex oībus istis, ergo vī q corpora celestia nō indigent in suo esse & pmanentiā motorib⁹ eorū. Oppositum tamē apparet per dicta. Præterea, In fine de Substantia Orbis inquit, q dator continuationis motus est dator motus celi, & nisi ipse esset, destrueret motus: & si motus, & celum, celum enim est per motum suum, & si motus celi destrueretur motus entium inferiorum destrueretur: & sic mundus. Ex quo verificatur, q dator continuationis motui est dator esse omnibus alijs entibus. Et in illo tractatu versus medium inquit, & debes scire, q istud corpus celeste non indiget virtute mouente in loco semper tantum, sed largiente virtutem in se, & in sua substantia permanentiam æternam: quoniam & si simplex si modo habet potentiam in se, ad corruptionem tamen est finitæ actionis necessario: quia est finitarum dimensionum & terminatum ā superficie continente ipsum. Et omne tale, cum intellectus posuerit ipsum existens per se absque eo quod largitur ipsi permanentiam & æternitatem, necesse est vt ita sit de finitate suæ permanentiæ sicut est de finitate suæ actionis: vult dicere. Et ideo dans perpetuitatem actioni eius dat æternitatem suæ permanentiæ. Vnde concludit. Et ideo necesse est in intellectu esse potentiam largientem ipsi permanentiam æternam, quemadmodum largitur ipsi motum proprium æternum, & non hoc cātum: sed necesse est hic esse virtutem, quæ largitur ei motum proprium siue actionem, quæ est æternitas inter cæteros motus, s. motum localem in circuitu, & figurā propriam isti motui

tui, s. sphericam: & multa alia, quæ ponit ibidem, & in fine huius sermonis reprehendit dicentes, q. Arist. non dicit causam agentem, sed mouentem tantum. Vnde sicut dicit ibidem, finis enim significat agens significatione necessaria, sicut motus mouens. Dicit præterea contra Autzen, & Algazel, q. quædam entia sunt, quorum differentia substantiales sunt per motum, vel motus & cælum & inferiora sunt huius generis, & nisi mundus esset secundum hanc dispositionem, i. q. sua substantia consistit in motu, mundus non indigebat Deo post suum esse. Et dicit præterea, q. Arist. uidet q. mundus habet efficiens, & dans motum corporibus cælestibus dat esse in eis, nam per motum sustentatur eorum esse. Præterea dicit, q. ipse dat unitatem, per quam mundus est vnus, dans autem unitatē, quæ est conditio requisita in esse compositi, est dans partes, sicut declarauit ibidem, declaratum est ergo, q. cælum indiget perpetuitate & permanentia sui esse à motore, & maxime à primo. Oppositum tamen videtur ex dictis, et utinam scirem veritatem huius. Ad hoc tamen dico, q. multum differt dicere cælum habere potētiam in se & in sua substantia, vel esse possibile ex se, & dicere, q. non remanet esse cæli sine esse motorum. Nam secundum primum modum intelligitur q. in ipsis est natura recipiens corruptionem & contrarietatem, vel q. sint possibiles corrupti secundum naturas eorum, & sunt vere composita, ita q. illæ formæ constituantur in esse per sua subiecta, recipiunt tamen perpetuitatem ab alio: & hoc est impossibile. Nam illud, quod secundum suam naturam est possibile, ita q. habet potentiam ad corruptionem, à nullo recipit perpetuitatem, & hoc probant rationes priores, & maxime cum sint intellecta dicta Comen, in locis proprijs. Secundum autem alium modum intelligitur q. de rebus necessario requisitis ad permanentiā & esse substantiæ cæli sunt eorum motores & maxime primus, sicut de necessario requisitis ad esse & permanentiam materiæ est forma aliquo modo, dixi autem aliquo modo: ipsa enim non constituantur in esse per suas formas, sicut composita, neq. formæ earum per ipsa: neq. in ipsis est natura recipiens corruptionem, & per primum continuantur in esse, nam hoc est impossibile, neq. habet naturam recipientem contrarietatem, & hoc probant rationes factæ in oppositum, & considera bene in hoc, sed per declarationem maiorem verborum Comen, cum dicit, q. corruptio in ipso, s. in sua substantia est impossibilis, sicut quies. Et dicit est quæstio permanens per se, & per suam substantiam: sed motus impossibile est esse per se permanens, quia habet oppositum, & est quies. Et dixit, q. ideo dicit Philosophus, q. non est timendum q. cælum quiescat in aliqua hora, & non dixit q. corrumpetur, & dicit q. si motus cæli est æternus, substantia cæli est æterna, et non conuertitur: & dicit, q. propter permanentiam motus cæli est necessarium nobis ponere rem aliam permanentem ex se, & hoc non indigemus in permanentia & continuitate substantiæ cæli, & in fine Substantiæ Orbis inquit, loquendo de anima cæli, & cum hæc est separata ab ipso, in quantum illud corpus non indiget ipsa: quia est permanens per se, ut positum est. Dico, q. indigere motoribus in permanentia cæli dupliciter intelligit. Vno modo considerato cælo secundum suam substantiam tantum, non secundum suam actionem, sed secundum motum circulares æternum, quæ est passio eius, sequens substantiam eius, s. recipere motum circulares. Alio modo considerato cum eius actione simili. Adhuc primus modus dupliciter intelligit, aut quod indiget dante permanentiam & perpetuitatem suæ substantiæ: quia in ipso est natura recipiens corruptionem, s. quia habet potētiam ad corruptionem, ut dictum est, aut quia indiget perpetuitate: quia sua permanentia non est possibilis nisi per res indigentes alio, sicut est unitas & ordo & reliquæ dispositiones, quæ non inueniuntur in ipso nisi propter primum. Motus etiam localis dupliciter consideratur. Vno modo secundum q. est localis tantum, Alio modo secundum q. est motus localis corporis cælestis. Iste autem mo-

A dus diuersimode adhuc consideratur in respectu omnium eius causarum, s. motoris æterni intransmutabilis omnino, & mobilis æterni, cui non inest potentia ad corruptionem & necessitatem motus localis continui illius: vel consideratur secundum se, non per relationem ad omnes eius causas, & tunc dico, q. si consideretur cælum modo secundo, id est cum sua actione, tunc de necessitate permanentiæ eius requiritur motor & maxime primus, nam, si passio propria rei non esset, vel actio eius sequens substantiam eius non esset substantia eius. Et ideo causa perpetuitatis motus est causa perpetuitatis substantiæ & permanentiæ eius: secundum etiam modum primæ diuisionis, patet q. indiget permanentia, quæ prouenit à primo, sicut declarauit, secundum autem primam partem diuisionis, patet q. non indiget perpetuitate, quia non habet potentiam ad corruptionem, neq. contrarium, neq. est compositum: neq. habet aliquam causam ex causis corruptionis, & q. declarat hoc totum est illud quod dicit Comen, in Lib. d. d. quæstione, 10, q. corpus cæleste apud omnes Philosophos est necessarium per aliud: & iam locutus sum de hoc in alia quæstione. Motus etiam localis circularis consideratus absq. eius causa est possibilis: quia habet oppositum, s. quies: & potentia semper est admixta motui: & ideo semper indiget motore, vnde, quamuis corpus cæleste de sua natura sit in potentia ad motum, & est aptum sic ab illo motore moueri, tamen ipsum est de se ens actu, & nisi esset motor haberet priuationem motus: & ideo aliquo modo resistit ut Comen, trac. de Vacuo, & aliquo modo non, & eius motor non potest ipsum velocius mouere, & hoc inest ei propter talem naturam illius corporis & motoris illius, s. sic moueri. Consideratus autem in comparatione ad omnes eius causas est necessarius æternus, ita q. non est possibile non esse, & totum hoc est clarum scientibus commēta, & maxime Duodecimo Metaphy. ubi loquitur de Ioanne Grammatico. Et cum hæc sunt bene considerata, soluentur multæ difficultates. Nunc est visum mihi aggregare ex dictis Auer. illud quod est conueniens huic, s. q. omnia entia dependunt à primo. Inquit enim in sua abbreviatione Metaphy. postq. compleuit sermonem de motoribus abstractis, q. abstracta sunt causæ corporum cælestium, eo modo quo diximus: & primum abstractorum est causa aliorum, elementa autem sunt de necessitate causata à motu corporum cælestium: et hoc iam declaratum est in Libro cæli. Ibidem enim dictum est, q. de natura motus est causare caliditatem. Ad esse autem caliditatis sequitur leuitas, quæ est forma ignis, vult dicere sequens formam ignis vel q. accipitur loco formæ. Et dicit ulterius, q. ad priuationem motus sequitur oppositum, i. grauitas, & ideo ignis terminatur in concavo corporis cælestis, terra autem est in medio propter remotionem eius à motu continentis, simplicia autem media, quæ sunt inter ignem & terram, scilicet aer & aqua: inueniuntur secundum duplicem dispositionem, ita q. sunt graua & leuia: graua respectu superiorum, & leuia respectu inferiorum: & vniuersaliter, quia esse corporum simplicium est secundum q. sunt contraria, causa autem in contrarietate eorum nihil aliud est nisi motus corporis cælestis. Corpus cæleste de necessitate est efficiens eorum, & conseruans, & non tantum hoc habet corpus cæleste respectu illorum, sed etiam ponitur quasi forma eorum et simplicia respectu illius quasi materia. Inferior enim eorum perficitur per superius & omnia perficiuntur in fine corporis cælestis. Et hoc iam declaratum est in Libro Cæli, corpus etiam cæleste in quantum rotundum non potest esse sine corpore, circa quod reuoluitur & est centrum, terra autem est talis respectu cæli, cum autem terra sit, reliqua elementa sunt de necessitate, ergo elementa sequuntur esse corporis cælestis, sicut sequuntur lapides & parietes formam domus. Et cum hoc sit ita, corpus cæleste est causa esse elementorum secundum conseruans, & efficiens, & formā, et finem, Debes tamen scire, q. hæc declarata sunt perfecte ab ipso

DE EFFICIENTIA MVNDI

ipso in commentis eius, & maxime in dictis de Caelo & Mundo: sed hic tantum supponit ista. Et ideo non multum insistit, cura etiam Philosophi non est de nominibus. Et ideo postea in illo Libro ponit dicta quasi media inter dicta sua & Auicem. Ego autem accipiam ex dictis eius quod est conueniens positionibus eius in commentis suis. unde vltius asserit, quod de rebus homogeneis & animatis non indigemus in assignatione causarum eorum nisi elementis & motibus corporum celestium, & hoc in homogeneis: sed in animatis oportet ponere generas etiam de specie eorum aut aliud loco illius. Et ideo dicit Aristoteles, quod Sol & homo generant hominem. Nam ista generabilia & corruptibilia indigent qualitatibus propriis & figuris propriis & determinatis, quae proueniunt a motibus diuersis & aspectibus corporum celestium: & haec mensura in omni specie istorum non prouenit nisi ab arte diuina intellecta per se, nam istae formae habent esse multiplex, & esse eorum perfectum est in abstractis. Et maxime in primo, sicut declarat Commen. in Duodecimo Metaphy. & in alijs locis contra Platonem & Themistium & Auicem, & dicit in sua abbreviatione in loco praedicto, & quia illa corpora sunt viua dant vitam istis inferioribus. Nam nihil potest mouere materiam ad perfectionem animalem nisi corpus animatum. Nam res attribuit alijs similem substantiam eius, & in dicta abbreviatione, dicit in hoc proposito post iam superius dicta: & cum hoc sit ita, sicut narrauimus & declaratum est de corporibus celestibus, quod sunt causa in esse elementorum, & secundum quot modis sunt causae eorum, dicamus, quod formae elementorum sunt causae propinque in esse primae materiae communis eis secundum formam & finem tantum. Nam materiam primam impossibile est habere causas praeter istas duas tantum. nam efficiens producit rem dando actum vel relictum rem sibi similem & est forma. materia autem prima non habet formam, ideo neque efficiens, vult dicere, quod non habet formam, quae sit de substantia vel essentia eius vel pars essentiae, neque habet aliam materiam: quia ipsa est prima. Ipse etiam declarauit commento primo quarti caeli, quia res aeternae non habent efficiens, nisi secundum quod est forma eorum aliquo modo & conseruans. declarauit hoc etiam commento. 2. Secundi Caeli. Possumus et alio modo imaginari materiam esse causatam. Nam hoc nomen materiae dicitur de corpore celesti, & de ipsa materia secundum prius & posterius: quae autem talem habent dispositionem primum eorum est causa aliorum, secundum hoc ergo erit materia corporum celestium causa in esse istius materiae, & causa in esse materiae corporis celestis sunt formae eorum, id est, motores abstracti, ut declaratum est. necessitas autem istius ordinis in illis intelligitur hoc modo: quia enim sunt abstracta secundum esse perfectum habent producere vel ordinem ab ipsis alia entia: sed, quia quaedam istorum entium formae eorum non possunt esse sine subiecto de necessitate est vel sequitur esse subiecti: & esse istarum formarum in materia est propter necessitatem, sed esse eorum in se est propter nobilitatem. Nam esse eorum de necessitate melius est non esse vel priuatione earum. & propter hoc soluitur dubium accedens in esse istarum formarum, nam potest quis dicere, ex quo entia habent perfectius esse in rebus abstractis, quare inveniuntur secundum modum minus nobilem: nisi quis dicat, quod finis in hoc est esse earum in materia: & sic magis nobile erit propter minus. Sed nos dicamus, quod esse earum hoc modo est de necessitate aliud esse, & est, quia esse nobilius est priuatione: & ideo esse earum est diminutum, esse autem earum diminutum est magis nobile respectu priuationis, esse autem earum diminutum & materiale est propter necessitatem, quia non possunt esse secundum dispositionem perfectiorem, vult dicere, secundum quod sunt in actu, quia quando sunt in potentia, sicut dicitur, quia forma artificialis est in potentia in anima artificis, ut dictum est quaestione praecedenti, habet nobilius esse: in actu autem non possunt habere maiorem perfectionem quam istam, id est, esse materiale, & dicit vltius, quod sicut nos

Enobiliores sumus docendo alios cum habemus vltimam perfectionem secundum quod est possibile eis: sic est dispositio principiorum abstractorum in esse corporum celestium ab ipsis: sed formae quatuor corporum, id est, elementorum sunt propter necessitatem, id est, propter esse formarum corporum celestium, vult dicere sicut dictum est: quia elementa sunt propter corpora celestia in quantum sunt rotunda. Corpora autem propter motores eorum, vel forte, quia de natura illorum motorum est prouenire ab ipsis alia entia. Dicit vltius, quod inveniuntur etiam in materia propter necessitatem, & quasi accedit eis necessitas duplici modo, secundum quod sunt entia, alio modo secundum quod sunt in materia. Causa autem istarum necessitatum in eis est esse corporum celestium, nam necessitas in eorum esse est esse corporum rotundorum, & in esse eorum in materia est esse corporum celestium in subiecto, ut puto si non sit error in scriptura: quod vult dicere, cum dicit in subiecto corpus circa quod voluentur, & est centrum: & forte intelligit per subiectum corpus celeste, quod dicitur subiectum respectu formae abstractae non materiae: sed illud quod magis videtur secundum positionem suam est, quod necessitas in essendo entia est propter perfectionem motorum, nam res abstractae & perfectae proueniunt ab ipsis alia entia, ut dictum est, & causa in esse materiali est, quia non possunt habere perfectionem nobiliorem ista: & quia necesse est esse corpus circa quod voluitur caelum. Sequitur vltius dicens, formae autem, quae proueniunt post missionem elementorum & complexione, sicut forma vegetabilium & forma hominis, esse eorum est propter animam intellectiuam: & esse animae intellectiuae vel rationalis propter nobilitatem, sicut est dispositio in corporibus celestibus: puto quod intelligit per hoc, si per animam intellectiuam intellexit abstractum a materia quod ipsa inuenitur propter se, & quia habet esse nobile, sicut reliquae intelligentiae causatae aliquo modo. Et ideo dicit, quod ens magis propinquum corporibus celestibus secundum nobilitatem est homo, & est quasi medium inter esse aeternum & generabile & corruptibile: sed, si intellexit per animam intellectiuam virtutem cognitiuam sequens formam materialem propriam hominis, ut videtur ex dictis eius, cum dixit, & esse animae intellectiuae vel rationalis etiam in materia est propter necessitatem: tunc intelligo, per illud quod dixit propter nobile, sicut est dispositio in corporibus celestibus, quod haec anima, quae aliquando vocatur intellectus, est propter animam intellectiuam, sicut corpora celestia sunt propter motores eorum, sed magis videtur mihi, quod hoc est dictum Auempace de intellectu possibili, hunc enim librum composuit ante commentum multis annis, scilicet, totam summam Philosophiae et Logicae, in qua propter breuitatem secutus est alios in multis: inuideo tamen quasi semper illas non esse firmas sententias. Et ideo dicit postea, quod proportio animae rationalis cum formis inferioribus ipsa est proportio rationalis ad intellectum acquisitum: & ex hoc uidetur, quod ipse loquitur hic secundum opinionem Auempace, sed secundum positionem propriam, in qua ponit quod materialis intellectus est aeternus & acquisitus corruptibilis, non verificatur hoc, nam corruptibile non est nobilius aeterno & abstracto: & forte vult dicere, quod esse animae intellectiuae secundum quod est recipiens, est propter esse nobilius hominis, scilicet, ut homo per ipsam sit intelligens & nobilius, & etiam propter naturam suam inest ei hoc: sed esse ipsius secundum se ipsa est propter se, illud autem quod dixit, sicut est dispositio in corporibus celestibus, id est, quibus appropriatur motores propter melius, & ut sint nobiliora, cum autem dixit, hanc animam esse in materia, forte vult dicere, quod ipsa attribuitur corpori, & recipit a potentis animae materialis: & secundum hoc forte intellectus acquisitus seu in habitu, est nobilior anima intellectiuam, ut est receptiuam. Nec est remotum, quod sit in aliquo abstracto non ita perfecto aliqua dispositione prope perfectionem hominis: & maxime quando hoc inuenitur in ipso propter suam naturam diminutam respectu aliarum intelligentiarum: & fore

forte hoc inuenitur in ea secundaria intēctione propter hominem: primaria autem propter suam naturam, quia nō potest aliter esse, & melius est sic esse q̄ non esse omnino. Inquit vltērius, & proportio sensitiuā ad rationalem est proportio vel habitudo materiā: & proportio vegetatiuā ad sensitiuā, & proportio homogenei ad vegetatiuā etiam est proportio materiā: & ipsamet est proportio formā homogeneā ad elemēta, & homo est illud, in quo cōiungitur esse sensibile cum eē intellectuāli, propter quod autem inuenit de anima sensitiua & vegetatiua plus vna specie. Videtur enim q̄ esse eorum est propter perfectionem, & videtur q̄ quēdam earum sunt propter hominē, vel quēdam propter quādam. In aliquibus autem animalibus hoc non videtur, & ideo postea declarabitur, q̄ quādam etiam corrumpunt quādam per accidēs, & propter necessitatem materiā, sicut scorpiones & alia venenosa, quā videtur corrumpere quādam alia, quā si nō sint nobiliora, non sunt minus nobilia: & dicit loquendo de solitudine, q̄ si inuenirentur istā res, quā prouenit de necessitate materiā, a quorum esse accidit malum esse magis malum. Nam impossibile est in esse eorum magis hoc & exemplificat de igne, cuius vtilitas est manifesta, sed sibi accidit corrumpere multas res. & concludit vltērius dicens. Iam declaratum est ex isto sermone quis est modus esse rerum quarundam a quibusdam, & proportio quorundam entium ad quādam imperfectionem, & q̄ omnes perfectiones attribuuntur ad primā perfectionem, vel dicuntur per attributionem ad ipsam, & de necessitate eorum esse est causatum ab esse primi. Et declarat postea loquendo de solitudine, q̄ motus corporum celestium est conditio requisita in esse cuiuslibet rei hic producta, & in cōseruatione illius: & magis apparet hoc de Sole, & postea de Luna. Nam declaratum est de dispositione Solis, q̄, si esset maior q̄ ē, & locus eius magis propinquus, ipse corrumpere vegetabilia & animalia per intensam caliditatem: & si fuisset minor vel remotior, corrumpere illa propter intensiones frigiditatis, & videtur hoc etiam, nam res, per quā Sol agit caliditatem, sunt motus eius vel retractio radiorum, & multa sunt loca, quā non sunt habitabilia propter nimiam caliditatem & nimiam frigiditatem, & videtur etiam hoc. Nam, si non haberet circulum obliquum, non esset hic ver, neq̄ estas, neq̄ autumnus. Et clarum est, q̄ ista tempora sunt necessaria in esse vegetabilium, & dicit prætērea, q̄ si non esset motus diurnus, nō esset dies neq̄ nox: & eēt medietas anni nox & medietas dies, & tunc res corrumpere in die propter caliditatem, & in nocte propter frigiditatem: postea ponit actiones Lunā, & dicit postea, q̄ hęc est dispositio aliarum stellarum & corporum eorum. ipse enim procedunt fm distantias determinatas ad Solem. Et ideo dicit Arist. q̄ motus eorum est fm motum Solis: dixit autem hoc, quia videntur sequi motum eius, & quærunt quasi assimilari sibi. Et ideo debemus hoc accipere ab Astrologis. Et vltērius inquit, sed propter nobilitatem istorum corporum celestium, sicut multoties diximus, non videtur q̄ solitudo vel cura eorum sit prima intēctione propter ista inferiora, & si non res æternæ essent propter corruptibiles, & magis nobile propter minus nobile: sed q̄ acquirunt istam æqualitatem & ordinem in motibus eorum per illud, quod intelligunt de substantia principiorū eorum, vult dicere, cum sint cōsiderata, in quātum sunt animata & habētia intellectum, sicut iam dixi: principia autem istorum acquirunt hoc a primo principio, quod ē Deus, & ipse est causa in esse rerum super terram & omnium hic existentium, quod est bonum simpliciter est ab ipso. Hoc est quod visum est mihi Helix de creta hebreo aggregare ex dictis philosophorum fideliter recitatis in hac nobili quæstione. Et si Deus prolongauerit vitam et bona fortuna successerit, dicam magis prolixè in istis rebus nobilibus &c. si quid tamen dictum sit contrarium legi non mirum est: quia tantum intēctiones Philosopho

Anni tpa di
uersa quātū
necessaria
sint.

A rum secundum fundamenta eorum dicere volui, scitur, n. q̄ via legis, cui magis creditur, alia est a via philosophica. Finis huius opusculi factum est Venetijs in. 1480, secundum numerum latinorum.

QVAESTIO DE ESSE ET ESSENTIA ET VNO.

Cum essem Perusij cum doctissimo comite magnifico domino Ioāne mirandulano philosopho clarissimo, multa de esse & essentia & vno diximus: quia tamen positio Commentatoris circa hoc quoq̄ modo occulta est, nulli complete posita: ideo hęc pauca aggregaui magis de clarando q̄ disputando: & maxime quia cum bene dispositis tantum loquendum est de his.

Quenam sit unius natura, & quomodo ad ens seu decem predicamenta se habeat.

Irca id quod dicit Commentator commento. 3. Tertij Meta. contra Auicennā de vno, Nota q̄ Auicenna credidit vnū sicut & ens esse quoddam accidens reale non solum in

predicamentis accidentium, sed in predicamento substantiā, ita q̄ vnum semper significat accidens realiter additum enti. Cuius ratio est primo, nam, si vnum in numero seu numero significat in accidenti accidens, & in substantia substantiam: numerus esset compositus ex accidentibus & substantijs, & nō ingrederetur sub vno genere, & a fortiori sub predicamento quantitatis, hoc autem est falsum. Prætērea si poneret significare substantiam tantum, sequeretur ex hoc aliud falsum, s. q̄ substantia existit in accidentibus, ex quo de aliquo accidente demonstrato dicitur ipsum esse vnum numero. vnde concludit, q̄ est vnum accidens dictum vnuoce de omnibus decē generibus non fm prius & posterius, & q̄ hoc vnū est vnum numerale, seu ex quo componit numerus. Hoc confirmat sic, quia in quibusdam manifeste apparet q̄ significat accidēs, verbi gratia, cū dicimus de aliqua aqua esse vnum numero: hoc enim est accidēs in aqua. & ideo aqua remanet aqua siue sit diuisa, siue non, eo modo quo accidentia succedunt in subiecto vnum post reliquum prætē corruptionem subiecti, manifestum est enim bene dispositis, q̄, cum aqua diuiditur, in quātitate tamen in qua potest stare eius forma, nō corrumpitur illic aliqua aqua nec generatur per acquisitionem nouæ formæ: substantia lis vel per corruptionem, aqua enim existens corpus homogeneum, non determinās sibi figuram per se modo de clarato in Libro Coeli, nec organice habens formam extensam non corrumpitur in tali diuisione: sed illā, quæ prius fuerunt partes coniunctæ, nunc non sunt partes. vnde per diuisionem vniuersalis substantiæ factæ sunt duæ: non tamen aliqua forma quæ non pręfuit acquiritur nec corrumpitur in diuisione, immo eadem pars formæ, quæ fuit in vnaquaq̄ parte aquæ, remanet, separata tamen ab alia: & simile accidit in quibusdam animalibus, in quib⁹ anima est quasi vna fm formam non fm numerum, vt dicit Philosophus & Commentator in commento penultimō & vltimo Primi de Anima. & in secundo commento secundo illic ponit, q̄ talis anima est quasi vna in forma, & in actu plures in potentia: & hoc manifestum est, sed dixi hæc, quia quidam dicunt aliter contra intēctionem Commentatoris & Auic. hic: & contra veritatem notā. Prætērea ipse arguit, vt dicit Commētator in dicto commento, quia hoc nomen vnum est nomē denominatiuum, seu concretum: ista autem nomina significant substantiam et accidens. Prætērea ipse arguit, si vnum non dicit dispositionem additam substantiæ, rei, tunc idem esset dicere hō est vnus, & homo est homo, vt dicit Commentator commento. 9. Decimi Metaphysicæ. Prætērea ipse credit, q̄ vnum dictum seu inuentum in omnibus predicamentis est illud, quod est principium numerorum seu eiusdem generis: numerus autem est accidens, quia est de predicamento

to quantitatis, ergo vnum significat accidens in entibus: & ideo opinatus fuit qd vnum nō est idem quod ens, seu non est idem cum prädicamento: ex quo enim est accidens de prädicamento quantitatis non possunt esse ipsa met prädicamēta, vnde concludit, qd est accidēs commune omnibus prädicamentis, de quibus omnibus dicitur seu prädicatur, vnde & ipse Auicen, putauit qd multitudō, quæ ponitur in genere numeri, cum dicitur, qd numerus ē multitudo vnitarum, est vnum cū numero & ideo dixit, quō multitudo potest esse genus numeri & ipsa est numerus met, nam multitudo in eo qd multitudo diuidit ad talem & talem multitudinē, sicut numerus diuiditur ad talia & talia numerabilia, s. sensibilia, vnde ipse putauit qd omnis multitudo est multitudo numeri de prädicamento quantitatis, sicut credidit, qd omne vnum est vnū de prädicamento quantitatis: cui obijcit Commentator in multis locis in dicto commēto & in cōmen. 8. Noni, & in media sua expositione: quē locum dominationi vestre traduxi, et in alijs locis, primo enim contradicit ei in hoc, qd ipse credidit, qd omne vnum significat accidens, secundo in hoc, qd credidit qd omnis multitudo est multitudo de prädicamento quantitatis, tertio in hoc, qd credidit qd vnum significat accidens semper, quarto in hoc, qd credit ipsum significare accidēs commune omnibus decem prädicamentis, quod dicitur vniuocē de ipsis, vt saltem sequitur ex dictis eius, immo videtur, qd etiam vnum, qd est principium numeri, non dicitur vniuocē de omnibus, de quibus dicitur, immo s. prius & posterius, nisi saltem s. magis famose & minus, vt apparet ex distinctione vnus numero, & vt postea apparebit: ex quib⁹ sequitur quintum, s. qd Auicen, male dixit in hoc, quod credidit qd vnum, quod est principium numeri de prädicamento quantitatis, de quo cōsiderat Arithmeticus est idē cum vno, de quo cōsiderat Metaphysicus: vnde hoc fuit causa sui erroris, sexto contradicit ei in hoc qd credidit qd vnum sit accidens reale in entibus, dato qd non sit anima, hoc enim nō est verum, saltem de vno, quod est principium numeri: de quo ipse errauit, & credidit esse vnum accidens cōe vniuocum, vnde, vt innuit Commentator in locis prælatis, & vbi loquit de significatione vnus numeri multipliciter dicitur, dicitur enim numerus numerale pri⁹ & famosius de continuo, sicut dicitur vna linea & vna sufficiens: dicitur etiam de corporibus homogeneis, quæ continent dispositionem aliquam in eis, & isto modo dicim⁹ de aqua demonstrata qd est vna aliqñ, quādoq; autem dicitur vnum de colligatis & de continuis, & maxime de colligatis s. naturam, vt manus & pes: posterius autem isto dicitur de colligato per artem, sicut dicitur de vna domo: dicitur aliqñ de vno indiuiduo s. formam sicut Plato & Cicero, & de illo qd est primum indiuisibile, & vniuersaliter omnia, de quibus dicitur vnum continentur in quatuor vt dicit Commentator primo cōmento Decimi Metaphy, multa tamē dicta apparēt diuersa in istis: quæ omnia à sapientibus bene intelliguntur, de his enim omnib⁹ dicitur vnum numero famosius, & vniuersaliter apud multos significat has res s. qd ipse sunt distinctæ ab alijs & indistinctæ in se: & ex his abstrahit intellectus intentionem vnus seu vnitas, quæ est omnino indiuisibilis, quæ est principium numeri: ex cuius multiplicatione fit quantitas discreta absolute, quæ est numerus. Istud autē vnum, sicut & iste numerus, est quoddam accidēs factum seu fabricatum per operationē intellectus: & iste est numerus, qui est de prädicamento quantitatis, de quo cōsiderat Arithmeticus, ipse, n. cōsiderat de uno, s. qd est vnum tantum abstractum à subiecto, vnum autem non numero dicitur etiam multipliciter, vt dictum est in loco suo, vnum autem, de quo cōsiderat Metaphysicus est synonymum enti, & dictum analogice, de quo dicit Philosophus & Commentator, qd est idem cum ente, & non differunt nisi quodammodo: vnde ambo significant vnam naturam, modis tamen diuersis, vnum enim, de quo cō-

syderat Metaphysicus dicit ens cum priuatione diuisibilitatis sue substantiæ & quidditatis, ens autem non dicit priuationem diuisibilitatis, vnde vnum, de quo cōsiderat Metaphysicus dicitur analogice de decē prädicamentis, s. de vno in substantia & de vno in quātitate, quod est principium numeri, & sic de alijs prädicamentis: vnde dicit Commentator, vnum, quod est principium numerorum, est ex entibus, de quibus dicitur hoc nomen vnum, licet sit magis dignum huius, i. hoc nomen vnum, quod ē analogum ad decem prädicamenta, & tāquam genus ipsorum, non tamē vniuocum dicitur magis digne de vno, quod est principium numeri quantitatiui, qui est aliquid decem prädicamentorum, de quo dicitur hoc nomen vnum analogice: quia ipsum est vnum omnibus modis, immo magis debet dici vnitas, quæ vnitas siue vnum inter oīa de quibus dicit, vt dictum est prius, dicitur de primo indiuisibili in vnoquoq; genere, quomodo autem vnum, quod est analogum ad decem prädicamenta inuenitur in omnibus prädicamentis, & quod non est accidens additum substantiis ipsorum, declaratum est à Commentatore in locis prädicatis & alijs vnum enim quod est synonymum enti, siue ens, accipiendo ens seu esse pro illo, quod est tanquam genus, cui opponitur priuatio, non pro illo, quod dicitur in propositionibus de secundo adiacente: et etiā copula in alijs propositionibus, seu hoc verbum est, quod idē significat quod verum, s. qd sicut intellectus intelligit illam rem, ita est extra animā: & vniuersaliter est de secundis intentionibus, seu est synonymum, non qd est quoddā accidens rerum, s. qd eorum esse in anima est conueniens ei, quod est extra animam esset additum substantiæ rei, accidens, vel hæc dicuntur vniuocē de decem prädicamentis, vel analogice seu s. prius & posterius vel omnino equiuocē, non omnino equiuocē: quia talia non habent vnam definitionem, neq; vniuocē, neq; s. prius & posterius: neq; etiam habent subiectum essentiale seu per se, neq; habent predicata p se, quibus diuiduntur prima diuisione, & non mediare, vt dicitur, ens aliquod est in potentia, aliquod in actu & similia, neq; dicitur de eis vniuocē: talia enim, si essent vniuoca cum alijs dispositionibus, quas etiam habent, essent genera decem prädicamentorum, impossibile autem est vt sit vnum genus vniuocum substantiæ & reliquis prädicamentis, cum sint natura omnino & totaliter diuise: ergo hæc dicuntur analogice: ergo significant substantias prädicamentorum, nam ista sunt, quæ dicuntur seu significantur s. prius & posterius, vel prädicamenta haberent alia prädicamenta, s. qd esse, quod est accidens in substantia, est prius, & in alijs est posterius, sicut ipsa, s. qd esse in quantitate proportionatum esse in qualitate, sicut quantitas ad qualitatem & similiter in substantia: hoc igitur accidens dicitur analogice, s. quod tale accidens in substantia est habitudo eius ad tale accidens in quantitate, sicut est proportio substantiæ ad quātitatem, & similiter in alijs: & s. hoc tale accidēs in substantia est in quantitate, quantitas: & sic erunt istis prädicamentis alia prädicamenta, & idem etiam contingit de istis: & si sic, esset processus in infinitum, confirmatur, si essent vniuoca & genera, sequeretur, qd substantia esset pars accidentis, vel accidens pars substantiæ, nā ista vel sunt substantiæ, vel sunt accidentia, Et sequeretur, qd substantia & accidentia non essent entia: & si dicatur, qd ista sunt vniuoca non tamen genera, nam sunt accidentia, hoc est falsum, nam res superior prädicabilis, de quibusdam vniuocē est genus, & maxime quando responderetur in quid: & hoc est notum, esset igitur accidens genus substantiæ, si est accidens, & sequeretur quod accidens est prius substantia: nam primum quod est in re est esse, Et etiam si diceretur, quod est accidens sequens, quō est possibile qd ex numeris ita diuersis fluat vnum accidens vniuocum: siue enim sit prius siue posterius, impossibile est vnum accidens vniuocum esse omnibus prädicamentis, ex diuersis enim s. qd quod diuersa omnino non prouenit vna res vniuoca

variouoca per se, vnum enim accidens vnam naturam aliquo modo sequitur, saltem per se, sicut vnus effectus per se ab vno agente aliquo modo. Alias multas intentiones fecit Philosophus & Commentator in multis locis: vide eas, non enim vere est intelligibile essentiam esse, non dico in potentia vel in anima sine existentia, sicut oportet istis extraneis intelligentibus dicere omnino, bene enim possibile est imaginari vere essentiam esse in potentia sine existentia illius in actu, sed in potentia vere, accipiendo autem esse pro vere, aliter est dicendum. Ex multitudine autem talis vnus analogice dicti causatur multitudo in vnoquoque prædicamentorum, sicut ex multiplicatione vnus, quod est principium numeri, & est vniuersale commune, de quolibet de quo dicitur hoc nomen vnum causatur numerus, qui est de prædicamento quantitatis, aliquod vnum autem quod est subiectum istius vnus, s. synonymum enti, quod etiam dicitur analogice, non est aliud nisi decem prædicamenta, s. res vnæ, quæ sunt in vno quoque prædicamento notæ in suis locis: & sicut quodlibet ens per se est vnum & è conuerso, & idem diuersimode significat, ita vnum verius, & prius dicitur de primo in vnoquoque genere, quod est indiuisibile in illo genere, vt dictum est, siue hoc sit naturaliter, vt in substantia principium substantiæ, s. Deus, & in qualitate album dicitur cōmento septimo decimi, siue ex constitutione, vt dictum è locis suis. Similiter simile est querere primum ens in vno quoque genere, & primum indiuisibile in vnoquoque genere, sed tantum differunt in modo: quælibet autem res cuiuslibet prædicamenti est vna non omnino indiuisibilis, nisi vnum quod est principium numeri, quod magis debet dici vntas: vnum autem tale omnino indiuisibile, quod est principium numeri, non est in actu nisi in anima, & p animam, extra animam autem est in potentia: sic vnum enim indiuiduum, s. substantiæ, verbi gratia non est omnino indiuisibile, sed est vnum indiuisibile in sua substantia in tali genere, & ipsum, vt sic, est in potètia, s. a quo abstrahit intellectus vnum & actu omnino indiuisibile, quod est principium numeri, & aliquod tale vnum in potentia non est accidens illius substantiæ, immo est ipsa eadè substantia accepta s. indiuisibilitatem substantiæ eius, & quidditatis, dixit autem aliquod, quia nō omne vnum in potentia vntas in ipso non est accidens, ut dicam, & similiter est in alijs prædicamentis, & vnum in potentia est subiectum vnus, quod est principium numeri, subiectum s. circa quod, vel de quo dicitur: non tamen de ipso uerificatur quod est vnum omnino indiuisibile, s. omnibus modis: est etiam subiectum, a quo abstrahit intellectus, vt dictum est, vnde Commentator non omnibus modis dicit vnum esse idem cum ente: sed tale vnum synonymum enti dictum analogice, quod est indiuisibile in quoquoque genere seu specie, s. indiuisibile s. suam substantiam & quidditatem, i. s. illam naturam, s. quam dicitur ens, verbi gratia, in humanitate & in asineitate: & sic de alijs, quod vnum non dicit accidens seu rem additam enti seu substantiæ illius, sed tantum addit priuationem diuisibilitatis substantiæ illius, seu quidditatis, vnde tunc ens dicit cum illa priuatione, quæ priuatio nō est res addita præter naturam illius seu essentiam, sed intellectus intelligit illam rem cum illa priuatione, seu illam rem, vt in ea est illa priuatio, i. intelligit ipsam vere non diuisibilem illo modo, ita quod vnum in quantitate seu in natura quantitatis idè est cum ente in quantitate seu quanto: & similiter ens in substantia est vnum in substantia: & ens in homine seu hō est vnus homo seu vnum in homine: & sic de alijs, differunt tamen modo dicto, & vniuersaliter ens substantia est vna substantia: & similiter de alijs, si enim per ens substantiam intelligimus genericam, per vnam substantiam etiā intelligimus vnā s. genus, i. non diuisibilem s. substantiam generis: similiter si intelligimus per ens substantiam specificam vel indiuidualem, intelligimus per vnam s. speciem vel indiuiduum, s. indiuisibilem s. substantiam

E speciei vel indiuidui, & simile est de alijs prædicamentis, vnde tale vnum sic synonymum enti dicit Commentator non esse accidens, certum enim est quod alijs modis vnum est accidens seu non est in substantia idem cum illo, de quo dicitur, vt verbi gratia, vnum s. locum, vel vnum in contiguatione, vt cum dicimus hoc est vnum contiguum, & similiter de alijs similibus, vt verbi gratia, vna aqua s. continuationem, similiter vnum de prædicamento quantitatis suo modo, vnde postea, s. indiuiduum de prædicamento substantiæ, est indiuisibile s. formam, s. quod non diuiditur in formis diuersis numero, s. diuersis indiuiduis: similiter homo seu natura & species humana est indiuisibilis in humanitate, & tamen diuisibile s. quantitatem: et simile est de reliquis, similiter autem vnum s. formam, s. vniuersale non modo sibi conuenienti, & alia de quibus dicitur vnum s. indiuisibilitatem suæ substantiæ, vnum autem commune, quod est principium numeri, est omnino indiuisibile, vt dictum est: & ideo magis vere dicitur, hoc nomen vnum dictum est analogice de ipso: vnum autem quod dicitur de aliqua parte aquæ, quæ postea diuiditur & non corrumpitur, non dicitur vt sic vnum, s. quod è synonymum enti aquæ s. priuationem diuisibilitatis suæ substantiæ & quidditatis, sed talis naturæ: & ideo tale est accidens, quia non dicit priuationem diuisibilitatis suæ substantiæ seu naturæ, s. aquæ s. modum, s. quem dicitur ens, verbi gratia ens aquæ, sed dicit priuationem diuisibilitatis s. quoddam accidens, vt dictum est, vt verbi gratia s. talem continuitatem vel hmodi vnum, simile autem est in reliquis similibus: vnum autem quod est principium numeri assimilatur vniuersali s. quod ipsum est nō materiale, assimilatur autem particulari s. quod est vnum indiuiduum in anima, & s. quod accidit ei multitudo indiuiduorum, vt numerus: & ipsum non est vna natura vniouoca in omnibus, de quibus dicitur vt forma vniouoca: & forte etiam vnum quod est synonymum enti quodammodo assimilatur particulari & quodammodo vniuersali, & tu quære modum, & ex istis patet solutio omnium, quæ bene dicta sunt per Auicēnam in hoc, Omnia enim quasi procedunt ex corrupta imaginatione: quia ipse nō distinxit de vno quod est principium numeri: & de vno quod est synonymum enti: quod dicitur analogice, & credidit ambo esse accidentia, seu de prædicamento quantitatis, s. significant accidens, vt dictum est, id autem, quod dicit, quod vnum est nomen denominatiuum, nihil est, vnde vnū in quantitate, vt dictum est, magis debet dici vntas, in alijs autem dictum est, quod ipsa non sunt omnino indiuisibilia omnibus modis: & ideo dicuntur vnum nō vntas, dato etiam quod hoc nomen sit denominatiuum, hoc nō nocet: quia est nomen artificiale acceptum ac si esset abstractum, Id autem, quod dicit Auicēna, contra definitionem numeri, in qua ponitur multitudo, solutio est manifesta, nam ita dictum est, quod multitudo absolute sumpta vniuersalior est vno numerali, quod est principium numeri, dictum enim est, quod vnum & multitudo inuenitur in vnoquoque prædicamento, & dato quod esset, ut ipse dixit, adhuc possumus imaginari numerum, ac si ipse esset species de speciebus rerum numeratarum, & erit multitudo genus eius, & aliarum rerum multarum: & hoc non est impossibile per operationem anime, sed hoc accidit numero, s. quod ipse est actio anime in numeratis, Id autem, quod dicit Auicēna in quibusdam suis dictis contra definitionem vnus et multitudinis, quia vnum, quod accipitur in definitione multitudinis, est numerus, & vnum definitur seu cognoscitur per priuationem multitudinis in ipso: vnūquodque igitur istorum duorum accipitur in cognitione seu definitione alterius, & è quasi petitio principij: solutio autem huius apparet ex his, quæ notauimus vobis de mente Commentatoris in definitione relatiuorum, & hæc sufficiunt ad præsens: & fortasse, si Deus prolongauerit vitam, forte aliquando ero vobiscum & declarabo hæc omnia demonstratiue, & id quod dicit Commentator de ente, seu de esse contra Auicēnam,

ADNOTATIONES

cennam, si illa, quæ iam dixi non sufficiunt. Hoc autem quod aliquis possit dicere contra hoc, quomodo posuit numerum, ex quo est per operationem intellectus, in prædicamento quantitatis, iam solutum est in eis, quæ notauimus hinc iam ex media sua expositione, dictum enim est, quod in prædictis locis loquitur de rebus, secundum quod ipsæ sunt famose & magis notæ vobis, non in se, unde in quantitate etiam ponitur præteritum temporis, & ipsum non est nisi per operationem intellectus, & quæ dicta sunt de vno, & de ente, seu esse à Commentatore: est scientia Philosophi expressa in Decimo Metaphysice textu commentarii octauo, & maxime secundum translationem latinam, in arabica enim non ita manifestum est, quamuis quasi idem dicunt: & vide Duodecimo Metaphysice textu commentarii, 19. dictum Philosophi, quod inuenitur extra substantiam &c. quamuis non sit totaliter ad propositum. & vide etiam de analogia istorum. Commentum, 19. & 20. & 21. 12. & 10. Secundi. & intellige rationes Philosophi & Commentatoris illic bene, si in Octauo Nono Decimi Libri, & hæc sufficiunt. Illa autem, quæ dicunt quidam latini contra Commentatorem in istis, nihil sunt, & omnia facilliter franguntur intelligentibus distinctiones horum nominum bene, & ea quæ insunt unicuique significationibus istorum. Vnde sciendum, quod esse, secundum modum loquendi Commentatoris, dupliciter ad propositum accipitur tantum. Vno modo pro esse, quod idem est quod ens, quod est tanquam genus decem prædicamentorum. Alio vero modo, si est synonymum, ut dictum est primo modo &c. id est, quod res differunt tantum modo quodam, quia res non connotant existentiam actualem vel potentialem, esse autem sic, scilicet vel actualem vel potentialem, & diuiditur ad substantiam & accidens & in actum & potentiam, cui opponitur privatio: & secundum istum modum intelligitur quaestio Philosophi Primo Physicorum, cum autem dicimus substantiam esse, intelligitur secundum alium modum, scilicet ut est synonymum vero: aliter esset aliqua nugatio, cum autem dicimus substantiam habere esse per se, seu est ens per se existens, accipitur ly esse seu ly ens per id quod est tanquam genus. & talis descriptio aliquoties, sed non perfecte, facit cognoscere rem & multæ tales descriptiones fiunt in scientiis: esse autem primo modo prius est natura vel causa, esse secundo modo sequitur esse primo modo: intelligitur hoc quod dicimus substantiam habere esse per se, accidens autem habet esse secundum quod habet esse in alio, quod est seu habet esse per se, esse autem pro vero modo dicto conueniunt omnia prædicamenta æqualiter, & tale, ut dictum est, constituitur per operationem intellectus, & talis cognitio præcedit cognitionem quidditatis rei, scilicet quod non quaerimus naturaliter procedendo cognitionem quidditatis rei donec sciamus ipsam esse extra animam in actu vel potentia, sicut est in anima: cognitio tamen quid nominis præcedit hanc, accipiendo autem esse secundo modo, significatum eius est aliud à quidditate seu essentia, & tali modo potest quis cognoscere quidditatem, non dico quidditatem esse, & ignorare esse rei secundo modo accepto, cum autem intelligitur per esse id quod intelligitur per rem, est tanquam genus dictum secundum prius & posterius: & per hæc solui possunt omnes difficultates unde id, quod quidam dicunt probando quod esse differt ab essentia, seu quod est existentia, & aliud ab istis duobus modis, nihil est, dicit enim, quod quoadmodum sunt aliqua duo, quorum vnum affirmatur de aliquo à quo alterum negatur, illa sunt diuersa: sed quidditas dicitur de aliquo, scilicet de rosa non existente, & ab ipsa tamē negatur esse, ergo &c. & alias similes rationes ponunt: sed certe ex malo intellectu huius rei procedunt, nam quidditas & essentia, quod est idem quod res & esse, quod est tanquam genus, vel est in actu vel in potentia, ut dictum est, similiter esse vel accipitur primo modo, vel secundo: & si primo modo, uel in potentia vel in actu: & tunc manifestum est, quod, si accipiat essentia in actu, de quacumque re dicitur, de ipsa etiam dicitur esse in actu primo modo, & si dicitur essentia in potentia, si

militer & esse primo modo: unde quidditas in actu est esse tale in actu & quidditas in potentia, potentia est tale esse in potentia primo modo, manifestum igitur est, quod non est alius modus esse præter hos, quos Commen. posuit, existere autem in actu est quidditas & tale esse primo modo in actu & quidditas in potentia est existentia, & tale esse in potentia, si vocari debet existentia, cum sit in potentia, ita quod per illam naturam & per quam est ens & quidditas seu essentia, per illam existit siue in actu siue in potentia: non quod sit hic aliquod accidens per quod res seu ens existit seu habet esse in actu vel potentia secundum primum modum, esse autem secundo modo, quod est per operationem intellectus, quod differt à quidditate, est id quod negare possumus: & etiam ignorare nota existente quidditate, id etiam, quod dicunt, quod quidditas dicitur de rosa non existente, vel intelligunt quod dicitur esse in rosa siue in potentia siue in actu vel non, si intelligunt quod dicitur esse in rosa, tunc manifestum est quod esse secundo modo dicitur de ipsa in actu vel in potentia, si non, non bene est intelligibile id quod dicunt de rosa: & de his nolo plus ad præsens prolongari magis: quia videtur mihi quod hæc sufficiunt, & maxime tibi.

HELIAE CRETENSIS PHYLOSOPHI, ET MEDICI, IN DICTIS AVERROIS SUPER LIBROS PHYSICORVM CLARIS- SIMAE ADNOTATIONES

Intentio Auctoris.

G

Vm voluerit Comes Illustris dominus Ioannes della Mirandula habere aliqua, quæ circa Librum Physicorum mihi apparent, hoc nullo modo negare potui. Ipse enim vere est virtuosissimus, naturaliter dispositus ad recte Philosophandum, immo iam dignissimus existit Philosophus, & hæc fuit causa, ut aliqd de eis scriberem. Quæ uis enim pauca breuia & forte obscura sint, ipse suo clarissimo intellectu hæc & obscuriora intelligit. Siquis enim ex se intelligere potest, immo inuenire, aliorum dicta facillime cognoscit. Et ideo ego Helias hebreus cretensis volui hæc aggregare, hæc tamen quidem non sunt bona nisi sibi & eis, qui ei assimulantur, qui pauci sunt. Præsupponendo tamen multa dicta modernorum, quæ tamen omnia clara sunt ei, quæ omnia debent ordinate videri, aliter erit quædam confusio. In istis tamen omnibus loquor ut Philosophus non aliter: via tamen legis quæ firmior est, est alia &c.

H

Ira procemium, ubi dicit, quod quædam scientiæ speculatiuæ sunt per exercitium &c.

Si textus est rectus sic intelligitur, quod quædam scientiæ speculatiuæ sunt propter exercitationem intellectus, scilicet ut intellectus exercitetur, & acquirat habilitatem intelligendi & recte intelligendi in scientiis speculatiuis, quæ sunt propter scire & perfectionem intellectus tantum: ut Naturalis & diuina, quæ sunt de speciebus & rebus à natura intentis, non autem sic sunt mathematicæ. Quod autem scientiæ mathematicæ saltem quædam sint tales, & quod sunt quasi tanquam Logica, & maxime apud antiquos non habentes Logicam saltem complete, declaratum est à Platone in suo de Regimine ciuitatis: & ab Auerro in commento vnius libri, quem traduxi vobis de hebraico in latinum: & iam dixi de hoc in quaestione mora de possibilitate continuationis in fine. Item in eodē ubi dicit, Sed vsus quo utitur entymema

Auer. ip-
mio pri
physico